

آموزش
رشد

۱۵

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات کمک آموزشی

فصل نامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی
برای مربیان مراکز پیش دبستانی، دانشجویان و کارشناسان آموزشی

دوره سوم / شماره ۴ / تابستان ۱۳۹۱
شماره ۱۳۵۰۰ نسخه

E-mail: pishdabestani@roshdmag.ir
www.roshdmag.ir

E-mail: pishdabestani@roshdmag.ir

مدیر مسئول: محمدناصری
سر دبیر: فرخنده مفیدی
هیئت تحریریه:
مرتضی مجدفر
مرتضی طاهری
فریده عصاره
شیرین برزین
مسعود تهرانی فرجاد
مدیر داخلی: شهلا فهیمی
ویراستار: ملیحه حجازی بخش
طراح گرافیک: مهسا قبايي

قابل توجه نویسندگان و مترجمان محترم:

● مقاله هایی را که برای درج در مجله می فرستید، باید با آموزش پیش دبستانی مرتبط باشد و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشد. ● مقاله های ترجمه شده باید با متن اصلی هم خوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنان چه مقاله را خلاصه می کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته و یا ماشین شود (مقاله ها می توانند با نرم افزار ورد - Word - و بر روی لوح فشرده (CD) یا فلاپی و یا از طریق پست الکترونیکی مجله نیز ارسال شوند). ● نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. ● محل قرار گرفتن جدول ها، نمودارها، شکل ها و عکس ها در متن مشخص شود. ● مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله های رسیده مختار است. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان رشد آموزش پیش دبستانی نیست. بنابراین، مسئولیت پاسخ گویی به پرسش های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است. ● مجله از عودت مطالبی که برای چاپ مناسب تشخیص داده نمی شود، معذور است.

تلفن پیامگیر نشریات رشد: ۸۸۳۰۱۴۸۲
کد مدیر مسئول: ۱۰۲
کد دفتر مجله: ۱۱۳
کد امور مشترکین: ۱۱۴

جایگاه ساختار پیش از دبستان در نظام آموزشی کجاست؟ ۲۹ / سر دبیر
معرفی طرح باز دیدار منزل ۷ / دکتر فرخنده مفیدی
نگاه بهداشتی به پوشش کودک ۱۰ / دکتر مرتضی مجدفر
گام نخست در مشارکت خواندن و نوشتن کودکان ۱۲ / دکتر مریم بار یکبین
امنیت بدنی کودک در سایه حرکت صحیح ۱۴ / سریده محمدنژاد، اصغر ندیری
تفاوت در کجاست؟ ۲۲ / عطیه شهودی مزدهی
بهبشت از آن معلم پیش دبستانی است ۳۱ / کار دستی ۲۴ / الهام وفايي نژاد
نقش تربیتی پدر خانواده ۲۶ / عاطفه قاسمی
کودک افسرده ۲۲ / محمد باقر نوریان لاری
کلاس فرشتگان ۲۳ / امیر تقي طاهري
می خواهید قصه بگوئید؟ این گونه... ۲۴ / نگر مجدفر
بیش از دبستان در آذربایجان شرقی ۳۶ /
معیارهای انتخاب موضوع در تهیه محتوای آموزشی
بازنگری سینمای کودک در روند تعلیم و تربیت ۴۲ / برای کودکان ۳۸ / امونا بافته
تمرکز و بهره بر محل زندگی کودک ۴۲ / چیدمان اتاق کودک،
دوست داشتنی ها ۴۵ / محبوبه فیض نژاد
معرفی کتاب ۴۷ / دکتر مریم گودرزی، مرتضی طاهری
گزارشی از چهل و یکمین جشنواره بین المللی فیلم رشد ۴۶ / دوستار کودکان
کد مشترکین: ۱۱۳ / صندوق پستی ۱۵۸۷۵ / ۶۵۸۵
تلفن: ۸۸۴۹۰۲۳۴ (داخلی ۴۲۹)
نشانی امور مشترکین: تهران، صندوق پستی ۱۶۵۹۵ / ۱۱۱
تلفن: ۷۷۳۳۶۶۵۵ - ۷۷۳۳۶۶۵۶
چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

نشانی دفتر مجله: تهران، ابرانشهر شمالی،

پلاک ۲۶۶

صندوق پستی ۱۵۸۷۵ / ۶۵۸۵

تلفن: ۸۸۴۹۰۲۳۴ (داخلی ۴۲۹)

نشانی امور مشترکین: تهران، صندوق پستی ۱۶۵۹۵ / ۱۱۱

تلفن: ۷۷۳۳۶۶۵۵ - ۷۷۳۳۶۶۵۶

چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

۲

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

لحظه‌ای درنگ و تأمل در دنیای پیچیده امروز به ما نشان می‌دهد که نمی‌توانیم از امور روزمره و تغییرات تعریف‌نشده، شگرف و تحولات عمیق غافل بمانیم که موجب گسترش فناوری اطلاعاتی و ارتباطی می‌شوند. مطمئناً همه جوامع و انسان‌ها باید بر پیشگیری از عقب‌ماندگی در پیشرفت‌ها و هماهنگ شدن با جهان پیرامون و دانش و مهارت‌های فزاینده امروزی، مرتباً در حال یادگیری باشند.

تغییرات امروزی آن‌چنان سریع و ناگهانی رخ می‌دهند که ضمن دگرگون کردن عرصه‌های مختلف زندگی انسان‌ها باعث شده‌اند تا ما و فرزندانمان به‌زودی در دنیایی زندگی کنیم که کاملاً با هر آن‌چه بشریت در گذشته تجربه کرده است، متفاوت باشد. بنابراین می‌شود اعتقاد پیدا کرد که اگر نظام‌های آموزشی کنونی بر تصورات ما از آینده و واقعیت‌های موجود منطبق نباشد، در خطر سقوط و از هم گسیختگی است. بر این اساس نیز خبرگان و سیاست‌گذاران جامعه باید در این راستا کوشش کنند و نگاه جامع، مطلوب و واقع‌بینانه‌ای را از آینده نظام خود ترسیم کنند و دست به انتخاب‌ها و گزینش‌هایی بزنند که در پیشرفت انسان‌ها از سطوح پایه و در کل پیشبرد امور جامعه در آینده سهم تعیین‌کننده‌ای داشته باشند. بیشتر اندیشه کنیم:

جایگاه ساختار پیش از دبستان

- آیا نپرداختن به سطوح پایه آموزشی و در حاشیه قرار دادن آن در چشم‌اندازهای آینده می‌تواند گزینه صحیحی باشد؟

- آیا ساختار یک نظام آموزشی می‌تواند سطوح پایه را در حاشیه قرار دهد و نگاهی عمیق و تعیین‌کننده به پایه‌ها نداشته باشد؟

- آیا در تحول بنیادین و چشم‌انداز بیست‌ساله نشانی تحول‌نگر از این دوره هست؟
- آیا به دوره‌های آماده‌سازی از ابعاد گوناگون از جمله نظام تربیت مربی، کارشناسان، محتوا و برنامه‌ها، فضا و تجهیزات و ارزشیابی نگاه جانب‌دارانه‌ای شده است؟

- در تحول نظام آموزشی جدید، ۳+۳ (از کلاس اول تا سوم و از سوم تا ششم) به اهداف و ساختار پیش از ۶ سال توجه چشمگیری شده است؟
- و...

به دنیا بنگریم که زیباسازی ساختاری، به پایه‌ها توجه اصولی دارد و به پله‌های شکل‌دهنده بیش از پله‌های رونده نگاه می‌کند. در کار تربیتی، در فرهنگ‌سازی، در فناوری، در تحقیقات و در تصحیح و بازسازی به ریشه‌ها نگریده می‌شود.

- و خود حدیث مفصل بخوان از این مجمل که تفکر و آینده‌نگری، گزینش راه‌های عقلایی، ساختار آموزشی را در جهت مثبت و سازنده‌ای دگگون خواهد کرد.

- به راستی سند چشم‌انداز بیست ساله چه گفته است؟

- تحول بنیادین نظام آموزشی چه مواردی را قبل از ۶ سال اول زندگی مدرسه‌ای طلب کرده است؟

- جهش به پلکان اول، نیازمند پای نهادن بر خشت‌های اولیه و محکم‌زیربنایی نیست؟

- باید توجهات را به دنیا، نیازهای کودکان در مراحل پیش از دبستان، مربیان، جامعه و عمیق‌تر کردن برنامه‌ها و فلسفه کار با انسان‌ها بیشتر کرد.

- ذهن‌گرایی ما را به سلیقه‌گرایی نزدیک و از عینیت‌گرایی دور می‌کند و نباید گذشت زیرا چشم‌انداز آینده و تحول بنیادین معانی دیگری را نیز در بردارد. در اتاق‌های درسته باید روزنه‌های امید را پیدا کرد. از زوایای دیگر باید به مسئله نگریست. محرکات تازه و فناوریانه و تحقیقی را باید وارد ساختار نظام آموزشی کرد و کوتاه سخن این که ساختار دوره پایه را باید به دقت طراحی کرد. در تحول بنیادین آموزشی، جایگاه شش سال اول و پیش از کلاس اول کجاست؟ مگر نه این است که هدف‌های این دوره از هدف‌های تربیتی انسان جدا نیست و تربیت انسان از کلاس اول شروع نمی‌شود؟ ریشه‌ها را باید دید و چشم‌ها را باید به این دوره و سال‌های سرنوشت‌ساز معطوف کرد.

از این حق نباید گذشت و باری به هر جهت از قضیه ساختار این دوره نباید گذر کرد.

...و اما باز هم از تلاش همه عزیزان در همکاری با نشریه، سپاسگزاری می‌کنم. در این فصل زیبایی تابستان ضمن برنامه‌ریزی‌های ارزشمند برای کودکان و تنظیم برنامه‌های اصولی و هدفمند برای کودکان و خانواده‌ها، آرزو دارم که از مناسبت‌ها بهره‌گیرید و مربیان بتوانند برنامه‌های تفریحی، آموزنده و خلاق را برای آنان طراحی کنند.

موفق و مؤید باشید

سردبیر

در نظام آموزشی

چالش

اشاره

وقتی پای درد دل مربیان دلسوز و مجرب پیش دبستان می‌نشینم و از میزان توفیق‌شان در مأنوس کردن کودکان و علاقه‌مند نمودن آنان به قرآن کریم گفت‌وگو می‌کنیم، ایشان عدم همراهی و هماهنگی والدین را از مهم‌ترین دغدغه‌های خود می‌دانند. با گذشت چند سال از برنامه مصوب "انس با قرآن کریم در دوره پیش دبستان" که حاصل اندیشه و تجربیات صاحب‌نظران در این عرصه است، هنوز بخش عمده‌ای از پدران و مادران نسبت به نقش خود بی‌اطلاع هستند. اکنون که این شماره مجله به‌طور ویژه به نقش والدین در آموزش و پرورش دوره پیش دبستان پرداخته است، فرصت را غنیمت می‌دانیم و به حول و قوه الهی به اهم برخی مسائل درخصوص اثربخشی نقش والدین در برنامه انس با قرآن کریم دوره پیش دبستان می‌پردازیم.

کلیدواژه‌ها: انس با قرآن، نقش والدین، علاقه به یادگیری، محتوای مناسب، فعالیت جذاب.

همراهی والدین یک ضرورت

یکی از اساسی‌ترین ارکان در تعلیم و تربیت نقش بی‌مانند والدین است. از زمانی که پدر و مادر تصمیم به فرزنددار شدن می‌گیرند، می‌بایست لحظه‌به‌لحظه برای رشد همه‌جانبه او همت جدی داشته باشند. در این میان، توجه به جنبه‌های تربیتی و دینی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است تا آنجا که در آموزه‌های قرآنی و در سیره معصومین (ع) به چگونگی تربیت کودک تأکید فراوان شده است.

بحمدالله در جامعه ما اهتمام خانواده‌ها به تربیت دینی فرزندان از وضعیت خوبی برخوردار است، اما بدیهی است که می‌بایست با واقع‌بینی و توجه به جنبه‌های گوناگون همراه باشد. شاید بدون اغراق بتوان گفت اکثر خانواده‌های ما به تربیت و پرورش فرزندان خود از طریق جنبه‌های اخلاقی

اگر والدین پیش دبستانی تاکنون از برنامه‌ها، اهداف و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستان بی‌اطلاع هستند، از یک‌سو به این دلیل است که این دوره کوتاه‌مدت - یک ساله - و غیررسمی بوده و تا والدین بخواهند با این برنامه‌ها آشنا شوند سال تحصیلی به پایان می‌رسد و باید کودک خود را روانه فضای آموزش‌های رسمی دبستان کنند و از سوی دیگر کم‌توجهی مدیران و مربیان مراکز پیش دبستانی به نقش والدین است. در چنین حالتی یا والدین انتظارات متنوع خود را به برنامه‌های ما تحمیل می‌کنند و یا نقشی خنثی و منفعل دارند که در هر صورت بی‌فایده و حتی آسیب‌زا نیز می‌باشد. حال پرسش این است: آیا واقعاً نمی‌شود تدبیری اندیشید؟

خِشْتِ اَوَّل

و ارزش‌های دینی و تجلی آن در زندگی روزمره علاقه‌مند هستند؛ تا آنجا که ممکن است دچار تندروی هم بشوند. اما واقعیت این است که ما باید مراقب افراط و تفریط‌ها بوده و با آگاهی و شناخت صحیح از برنامه‌ها و فعالیت‌ها در زمینه‌های دینی در این خصوص همت و تلاش داشته باشیم. چگونگی ارتباط کودکمان با برنامه و فعالیت‌های قرآنی از بارزترین موضوعات است.

اگر شما فرزندی دارید که مهر امسال به سن آمادگی (۵-۶) پا می‌گذارد، حتماً مهم‌ترین برنامه شما در تابستان نام‌نویسی فرزندان در یکی از مراکز پیش دبستانی است. به همین منظور، خوب و ضروری است با برنامه و فعالیت‌های مناسب قرآنی بیشتر آشنا شوید تا ان شاء الله وضعیت مطلوب و خوشایندی در زمینه قرآن برای دلبندتان به‌وجود آید.

انس با قرآن مقدم بر آموزش قرآن

پیش دبستان دروازه ورود کودک به عرصه فعالیت‌های آموزشی و پرورشی رسمی است. از این رو باید روند مناسب، منطقی و هماهنگ با دوره‌های تحصیلی بعدی داشته باشد. پیش دبستان سنگ‌بنا و خشت اول ارتباط کودک با قرآن کریم در قالب برنامه آموزش و یادگیری است. کودک ما در آغاز راه یادگیری است. با در نظر گرفتن ویژگی‌های روان‌شناسی رشد و یادگیری کودک ۵-۶ ساله، آن‌چه در قدم اول برنامه‌ها

حفظ برخی از سوره‌های کوتاه و ساده (۵ الی ۶ سوره) همراه با فهم کلی از آن‌ها، آشنایی با برخی از پیام‌های ساده، عینی و ملموس، شناخت کلی از قرآن (آداب احترام به قرآن)، کلی خوانی آموزه‌ها و آشنایی با برخی از داستان‌های قرآنی ساده و قابل فهم برای کودکان.

در انتخاب و چگونگی ارائه محتوا باید به نکته‌های زیر توجه شود:

۱. تأکید بر استفاده از روش‌های جذاب و کودکانه (فعالیت‌های یاددهی - یادگیری) مانند: قصه، بازی، نمایش خلاق، جمع‌خوانی سوره‌ها و آیات، شعر، کاردستی، گردش علمی و تربیتی، نقاشی، مشاهده، بحث و گفت‌وگو و آزمایش.

۲. در انتخاب محتوا، به هیچ عنوان تأکید و تمرکز بر یک توانایی خاص برای عموم کودکان مدنظر نیست؛ به عبارت

علاقه‌مندی کودک معطوف کنیم تا ان شاء الله به‌طور منطقی و اصولی از طریق محتوا و روش‌های مناسب انس و علاقه به قرآن در کودک ایجاد شود.

برای تحقق چنین نگرشی، والدین باید با آگاهی کامل از برنامه‌ها و فعالیت‌های مناسب و هم‌سو با برنامه‌های استاندارد و مصوب آموزش و پرورش به مربی و کودک خود کمک کنند تا در موقعیت‌های طبیعی و مطلوب به فعالیت‌های مربوط به انس با قرآن کریم بپردازند.

محتوای مناسب

از مهم‌ترین ویژگی‌های محتوای مناسب در زمینه قرآن برای کودک پیش دبستان، توجه به همه قلمروهای انس با قرآن کریم است که عبارتند از: گوش دادن به قرائت قرآن و تمایل به الگوبرداری از آن، علاقه به

و فعالیت‌های قرآنی اهمیت و اولویت دارد، انس کودک با قرآن کریم و ایجاد علاقه به یادگیری در وی است. به همین منظور هدف اصلی (رویکرد) برنامه‌ها و فعالیت‌های قرآنی در دوره پیش دبستان «انس با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن» است و در اصول این برنامه به عدم تداخل با دوره ابتدایی و رعایت سلسله‌مراتب (توالی) محتوای آموزشی تأکید شده است. درواقع، در دوره پیش دبستان به فعالیت‌هایی باید پرداخته شود که زمینه‌های انس با قرآن کریم و علاقه را در کودکان فراهم آورد، نه آنکه به فعالیت‌ها و آموزش‌هایی بپردازیم که جزء مأموریت‌ها و وظایف دوره ابتدایی است. به عبارت روشن‌تر، به‌طور طبیعی و منطقی انس و علاقه به قرآن بر آموزش قرآن برای کودکان پیش دبستان مقدم است. بدین منظور ضروری است ما مربیان و والدین تمام تلاش و توجه خود را به

والدین باید با آگاهی کامل از برنامه‌ها و فعالیت‌های مناسب و هم‌سو با برنامه‌های استاندارد و مصوب آموزش و پرورش به مربی و کودک خود کمک کنند تا در موقعیت‌های طبیعی و مطلوب به فعالیت‌های مربوط به انس با قرآن کریم بپردازند

او به خود یادآور شویم که «کودک، کودک است، بزرگ کوچک نیست» یعنی باید به کودک اجازه دهیم در موقعیت‌های کاملاً طبیعی، به دور از تحمیل و اجبارهای پنهان و آشکار به فعالیت‌های قرآنی تمایل نشان دهد. در این صورت است که زمینه‌های انس و علاقه او به قرآن به تدریج حاصل می‌شود. برای تحقق این وضعیت باید به مربی در انتخاب و تولید مناسب فرصت دهیم.

سخن آخر

فراموش نکنیم که مربی با عموم کودکان سروکار دارد و به تمام ابعاد رشد و به‌ویژه در موضوع قرآن (رشد همه‌جانبه) باید به تک‌تک نوآموزان توجه داشته باشد. زیرا از یک سو بر تک‌مربی بودن در دوره‌های آموزش و پرورش عمومی (خردسالی و کودکی) تأکید شده است و از دیگر سو، تأکید بر انس و علاقه به قرآن است نه فقط آموزش آن. به همین منظور، مربی باید به گونه‌ای عمل کند تا تمام کودکان - نه تعداد خاص - در برنامه‌های قرآنی احساس موفقیت کنند و خاطره خوب و شیرینی از برنامه‌های پیش دبستانی در زمینه قرآن داشته باشند که در غیر این صورت خدای ناخواسته آسیب‌های جبران‌ناپذیری به وجود می‌آورد که: خشت اول گر نهاد معمار کج تاثیر می‌رود دیوار کج

و به دور از افراط و تفریط به فعالیت‌های قرآنی مناسب برای تحقق انس کودکشان با قرآن بپردازند. به همین منظور ساده‌ترین راه، استقبال مادران و پدران از جلسات توجیهی و هم‌اندیشی است که از سوی مربی و مدیر مرکز آموزشی کودکان برگزار می‌شود؛ تا با نگرش‌ها، اهداف و حدود انتظارات مربی در خصوص انس کودکان با قرآن کریم همراه و هم‌نظر شوند. نقطه مقابل این راه‌کار مشارکت نداشتن و بی‌اطلاعی والدین است که در چنین شرایطی ممکن است انتظارات ناهماهنگ با برنامه‌های مناسب پیش دبستان خود را به مربی تحمیل کنند.

۳. **توجه به نقش الگویی والدین و مربیان** از دیگر جنبه‌های مهم در برنامه آموزشی و پرورشی کودکان است. به‌طوری‌که کودک بیش از آنکه در گفتار ما از مفاهیم مرتبط با انس با قرآن و اهمیت بشنود، باید در رفتارهای روزانه و طبیعی ما مشاهده کند. مواردی از قبیل: احترام به قرآن، رعایت آداب ارتباط با قرآن، خواندن قرآن، اهمیت دادن به پیام‌های قرآن، شنیدن قصه‌های قرآنی و...

بیان یک واقعیت

همان‌طور که در بخش پیش بیان شد، واقعیت این است بعضاً نگرش‌های افراطی و تفریطی والدین منجر به تنوع برنامه‌ها و فعالیت‌ها آموزشی و پرورشی در دوره پیش دبستان به‌ویژه در موضوع قرآن می‌شود. حال آنکه ضروری است ما والدین ویژگی‌های کودک را خوب بشناسیم و با اعتماد به مربی

دیگر رسیدن به حد خاص از محتوا مدنظر نیست بلکه میزان همراهی، علاقه و تنوع محتوا مانند: آموزه‌ها، قصه‌ها، حفظ سوره‌های کوتاه و ساده همراه با فهم کلی، داستان‌های کوتاه، ساده از قرآن یا درباره قرآن، کلی خوانی و شناخت کلی از قرآن مدنظر است. تا همه کودکان پیش از آنکه آموزش قرآن ببینند، با قرآن دوست و مأنوس شوند.

چند راهکار برای تحقق همراهی والدین

۱. **مربیان با آگاهی و تسلط کامل بر برنامه انس با قرآن کریم در دوره پیش دبستان** مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش (منتشر شده از سوی انتشارات مدرسه) و کسب توانایی‌های لازم، در انتخاب و تولید محتوای مناسب و بهره‌مندی از روش‌های جذاب و مناسب کوشا باشند، به‌طوری‌که هر محتوا و روشی که حتی نام انس با قرآن را هم دارا باشد را با اصول و چارچوب منطقی برنامه مصوب و راهنمای تولید و تدوین محتوای انس با قرآن کریم (ویژه کمیته تولید محتوا و مربیان) مطابقت دهند و سپس با انتخاب یا تولید محتوا و روش‌های مناسب آن‌ها را اجرا کنند.

در این صورت است که مربی می‌تواند توانایی و تسلط خود را به والدین و کودکانمان بروز دهد و از این طریق اعتماد آنان را به خود بیشتر جلب کند.

۲. **والدین** از راه‌های مختلف با مربی و مرکز آموزشی کودک خود همراهی کنند و با کسب آگاهی از برنامه‌های مناسب و هم‌سو با اهداف آموزش و پرورش در دوره پیش دبستان، به مربی اجازه و اختیار دهد با انتخاب صحیح

(ملاقات‌های خانگی)

معرفی طرح بازدید از منزل

راهی برای مشارکت و آموزش والدین

دکتر فرخنده مفیدی
استاد دانشگاه علامه طباطبائی

اشاره

از آن‌جا که طرح بازدید از منزل و ملاقات‌های خانگی (خانه و مراکز پیش از دبستان) هنوز در کشور ما معرفی نشده و به‌اجرا درنیامده است، بر آن شدیم تا در این فصل‌نامه و برای اولین بار، راهکار جدیدی در ارتباط مؤثر و اثربخش بین خانه و مراکز پیش از دبستان را ارائه کنیم. ان‌شاءالله مسئولان و دست‌اندرکاران بتوانند موقعیت‌هایی را فراهم آورند تا در اجرایی شدن آن کوشا باشیم.

کلیدواژه‌ها: مشارکت والدین، بازدید از منزل.

ارتباط چیزی بالاتر از اعتماد و اطمینان است، حالتی است که از درک متقابل، هماهنگی و توافق افراد ناشی می‌شود که در نتیجه آن طرفین همبستگی دلسوزانه، متعهدانه، گرم و صمیمی را نسبت به یکدیگر احساس می‌کنند. از آن‌جا که ارتباط، کوشش و همکاری دوجانبه را سبب می‌شود، در موفقیت دوجانبه عاملی بسیار مهم نیز به‌شمار می‌رود. در تعامل و مشارکت اثربخش احساسات مثبت و اعتماد از درجه بالایی برخوردار است و به همین جهت نیز طرفین احساس ارزشمندی، احترام و مفیدبودن را حتی بیش از نتیجه دلخواه درک می‌کنند.

مشارکت والدین رمز موفقیت کودک است و تعامل بین مراکز آموزشی، خانه، مربیان و معلمان را بهبود می‌بخشد. بعضی از قوانین در کشورهای اروپایی و آمریکایی مشارکت والدین را در برنامه‌های آموزش و پرورش

کودکان پیش از دبستان نوعی الزام می‌دانند. مطالعات تحقیقی بسیاری نشان داده‌اند که وقتی والدین با محیط‌های آموزشی، اهداف، انتظارات و نیازهای آنان از طریق ارتباط هدفمند و مؤثر آشنا شوند، پیشرفت، موفقیت، عزت نفس و انگیزه برای یادگیری در کودکانشان نیز افزایش می‌یابد.

از راه‌های مؤثر مشارکت و آموزش والدین تدارک برنامه بازدید از منزل و ملاقات‌های خانگی است. این طرح در بسیاری از کشورها رواج دارد و تدابیر خاصی اندیشیده شده است تا مربیان با گذراندن آموزش‌ها و دریافت آگاهی‌های قبلی، والدین و کودکان را در موقعیت‌های

آشنای خانه ببینند. مفید و مؤثر بودن این نوع از ارتباط از جنبه‌های گوناگون مطرح است:

- تعامل و یادگیری از یکدیگر از نتایج مهم این گونه از ملاقات‌ها است: مربی و معلم می‌توانند فعالیت ویژه و الگویی از فعالیت‌ها را برای استفاده والدین و کودک در اوقات مختلف روز به آن‌ها آموزش دهد. در مراکز آموزشی بسیاری از اوقات فرصتی ویژه برای تک تک والدین وجود ندارد. به همین دلیل در محیط خانه، مربی، کودک و والدین مثلث ارتباط اثربخش، آزاد و بدون دغدغه را برای یادگیری از یکدیگر و به همراه هم تجربه می‌کنند.

- مربی می‌تواند والدین را در ساختن وسایل ساده بازی همراه کودک کمک کند. بعضی از والدین چگونگی کار با وسایل و اسباب‌بازی‌های متناسب با رشد کودکان را نمی‌دانند یا تلاشی از این لحاظ نداشته‌اند. پاره‌ای از اوقات نیز از طرف مراکز پیش از دبستان یا سازمان‌های ذیربط با توجه به

بودجه تنظیم شده، وسایل و ابزار مناسب رشد کودکان در اختیار خانواده‌ها از این طریق قرار می‌گیرد تا با کودکانشان در خانه کار کنند مثل امانت دادن کتاب و اسباب‌بازی‌ها، زیرا یکی از انواع تعامل زیبا و اثربخش بده و بستان دوجانبه است. وقتی والدین اطلاعات مفید مربی را درباره کودک خود دریافت کنند و به‌ویژه احساس کنند که خدمات آموزشی ویژه کودک خود را دلسوزانه و در زمان مناسب دریافت می‌کنند، درک زیبا و پسندیده‌ای از این نوع تعامل پیدا می‌کنند.

به عبارت بهتر، مربیان باید این نگرش را پیدا کنند که رابطه کودک و والدین نیز از اهمیتی بسیار اساسی برخوردار است و خانه و مراکز در مقابل هم نیستند، بلکه در کنار هم و همراه یکدیگر عمل می‌کنند و اساساً برنامه آموزش و پرورش پیش از دبستان برای تقویت، تشویق و گسترش این گونه از تعامل است.

کارکنان آموزشی باید درک و شوق خود را نسبت به والدین نشان دهند و از کوشش‌های آنان برای درگیر شدن و مشارکت در برنامه‌های آموزش کودک حمایت کنند. «هر چند که کوشش‌ها مختصر و ناچیز باشد». معلمان و مربیان باید بدانند که در فرایند آموزشی و پرورشی همراه و همگام و شریک هستند.

- تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که سال‌های قبل از پنج سالگی اهمیتی منحصر در فرایند رشد دارد. مادر و پدر قوی‌ترین تأثیر را در این زمان در رشد کودک دارند و باید فنون کار با کودک را به‌درستی فرا گیرند. از مهمترین ویژگی‌های ملاقات‌های خانگی کمک به والدین است تا کارایی لازم را در این ارتباط پیدا کنند. مربی می‌تواند این مهم را از طریق مشاهده رابطه بین والدین و فرزندانشان در محیط امن خانه دریابد و برای رفع کمبودها، پیشگیری از مشکلات و بررسی ضعف‌ها و قابلیت‌ها برنامه‌ریزی کند. در این صورت است که چنانچه در این ملاقات‌ها و ضمن مشاهده اصولی تعامل والدین با کودکان مربی بتواند اطلاعات کاربردی و سریعی را در زمینه رشد زبان،

مفاهیم، رشد حرکتی، مهارت‌های خودیاری و اجتماعی شدن به خانواده‌ها بدهد، به توانایی خانواده در پرورش فرزندانشان خواهد افزود. یکی دیگر از ویژگی‌های مهم ملاقات‌های خانگی موضوع دغدغه‌ها و نگرانی‌های والدین است که باید در نظر گرفته شود. پاسخ به سؤال‌های آنان درخصوص ترس، شب ادراری، تغذیه، دوستی‌های کودکان، بازی‌ها و غیره از میزان دلهره و استرس‌های آنان خواهد کاست. والدین باید نگرش صحیحی درباره فرزندپروری پیدا کنند و بر ضعف‌های خود آگاهی یابند و از قوت‌ها و قابلیت‌های آنان حمایت شود.

زمان مناسب برای ملاقات‌های خانگی

در برنامه‌های مختلف کشورها، تدارکات متنوعی صورت می‌گیرد. بعضی یک‌روز و یا نیم‌روز را در هر هفته و یا یک یا دو روز در هر ماه را به این منظور اختصاص می‌دهند و ساعات بعدازظهر از اولویت بیشتری برخوردار است. به گونه‌ای که تنظیم این نوع برنامه‌ها از اهداف مهم کار با خانواده و کودک محسوب می‌شود.

محتوای برنامه‌های ملاقات‌های خانگی موارد زیر را شامل می‌شوند:

- مشاهده رابطه بین کودک - والدین در موقعیت خانگی
- انجام فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر رشد کودک، مهارت‌های زبان، رشد مفاهیم، رشد حرکتی.
- الگودهی رفتار با کودک که منجر به هدایت والدین در کسب مهارت‌های یادگیری می‌شود.
- بحث، پرسش و پاسخ و رفع مشکلات
- بحث درباره پیشرفت و موفقیت و برنامه‌های آتی کودک
- ارائه ایده‌های جدید برای کسب تجربه‌های خانگی معنی‌دار روزانه با کودک. جالب توجه این که حاصل بسیاری از ملاقات‌ها، یادگیری دوجانبه والدین و مربیان را دربردارد و تحلیل آن‌ها شکل زیبا و اثربخشی را ترسیم می‌کند.

مشارکت والدین رمز موفقیت کودک است و تعامل بین مراکز آموزشی، خانه، مربیان و معلمان را بهبود می‌بخشد

از راه‌های مؤثر مشارکت و آموزش والدین تدارک برنامه بازدید از منزل و ملاقات‌های خانگی است

کودکانشان صحبت کنند و آنان را در این فعالیت‌ها مشارکت دهند مثل خرید کردن، پخت و پز، شستن لباس، تدارک یک میهمانی و غیره که بسیاری از مفاهیم در جریان این گونه فعالیت‌ها صورت می‌گیرد.

نکته پایانی

در این جا باید اشاره کنم، اگرچه بازدید از منزل و برنامه ملاقات خانگی هنوز به دلایل گوناگون فرهنگی و نیز آماده‌نبودن پاره‌ای مقدمات نتوانسته است در جامعه ما جایگاه مهم خود را پیدا کند، باید مسئولان و برنامه‌ریزان و به‌ویژه انجمن اولیا و مربیان کشور در این زمینه کوشش‌های پی‌گیری داشته باشند. رسانه‌ها، صداوسیما و نیز انجمن‌های علمی کشور به آگاهی خانواده‌ها کمک کنند تا این برنامه که از بسیاری جنبه‌ها مؤثر، کارآمد و اصولی است، در برنامه مراکز آموزشی گنجانیده شود.

استراتژی و تدابیری که هنگام الگودادن به والدین در یک برنامه ملاقات خانگی باید در نظر گرفته شود:

● فعالیت‌ها باید ساده باشند و از انعطاف‌پذیری کافی برای والدین به منظور تغییر در تجربه‌های یادگیری آن‌ها برخوردار باشند.

● فعالیت‌های ارائه‌شده، نباید طولانی و وقت‌گیر باشند بلکه باید در حد پنج تا دقیقه‌ای باشند. در این صورت والدین تصمیم می‌گیرند که آیا می‌خواهند برای مدت زمان بیشتری کار کنند.

● تا حد امکان محیط را آرام و به دور از تنش و تشویش نگه دارید. والدین را نیز تشویق کنید تا در هنگام کار با کودکانشان چنین روندی را پیش گیرند.

● به والدین تأکید کنید که فعالیت‌های روزانه زندگی می‌تواند برای فرزندانشان جنبه عمیقی از یادگیری داشته باشد. به همین جهت آن‌ها را تشویق کنید تا با

اشاره

آیا تاکنون قبل از توجه به برنامه، محیط آموزش و نوع مربیان در مراکز پیش از دبستان به تدابیر و سیاست‌های اجرایی این محیط‌ها در زمینه پوشش کودکان اندیشیده‌ایم؟ وضعیت ظاهری، نوع پوشش اعم از کفش، لباس در فصول مختلف و موقعیت‌های خاص، نوع کفش و زیباسازی مو و غیره نیز از نظر بهداشتی و ایمنی باید مورد توجه اولیا و نیز مسئولان مراکز قرار گیرد. این مقاله به این مهم پرداخته است و اندیشه‌های تازه‌ای را برمی‌انگیزد.

بچه‌ها چه طور لباس بپوشند؟

کودکی ۳ ساله دیدم که در مهد کودک آمده بود و لباس بسیار تمیز و شیک به تن داشت و کمربند محکمی به شلوارش بسته بود و هنگامی که دست در دست مادر به راهرو ورودی اتاق مربیان و مدیر قدم گذاشت، با خود فکر کردم که پسر کوچک چه احساسی دارد؟ به کجا آمده است؟ برای میهمانی است یا برای عکس گرفتن یادگاری آماده شده است؟

دختر کوچک ۴ ساله‌ای را در مرکز آموزشی دیگری مشاهده کردم که موهای زیبایش را مادر مهربانش به سفتی بالای سرش گره زده بود که فشاری را بر سر و بالای ابروهایش می‌شد احساس کرد.

با خود فکر کردم، اگر به همه چیز توجه داریم، به این مسئله نیز باید نگاه بهداشتی داشت. پوشش کودکان از لحظه تولد تا سال‌های بالاتر و به‌ویژه دوران اولیه کودکی و سال‌های پایه رشد از اهمیت شایان توجهی برخوردار است.

بهداشت و ایمنی کودکان تحت تأثیر لباس و پوشش آن‌ها نیز قرار دارد. یکی از راه‌های اطمینان از پوشش مناسب کودکان این است که آن‌ها را تشویق کنیم تا برای موقعیت و رویدادهای مختلف لباس بپوشند. برای بازی کردن و فعالیت در مراکز پیش دبستانی و مهدهای کودک حتماً باید نگاه سلیقه‌ای و بزرگ‌مدارانه را کنار بگذاریم. کودکان به البسه‌ای نیاز دارند که بتوانند در آن به فعالیت و جنب‌وجوش بپردازند. پوششی که چسبان و تنگ نباشد و پوشیدن

و درآوردن آن به راحتی و آسانی صورت بگیرد و نظافت و تمیز کردن آن نیز زحمت ویژه‌ای نداشته باشد.

در فضای بیرون از اتاق و در فصول سرد و گرم و تغییرات جوی و ناگهانی باید به کودکان یاد دهیم که برای حفظ سلامتی

۱۰

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

نگاه بهداشتی به پوشش کودکان

دکتر مرجان گودرزی

خود و اطرافیان به پوشش خود اهمیت دهند
و متناسب با اوضاع عمل کنند.

برای ارتقاء و بهبود خودیاری و استقلال کودکان،
والدین و مربیان و بزرگترها باید کودکان را در انتخاب
پوشش هدایت و اداره کنند. کمربندهای منعطف،
گره‌هایی از جنس نرم و لطیف، زیپ‌های درشت و بزرگ،
لباس زیرهای کتانی و از جنس غیر حساسیت‌زا و گل‌سرهای
زیبا اما قابل کنترل، و کفش‌های مناسب و اندازه که به انگشتان
کوچک و در حال رشدشان فشار وارد نیاورد، از جمله موارد
مدیریت‌پذیر است.

پوشیدن شلوار بلند و راحت برای هر دو جنس پسر و دختر انتخاب
خوبی است. اگرچه در مراکز دختران برای پوشیدن دامن و پیراهن منعی
وجود ندارد.

لباس‌های بلند برای دختران به هنگام بالا رفتن از پله‌ها، پلکان بازی و فعالیت‌های
دیگر بسیار خطرناک است، دویدن و بالا رفتن و پایین آمدن علاوه بر سختی برای
کودک و ایجاد خطر سقوط، لذت و شادی بودن با بچه‌های دیگر را کاهش می‌دهد
و به اصطلاح دست و پاگیر است، اما در صورت جداسازی

جنسیتی (بعضی مراکز مختلط نیستند)، پوشیدن دامن و شلوار
کوتاه و یا لباس‌های دخترانه دیگر نیز راحت است.

ایمن‌ترین کفش‌ها برای بازی‌های فعال کودکان از موادی تهیه
می‌شوند که به پاشنه و نوک پای کودکان آسیب وارد نکند.

و البته سلامتی و بهداشت کودک، با توجه به پوشش آن‌ها
نگرانی‌های والدین و کارکنان را نیز کاهش می‌دهد و در نهایت
به کودکان امکان استقلال، کسب تجربه کودکانه و لذت وافر از
بازی و فعالیت را در محیط‌های پیش از دبستان خواهد داد. و نیز
در سال‌های بالاتر و دبستان نیز امکان توجه به تغییرات پوششی
کودکان را به بزرگترها خواهد داد.

حال ببیندیشیم که فرزندان ما چه‌گونه لباس می‌پوشند. به
همراه کودکان تصمیم بگیریم و نه برای آنان.

پوشش کودکان از لحظه تولد
تا سال‌های بالاتر و به‌ویژه دوران
نهایی کودکی و سال‌های پایه رشد از اهمیت
شایان توجهی برخوردار است

گام نخست در

دکتر مریم باریک بین

کلیدواژه‌ها: سوادآموزی، خانواده، خواندن و نوشتن

اشاره

اعضای خانواده نخستین مربیان کودک و اولین افرادی هستند که کودک با صدایشان آشنا می‌شود، با آن‌ها صحبت می‌کند و در حقیقت مهمترین افرادی هستند که در طول زندگی کودک نقش ارتباطی دارند. براساس مطالعات انجام شده، پنج ساختار اصلی در سوادآموزی علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد که عبارتند از:

۱. آگاهی آوایی
۲. واج‌شناسی
۳. روان‌خوانی
۴. دانستن لغات
۵. درک و فهم

نقش والدین در شکل‌دهی فرایند یادگیری زبان و در هر یک از اصول مورد اشاره بسیار حیاتی و ضروری است. مربیان نیز باید به اهمیت کوشش‌های بارزش والدین پی ببرند و با آگاهی از نقش مؤثر آن‌ها راه سوادآموزی کودک را در مراکز پیش از دبستان هموار سازند. تعامل با والدین در مورد راه‌های پیشرفت سوادآموزی در خانه نیز باید به آن‌ها گوشزد شود. مربیان می‌توانند با ارسال نامه‌های ساده و هفتگی ارتباط بین خانه و مراکز آموزشی را ثمربخش کنند. پیشنهادات زیر به منظور ایجاد مشارکت و تعامل با خانه و والدین بسیار کمک‌کننده هستند:

● زمانی را برای خواندن داستان قبل از غذا خوردن و یا خواب کودک در نظر بگیرید

مشارکت خواندن و نوشتن کودکان

مربیان باید به

**اهمیت کوشش‌های باارزش
والدین پی ببرند و با آگاهی از
نقش مؤثر آن‌ها راه سوادآموزی
کودک را در مراکز پیش از
دبستان هموار سازند**

خط‌خطی
کند. وقتی
کارت تبریک،
تولد یا یادداشت
دیگری می‌نویسید به
او نیز فرصت دهید تا او هم
چیزی به نوشته اضافه کند.

همان‌گونه که ملاحظه شد ارتباط با
کودک، راه‌های مختلف و متنوعی را طلب
می‌کند مهم این است که همیشه بزرگترها
و والدین خود را به هنگام فعالیت خواندن
و نوشتن مشاهده کنند. این شیوه شوق و
هیجان کودک را برای سوادآموزی افزایش
می‌دهد.

نکته پایانی

مربیان نیز در مهدهای کودک و مراکز
پیش از دبستان می‌توانند از این توصیه‌ها در
پیشبرد فرایند سوادآموزی کمک بگیرند.

در خصوص کارهایی که شما در

این مراکز انجام می‌دهید، برای

فصل‌نامه بنویسید تا دیگر

مربیان از راه‌های خلاق

و نوآورانه شما نیز

اطلاع پیدا

کنند

تمرین خط‌خطی و نوشتن برایش فراهم
آورید.

● او را به ترسیم و کشیدن نقاشی
تشویق کنید. این کار به او فرصت می‌دهد
تا علاوه بر ترسیم افکار و عقاید، احساسات
خود را به شکل تصویری بیان کند و نیز به
مهارت‌هایی دست پیدا کند که برای نوشتن
احتیاج دارد.

● درباره‌ی خاطره‌ها و رویدادهای
خانوادگی با کودک صحبت کنید. او را تشویق
کنید تا داستان و خاطره‌ای را از خانواده‌اش
بیان کند.

● نقاشی‌ها و خط‌خطی‌های کودک را
به محل‌های قابل دید، مثل در یخچال یا
دیوار اتاق نصب کنید. این فرصت را به بقیه
اعضای خانواده نیز بدهید تا کوشش‌های
فرزندان را مشاهده کنند. حتی می‌توانید
نقاشی‌های خودتان را در کنار کارهای
کودکتان بچسبانید تا کودک به احساسات و
افکار شما نیز از طریق تصاویر پی ببرد.

● از راه‌های نوشتاری برای برقراری
ارتباط با کودک‌تان بهره بگیرید. مثلاً برای
او چیزی بنویسید و آن را در جعبه‌ی غذا،
کیف مدرسه، زیر بالش، جیب و یا وسایل
مورد علاقه‌اش بگذارید. با دیدن نوشته‌ها،
به سؤالاتش پاسخ دهید و موضوع را برایش
بازگو کنید.

● به او اجازه دهید تا هنگام نوشتن به
شما نگاه کند. وقتی نامه می‌نویسید بگذارید
او هم بنویسد و به شکل دلخواه

● به همراه یکدیگر به صفحات روی
جلد کتاب‌ها نگاه کنید. لغات روی جلد،
پشت جلد، عنوان، نام نویسنده، بالای کتاب،
پایین کتاب، طرف راست و چپ را نگاه کنید
و هر آن‌چه می‌بینید برای کودک بخوانید. این
عمل کودک را برای خواندن مشتاق‌تر می‌کند
و او را با واژه‌های بیشتری آشنا می‌کند.

● علائم و نشانه‌ها، برچسب‌ها، فهرست
غذای رستوران‌ها و تقویم‌ها را برای کودک‌تان
بخوانید. به نوشته‌های روی وسایل و لوازم
در منزل اشاره کنید و برایش بخوانید. علائم
رانندگی و وسایل نقلیه را برایش توضیح
دهید.

● به او فرصت دهید تا به هنگام خواندن
روزنامه، مجله، کتاب یا نامه در کنار شما
بنشیند و نگاه کند. با هم خواندن یکی از
فعالیت‌های مهم و مثمر‌تر خانواده است. با
هم بخوانید و لذت ببرید.

● وقتی کودک حرف می‌زند به او گوش
دهید و گوش دادن فعال را به او بیاموزید.

● درباره‌ی کارهایی که در طی روز انجام
می‌دهید مثل خرید روزانه، دعا کردن، رفتن
به اداره، باغ‌وحش، موزه، سینما، تماشای
تلویزیون و فعالیت‌های ورزشی با او صحبت
کنید

● به همراه کودک، سرود و شعر بخوانید.
خواندن شعر، سرود و شنیدن موسیقی موزون
و سنتی راهی برای تعامل با کودک در خانه
است.

● موقعیت‌هایی را برای بازی با کلمات
در خانه فراهم آورید. وسایلی مانند گچ، مداد
شمعی، مداد، ماژیک و انواع کاغذ را برای

این نشست با هدف بررسی علمی وضعیت موجود تربیت بدنی و رفتار حرکتی کودکان مراکز پیش دبستانی و با حضور جمعی از کارشناسان و مربیان مراکز پیش از دبستان درصدد است به سؤال‌هایی که در این زمینه وجود دارد، پاسخی روشن، منطقی و علمی بدهد.

همان‌طور که می‌دانید دوران کودکی از حساس‌ترین دوره‌ها در زندگی انسان است. تحقیقات نشان می‌دهد رفتارهای مختلف و از جمله رفتارهای حرکتی در این دوره خیلی سریع رشد می‌کنند و متحول می‌شوند. سرعت زیاد رشد و تحول در این دوره ما را متوجه این نکته می‌سازد که در این دوره باید به چه مسائلی توجه بنیادی داشته باشیم و از چه مسائلی غافل نشویم. مسائلی که می‌توانند آسیب‌زا باشند و غفلت از آن‌ها ضرر و زیان‌های جبران‌ناپذیری خواهد داشت. بنابراین ضروری است که به این دوره حساس که سرعت رشد کودکان زیاد است، توجه جدی شود.

واقعیت این است که در دوران رشد و تحول سریع کودکان، عوامل مختلفی دخالت دارند. حرکات بدنی بچه‌ها نیز به همین گونه

اشاره

بررسی حرکات

و تمرین‌های بدنی در مراکز

پیش دبستانی، با حضور استاد دانشگاه و سردبیر مجله رشد آموزش پیش دبستانی، دکتر فرخنده مفیدی و عضو شورای برنامه‌ریزی مجله مهندس مرتضی طاهری و با حضور دکتر افسانه سنده، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید رجایی، دکتر زهرا سلمان، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، بتول سبزه، کارشناس ارشد آموزش پیش از دبستان و دو تن از مربیان فعال مراکز پیش دبستانی به نام آزاده موسوی و نسرين قلمی طی میزگردی به بحث گذاشته شد. مقدمه عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، دکتر مفیدی آن قدر روشن‌نگر و هدفمند بود که آن را ورودی نشست قرار می‌دهیم تا مخاطب گرامی با این مقدمه به متن میزگرد وارد شود.

سریه محمدنژاد

اصغر ندیری

امنیت بدنی کودک در سایه حرکات صحیح

نشستی درباره حرکات و تمرین‌های بدنی در مراکز پیش دبستانی با حضور سردبیر مجله و کارشناسان پیش دبستانی

خانواده‌ها

چه‌طور؟ آیا در زمینه

امنیت حرکتی برای بچه‌ها اقدامی خاص

کرده‌ایم؟ آیا فضای مناسبی داریم؟ چه عواملی از نظر شما

دخالت دارند؟ شما که با بچه‌ها کار کرده‌اید، با چه مسائل و مشکلاتی

از نظر حرکتی روبه‌رو هستید؟ این‌ها و تعدادی مسئله دیگر ما را بر آن داشت

تا این نشست را برگزار کنیم. اجازه می‌خواهم که اولین سؤال را مطرح کنم. سؤال

این است که اصولاً چه هدف‌هایی برای رشد حرکتی بچه‌ها در مراکز پیش از دبستان داریم؟

چقدر هدف‌ها با کتاب راهنما مطابقت دارد و چه مسائل و مشکلاتی سر راهنما هست؟ انتظار

شما چیست؟ چه تغییراتی می‌توانیم بدهیم؟

مهندس مرتضی طاهری: با تشکر از سرکار خانم مفیدی برای طرح چنین مباحث با

اهمیتی که مبنای کار و فعالیت در مراکز پیش‌دبستانی است، عرض می‌شود که در اساس‌نامه

پیش‌دبستانی که در سال ۱۳۸۲ در شورای عالی آموزش و پرورش تصویب شد، اولین

هدف ذکر شده، به این نکته اشاره دارد که اهداف کلی دوره پیش‌دبستانی عبارت است از

پرورش قابلیت‌های جسمانی و ذهنی. اول جسمانی ذکر شده است، چون جنبه ملموس

کودک چه برای خودش و چه برای بزرگ‌ترها کالبد و جسم است. در راهنمای برنامه که

بر پایه این اساس‌نامه تنظیم شده و در سال ۸۷ در شورای آموزش و پرورش به تصویب

رسید، دوباره هدف اول پرورش مهارت‌های جسمی و حرکتی است و بعد در دو مقوله

توسعه توانایی جسمی و حرکتی و تقویت و هماهنگی توانایی جسمی است. در کنار

این‌ها، در مباحث دینی هم تأکید زیادی شده است. از حضرت رسول اکرم (ص) و

سایر ائمه معصومین علیهم‌السلام نقل شده است: «کودکان تا ۷ سالگی سید و آقا

و سرورند» و در اختیار خودشانند و به جهاتی خیلی قابلیت پذیرش ندارند و باید

مقداری آزادشان گذاشت. در جایی دیگر روایت داریم که بگذارید بچه‌ها ۷ سال

بازی کنند و بگردند. تمایل و گرایش به بازی و تحرک امری خدادادی است. این‌ها

آموزشی نیست. این جزء ذاتش است یعنی اگر کودک را از بازی و تحرک باز داریم،

غیرطبیعی عمل کرده‌ایم. اما در خصوص وضع موجود، کم و بیش اطلاع دارید که

مدارس به تناسب امکانات و ظرفیتی که دارند کار می‌کنند. بارها اشاره کرده‌ام

گاهی آدم به دوران کودکی خودش برمی‌گردد، مثلاً ما سال ۱۳۳۵ کودکان در ایران

بی‌نامی می‌رفتیم وقتی ۴ و ۵ سال داشتیم. یک حیاط و یک حوض کوچک

داشت که، این دید کودکی که آدم در کودکی همه چیز را بزرگ می‌بیند، آن

را استخر بزرگی می‌دیدیم، در حالی که یک حوض کوچک بیشتر نبود. چند

وقت پیش که به آن جا سر زدم، دیدم حوضی ۲/۵ در ۲/۵ متر است. این

امکان آن موقع بوده است. اما حالا که نگاه می‌کنیم و به استان‌ها می‌رویم،

می‌پرسیم آیا کودکان مستقل دارید؟ می‌گویند ۲ یا ۳ تا بیشتر نداریم.

غالباً به صورت ضمیمه مدارس ابتدایی است. شما با فضاهای فعلی آموزشی

یعنی دبستان‌ها آشنایی دارید. یک فضای محدود و کوچک تعدادی کلاس

در چند طبقه است که در واقع بچه‌ها قدرت مانور و تحرک ندارند. خود

شما هم بارها دیده‌اید. زمانی که ما در امور پرورشی بودیم و تربیت‌بدنی

هم در حوزه ما بود، به این دلیل غصه می‌خوردیم و تلاش می‌کردیم

بچه‌ها ساعتی بیرون بروند، یعنی اصلاً فضایی وجود نداشت یا در کنار

مدرسه یک سالن ورزشی بود. بنابراین وضع موجود، وضع مطلوبی

نیست. در اسلام‌شهر دیدم بعضی ساختمان‌های مراکز پیش‌دبستانی

است. شما که متخصص

هستید و با کودکان کار می‌کنید، می‌دانید

که حرکات ماهیچه‌ای ظریف و نرم و حرکات

ماهیچه‌ای درشت و بزرگ چه نقشی دارند

و طبیعتاً شکل‌گیری این حرکات و اولویت

شکل‌گیری آن‌ها چه نقشی در رشد کلی و آتی

کودکان دارد. **ماریا مونتسوری**، مربی ایتالیایی

نگاهش این گونه بود که اگر ما به بچه‌ها حرکات

ریزی مثل دکمه بستن را یاد می‌دهیم، این باعث

خواهد شد که کودک در آینده مداد را بهتر در دست

بگیرد و اگر دم و بازدم را در فعالیت‌های بدنی به آن‌ها

آموزش می‌دهیم، در واقع روی رشد گفتار آنان تأثیر

دارد. عوامل مختلفی مثل تغذیه، تمرین، محیط و فضا

در رشد حرکات دخالت دارند. تمرین‌هایی که برای بچه‌ها

داریم و تشویق‌هایی که می‌توان برای آن‌ها در نظر گرفت،

از ابتدایی‌ترین عواملی است که در رشد دخالت دارند. ولی

از نظر فنی هم عواملی می‌تواند دخالت داشته باشد. و اثرات

همه این‌ها به صورت تحقیقی شناخته شده است. در دوره

پیش از دبستان، درباره کتاب راهنما مطالعات فراوانی شده

است و دوستان مطلع درباره آن صحبت خواهند کرد. نگاه من

به عنوان کسی که کودکان را دوست دارد و رشته‌اش همین

است و مراکز و مربیان پیش از دبستان را می‌شناسد، این است

که مربیان ما هم سعی و تلاش کنند و موانع و آفات این فعالیت‌ها

را کاهش دهند.

به همین جهت امروز از چند جنبه به مسئله حرکات بدنی

کودکان می‌پردازیم. یکی این که در کنار بحث موجود ببینیم چه

هدف‌هایی در این زمینه داریم و چقدر تحقق پیدا کرده‌اند؟ این هدف‌ها

در چه محیطی و با استفاده از چه وسائلی انجام می‌شوند؟ مراکز پیش از

دبستان‌ها با چه مسائل و مشکلاتی در رابطه با رشد حرکتی روبه‌رو هستند؟

تازه تأسیس بودند و فضاهای بزرگی وجود داشت. بالاخره یک جایی هست که بچه‌ها بدون و چرخشی و گردشی داشته باشند. ولی در کل می‌شود گفت: حدود ۸۰ درصد مراکز پیش دبستانی که در مدارس هستند، فضای مناسب برای تحرک و ورزش جسمانی ندارند. لذا من توصیه‌ام این است که ما باید با وضع موجود کار کنیم. نمی‌توانیم خیلی آرمانی صحبت کنیم. باید براساس وضع موجود ببینیم که چه کار کنیم که بعد بهداشت جسمانی بچه‌ها را هم در نظر بگیریم و از برخی بیماری‌ها و نارسایی‌های جسمی در موقع نشستن، برخاستن، دویدن و... جلوگیری کنیم. با یکی از کارشناسان که صحبت می‌کردم می‌گفتند چند سال پیش کتاب‌های ورزش دبستانی بیشترش منحصر به این چیزها بود که بچه‌ها چه جوری بخوابند، چه جوری بنشینند، چه جوری بایستند و چه جوری راه بروند.

دکتر مفیدی: من تشکر می‌کنم از نکات مهمی که آقای طاهری اشاره کردند. کمبود فضا در تحقق هدف‌ها البته مشکل ایجاد می‌کند و از طرفی مربیان هم بچه‌ها را زیاد به فضای باز و بیرون از اتاق‌ها نمی‌برند. ما در رشد حرکات، تنها به فضای بسته نیاز نداریم، به فضای بیرونی هم نیاز داریم. خیلی از حرکات درشت در آن‌جا شکل می‌گیرد. اصولاً وسایلی هم هست که به تقویت ماهیچه‌های بزرگ کمک می‌کند. یعنی ما در برنامه‌ریزی برای تربیت بدنی کودکان دچار مشکل هستیم که اگر مربیان بدانند بهتر است. نظر خانم دکتر سته را هم می‌شنویم.

دکتر سته: معمولاً در دفتر تألیف وقتی برنامه درسی نوشته می‌شود، بعد از مدتی اجرای آزمایشی یک ارزشیابی انجام می‌شود. در سال ۱۳۸۲، این برنامه تهیه شده و الآن سال ۹۰ هستیم پس باید یک ارزشیابی از آن صورت بگیرد.

مهندس طاهری: تصویب اساس‌نامه در سال ۱۳۸۲ بوده و تصویب راهنما در سال ۱۳۸۷ و هنوز ارزشیابی روی آن صورت نگرفته است.

دکتر مفیدی: البته

دکتر مفیدی: ما را مונته سوری معتقد است وقتی به کودکان حرکات ریزی مثل دکه بستن و یا عملی مثل دم و بازدم را آموزش می‌دهیم، این باعث خواهد شد که آن‌ها بعداً مداد را بهتر در دست بگیرند و گفتار آنان بهتر رشد کند

نقد و بررسی روی آن انجام شده است. در واقع در جلساتی که با جناب آقای دکتر محمدیان، ریاست سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، داشتیم نقد و بررسی صورت گرفت. نگاه ما هم این بود که باید نظرسنجی صورت گیرد و به نظرها توجه شود.

از نظر من مهم این است که کارهایی درخصوص این برنامه در حال انجام شدن است و مسئله را کد نیست. در واقع، دوستانی که در این مجموعه هستند و نسبت به آن‌ها شناخت پیدا کرده‌ایم در حد توانشان کار می‌کنند و آگاهی و دانش خود را زیاد می‌کنند. ما نیز کوشش می‌کنیم که مجله به سمتی پیش رود که اطلاعات مربیان زیاد شود. ما پیشنهاد کرده‌ایم که درباره بسیاری از زمینه‌ها نشست بگذاریم یا مقاله تهیه کنیم تا جامعه از وضعیت برنامه پیش از دبستان و مشکلات آن مطلع شود. به‌خصوص در مورد وضعیت موجود که تا چه حد می‌تواند ما را به هدف‌هایمان نزدیک کند. بنابراین کتاب راهنما هنوز هم جای ارزیابی دارد.

نسرین قلمی: چند موضوعی که خانم دکتر مفیدی فرمودند دقیقاً مطالبی است که ما در مدرسه با آن برخورد داریم. یعنی کمبود فضا و برنامه‌ریزی دقیق. شاید همه مربیان طبق برنامه‌ریزی کار نمی‌کنند چون معیار درستی ندارند. از نظر بهداشت و ایمنی هم مشکل داریم، فضا نیست و گاه هوا مساعد نیست که بچه‌ها را به حیاط ببریم یا کلاس‌مان آن‌قدر جا ندارد که بتوانیم از فضای کلاس استفاده کنیم. ولی در نهایت تمامی مربیان با ترفندهای خود و روش‌هایی که بلد هستند، سعی می‌کنند به این مهم برسند.

دکتر مفیدی: از خانم موسوی سؤال کنیم... وقتی بچه‌ها اولین بار به مراکز می‌آیند، شما از کجا شروع می‌کنید و چه برنامه‌هایی از ابتدا دارید و قرار است که به کجا برسید؟

آزاده موسوی: با توجه به این که آموزش‌هایی را دیده‌ایم و درخصوص سال‌های کودکی با ما صحبت شده که ویژگی کودکان ۴ تا ۵ سال چگونه هست. ما به‌طور کامل فعالیت‌های بچه‌ها را در این سنین می‌شناسیم، ولی همچنان اطلاعاتمان برای بچه‌های پیش دبستانی خیلی کم است، معمولاً آن‌ها را با کلاس اولی‌ها اشتباه می‌گیرند و فعالیت‌هایی که به بچه‌ها می‌دهند و توقعاتی که دارند در حد کودک کلاس اول است. در صورتی که پیش دبستانی‌ها به آزادی بیشتری نیاز دارند، چون در این سن خلاقیت و جنب و جوش آن‌ها خیلی زیاد است. اما به‌خاطر این که جمعیت کلاس‌ها زیاد و فضا کم است بیشتر بازی‌هایی که به بچه‌ها ارائه می‌دهند تحرک و شادی آن‌ها را بر نمی‌انگیزد.

ما اول بچه‌ها را براساس تفاوت‌های فردی شناسایی می‌کنیم. من داخل کلاس هم بچه‌ها را گروه‌بندی می‌کنم و براساس توانایی‌هایشان، بچه‌هایی را که قوی‌ترند، در گروه‌ها پخش می‌کنم.

دکتر مفیدی: خوب، به نظر می‌رسد مشابهت فکری درخصوص فضا و کمبود فضای بیرون و کارهایی که صورت می‌گیرد، وجود دارد.

بحث اینجاست که وقتی می‌گوییم کمبود داریم، قرار است برای بچه‌ها چه کاری انجام دهیم؟

دکتر سنه: به‌نظر من، اگر قرار است که این مجله را مربیان پیش‌دبستان بخوانند، کارشناسان هر چقدر عملیاتی‌تر صحبت کنند بهتر است. من خودم را به‌جای معلمی می‌گذارم که اولین بار می‌خواهد برای سال اول در پیش‌دبستانی کار کند. خانم موسوی در صحبت‌هایشان فرمودند که یک پیش‌آزمون می‌گیرند و توانایی بچه‌ها را محک می‌زنند و سپس گروه‌بندی می‌کنند. پیش‌آزمون شما چگونه است و عوامل انتخاب چیست؟ خانم موسوی، خانم قلمی شما چه می‌کنید؟

آزاده موسوی: من این کار را به دو صورت انجام می‌دهم. چون در فعالیت‌هایی که یک کودک انجام می‌دهد، هم ماهیچه‌های ظریف او تقویت می‌شود و هم ماهیچه‌های او در نشستن، حالتی که من از آن‌ها آزمون می‌گیرم در این دوتاست. چون کلی‌تر و مهم‌تر است، این کار را انجام می‌دهم. تمام فعالیت‌های ۹ گانه را همین بازی کردن تحت‌الشعاع قرار می‌دهد.

نسرین قلمی: در وهله اول من به عنوان یک مربی حرکات درشت کودک را محک می‌زنم و اگر قرار است آموزشی را شروع کنم یا اگر بخواهم گروه‌بندی کنم، اول ظاهر کودک را واری می‌کنم. آیا او می‌تواند راه برود؟ چون بعضی از بچه‌ها هستند که این‌قدر وابسته به والدینشان هستند، حتی توانایی راه رفتن مستقل هم ندارند کلاس‌های ما نیز اغلب یا زیر پله است یا بالای پله یا در طبقات بالاست و بچه‌ها نمی‌توانند از پله‌ها بالا بروند و برایشان استفاده از دستشویی، آب‌خوری یا حیاط راحت نیست. در نتیجه، اول همه مربیان حرکات درشت را محک می‌زنند و اگر فعالیت‌هایی دارند در قالب بازی مثل مراسم ظهرگاهی یا صبح‌گاهی، بشین و پاشو، پریدن یا زیگزآگ رفتن را تقویت می‌کنند و ترازه‌های کلاس را می‌بینم که آیا توانایی دارند مداد را در دست بگیرند و در وهله اول این بزرگ‌ترین مشکل ماست که بچه‌ها عمدتاً در نحوه گرفتن مداد، نحوه صحیح نشستن اشکال دارند و فکر می‌کنم خود همین درست نشستن و مداد گرفتن مهم‌ترین کاری است که ما می‌توانیم در پیش‌دبستانی انجام دهیم.

آزاده موسوی: ولی حتی گاهی کودکان به علت کم‌اطلاعی خانواده‌هایشان فاقد همان مهارت‌های ظریف و اولیه هستند و در مدرسه است که با آن‌ها آشنا می‌شوند؛ مثلاً همان کاپشن پوشیدن، باز و بسته کردن، گره‌زدن شال و روسری یا سرکردن کلاه که مخصوص خودشان است.

دکتر سلمان: بحث تا این‌جا بسیار جالب بود، ولی درخصوص هدف و رشد حرکتی، هدف اصلی تمام مسئولان در وهله اول آموزش به کودکان است. و همین‌طور که خانم موسوی گفتند ما حرکات ۹ گانه داریم. بیشتر آموزش‌ها از طریق حرکات ظریف به کودکان انتقال می‌یابد، البته نمی‌خواهم بگویم که آن‌ها را کنار بگذاریم بلکه لازم و ملزوم هم هستند یعنی هم حرکات درشت بدنی هم حرکات ظریف بدنی برای برنامه‌ریزی در حوزه

رشد

حرکتی باید

باشد. اما ما باید در وهله

اول یک شناخت کامل از ویژگی‌های

جسمانی، شناختی، ذهنی، عاطفی و

اجتماعی کودکان این سن داشته باشیم و اصل

تفاوت‌های فردی را نادیده نگیریم. ویژگی‌های جسمانی

و توانمندی‌های کودکان متفاوت است، چون زیربنایشان در خانواده‌ها متفاوت است.

دکتر سنه: در سن ۵ الی ۶ سال ما می‌دانیم که در روند رشدی

بچه‌ها اگر زانوهایشان ضربدری است خود به خود خوب خواهد شد،

اما بعضی‌ها مستعد آسیب هستند و باید شناسایی شوند تا از پیشروی

مشکل ممانعت شود و وقتی می‌خواهند وارد مدرسه شوند دیگر آنجا

مشکل پیدا نکنند.

مهم‌ترین مهارت حرکتی

بنیادی، راه رفتن هم در

تحقیقات بررسی شده

است. آیا راه رفتن یک

الگوی صحیح حرکتی را به

ما نشان می‌دهند یا نه؟ این

نکته جالب توجه بود که دیدم

خیلی از بچه‌ها راه رفتن را بلد

نیستند. راه رفتن مسئله‌ای ذاتی

است، اما باید بخش‌هایی از آن، به

فرد آموزش داده شود.

در هر صورت، متأسفانه نتایج

تحقیقات انجام شده این را نشان داد

که ما در گروه ۶ ساله و سن ورود

به مدرسه، در اندام تحتانی بچه‌ها

مشکل داریم که به راحتی می‌توان تنها

با دادن اطلاعات و حرکات اصلاحی از

آن پیشگیری کرد. این که کودکان بدانند

که مهارت‌های حرکتی بنیادی چه‌گونه

است، کافی نیست. به‌نظر من، باید مرحله

به مرحله همه گفته بشود.

دکتر مفیدی: نگاه دوستان این است

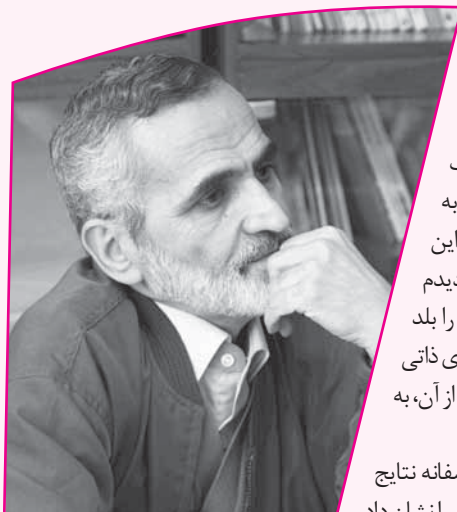
که اگر قبل از این که خودمان نسبت به

موجودی که می‌خواهد این فعالیت را انجام

دهد، آگاهی نداشته باشیم احتمال خطا زیاد

می‌شود. مثلاً آموزش را زود شروع می‌کنیم.

اگر فعالیت‌های ما صرفاً بدو بدو و فقط

مهندس مرتضی طاهری: در

راهنمای برنامه که مبتنی

بر اساسنامه پیش‌دبستانی

تهیه شده، هدف اول

پرورش مهارت‌های

جسمی و حرکتی است

آموزش مقررات مراکز پیش از دبستان باشد، طبیعتاً ما را به آنجایی که می‌خواهیم نمی‌رساند. پس باید ضمن ایجاد شادی برای کودکان، به شناخت واقعی از واقعیت بدنی بچه‌ها دست پیدا کنیم و قابلیت‌های حرکتی را برای مربیان و خانواده‌ها به‌شناسانیم. در این صورت انتظار خانواده‌ها از کودکانشان واقعی‌تر می‌شود. کودکان طبیعتاً مشکلاتی دارند که می‌تواند در همین مراحل اولیه تصحیح شود و هر چه سن بالاتر برود، طرز نشستن، راه رفتن، خم شدن و کارهای دیگرشان تحت تأثیر قرار می‌گیرد. تحقیقات زیادی است که نشان می‌دهند ما به وضعیت نشست و برخاست کودکان خیلی دقت نمی‌کنیم. بنابراین هم خانواده‌ها و هم مربیان باید آگاه بشوند و به آن‌ها الگوها و آموزش‌هایی در این باره بدهیم. به هر حال این‌ها نکات خوبی است، شما دیدید که در مراکز پیش از دبستان، بعضی از فعالیت‌ها صورت می‌گیرد که به نظر می‌رسد، ما در این نشست بایستی برایشان خط قرمزهایی را مشخص کنیم، مثلاً خیلی از خانواده‌ها و مربیان می‌پرسند که آیا می‌توان حرکات ژیمناستیک را برای بچه‌ها بگذاریم. هم اکنون این حرکات شروع شده و مادران نیز سؤال دارند. سؤال من از شما این است که آیا این حرکات مناسبند؟ از کجا باید شروع کنیم؟ آیا خط قرمزی داریم که به خانواده‌ها بگوییم؟

درخصوص ژیمناستیک، کلاس‌های اسکیت، فوتبال و غیره هم تردیدهایی مطرح است. نظر دوستان دیگر چیست؟

بتول سبزه: من کارآموز دارم و یک روز در

هفته را با بچه‌ها در

مهد می‌گذرانم. یکی از

چیزهایی که کارآموزان

در آن ضعف دارند، این

است که بلد نیستند به

بچه‌ها آموزش بدهند.

یعنی حتی همان

اول ساعت که

می‌خواهند کار خود

را شروع کنند و

موسیقی برایشان

پخش می‌شود

می‌گویند فقط

شروع کنید به

حرکت کردن.

یعنی هیچ

ترتیبی ندارد

که برای

دکتر سلمان: در پیش‌دبستانی، بهترین روش یادگیری مطالب آموزشی کودکان، اجرای حرکات بدنی و بازی همراه با سرود است

کودکان سنین مختلف چه کارهایی باید صورت کرد. مثلاً برای نقاشی، برای بچه‌های ۳ ساله هم صندلی هست و هم فرش. بچه‌های سه ساله روی فرش می‌نشینند و به این دلیل فاصله‌شان با کاغذ خیلی کم می‌شود. مربیان فقط به این نکته توجه می‌کنند که کودک مداد را بتواند بگیرد و به نحوه نشستن او کاری ندارند. به نظر من، دانشجویانی که در دوره کاردانی تربیت مربی هستند، به لحاظ حرکتی واقعاً اطلاعاتشان کم است.

مشاهده فیلم‌های آموزشی می‌تواند در رفتار و حرکات بچه‌ها خیلی تأثیرگذار باشد. این که کودک براساس سی‌دی‌های آموزشی تعدادی حرکت صحیح را یاد بگیرد، مسلماً می‌تواند طرز فکرش را به آن سمت ببرد که این حرکت صحیح را انجام دهد، به جای این که از شخصیت‌های کارتون تقلید کند.

نسرین قلمی: همان‌طور که دکتر سینه هم اشاره کردند، وقتی بچه‌ها در نشستن و راه رفتن مشکل دارند، آموزش‌های بعدی زیر سؤال می‌رود. وقتی می‌بینم که دانش‌آموز هنگام راه رفتن، روی پنجه راه می‌رود، هر روز باید بگویم پاشنه، پنجه و حتی شاگردهای کلاس دوم وقتی می‌خواهند بیایند پای تخته، روی پنجه راه می‌روند و این نشان می‌دهد که به این موضوع دقت نشده است. ولی من به عنوان مربی باید به این موضوع توجه کنم و راه رفتن و نشستن بچه‌ها را اول بررسی کنم. چون وقتی کودک درست ننشیند خون به مغز او نمی‌رسد و او آموزش را فرا نمی‌گیرد. وقتی دست قلم را درست نمی‌گیرد، چه‌طور می‌خواهد درست بنویسد و در آموزش‌های نوشتن و رنگ‌آمیزی موفق باشد.

دکتر مفیدی: پیشینیان ما خیلی به حرکات بچه‌ها توجه می‌کردند مثلاً گاهی می‌گفتند چرا مثل کلاغ راه می‌روی؟ یا این که چرا این قدر پاهایت را سفت روی زمین می‌گذاری، برای چشم‌هایت ضرر دارد. یعنی تجربه آن‌ها نشان می‌داد که بچه‌هایی که حرکات خاص یا شلختگی در رفتار حرکتی‌شان هست، آخر و عاقبت خوبی ندارند. این‌ها حرف‌هایی هستند که مادر بزرگ‌ها می‌زدند. از نظر فنی هم جایگاه تجربه در دیدن حرکات بچه‌ها حرف اساسی را می‌زند. مربیان گاهی نگاه نمی‌کنند. آن‌ها باید بدانند چه چیزهایی را نگاه کنند و چشم‌شان را عادت دهند. مادران هم باید نگاه کنند. اگر ما بچه‌ها را در حین حرکت و فعالیت‌های مختلف مشاهده کنیم، به مشکلات حرکتی آن‌ها پی می‌بریم.

دکتر سینه: مردادماه بود که میزبان معلمان پایه اول سراسر کشور برای همسوسازی دروس ملی بودیم و البته با پیش‌دبستانی فاصله سنی زیادی ندارد. آن‌جا وقتی درباره تربیت بدنی توضیح می‌دادیم همگی بدون استثنا حرف خانم دکتر مفیدی را تأیید کردند و اعتراف کردند که ما خود الگوی درست را نمی‌دانیم. وقتی نمی‌شناسیم، نمی‌توانیم آموزش دهیم. نمی‌دانیم دنبال چی هستیم. ما می‌خواهیم بچه‌ها را برای زندگی کردن آماده کنیم. حالا اگر نقاشی یاد نگیرد، شاید اتفاقی نیفتد و دیر نشود، اما باید تکنیک درست راه رفتن را آموزش دهیم.

اما درباره ثبت‌نام در رشته‌های کلاس‌های ورزش باید بگویم، ما در

دوره ابتدایی جای ورزش‌های مادر را نیز باز کردیم.

یک
فرض
را بدهد
که ترکیب
بدنی
کودک
چگونه است؟
آیا او برای
اجرای حرکتی
خاص آمادگی
دارد یا خیر؟

مشاوران

ورزشی باید متخصص
تربیت بدنی باشند، تا
بتوانند پاسخ سؤال‌های
مربیان و والدین را بدهند.

دکتر مفیدی: یکی

از مسئولیت‌های اساسی ما
این است که محیط را امن
کنیم تا بهداشت و امنیت بدن
بچه‌ها در آن محیط و فضا تأمین
شود. بچه‌ها بسیاری از اوقات با

**خانم بتول سبزه: به نظر من،
دانشجویان دوره کاردانی
تربیت مربی، از نظر حرکات
بدنی چیزی بلد نیستند که
بخواهند به بچه‌ها یاد بدهند**

وسایل مواجه هستند، اما بسیاری از وسایل استاندارد و متناسب نیستند و
امنیت بدنی کودکان را به خطر می‌اندازند. خواهش می‌کنم روی وسایل و
تجهیزات و نقش آن‌ها هم صحبت کنید.

بتول سبزه: وسایل خیلی اهمیت دارند. من در مهدها نمی‌بینم به
ایمنی وسایلی که تهیه می‌کنند، خوب توجه شود. مثلاً در فضای باز خیلی
چیزهایی را می‌آورند و به کار می‌گیرند که نامناسب‌اند. حالا مهدهایی که
به لحاظ مالی وضع آن‌ها خوب باشد، وسایلی را تهیه می‌کنند که به لحاظ
ایمنی یک چارچوب‌هایی را رعایت کرده‌اند.

آزاده موسوی: سؤال من این است که آیا استفاده از فوم برای زیرپای
بچه‌ها مناسب است؟ وقتی بچه‌ها روی فوم راه می‌روند، بیشترین فشار را
روی پاشنه می‌آورند و این خودش دوباره یک آسیب در راه رفتن است.

دکتر سبزه: درخصوص سؤال شما که فوم‌ها چقدر می‌توانند
آسیب‌رسان باشند، نسبت به سنجش با آسفالت است، اما خود فوم هم در
جایگاه خودش ایمن نیست. گاهی اوقات تراکمش خیلی کم و خاصیت
ارتجاعی‌اش آن قدر زیاد است که می‌تواند به فرد آسیب بزند ولی
اگر به مقدار کافی فشرده‌تر باشد که ضربه را بگیرد، خوب است.

انواع فوم‌ها در بازار هست اما درخصوص امنیت بدن من از
یک منظر دیگر نگاه می‌کنم. صحبت دوستان از لحاظ

وسایل و تجهیزات برمی‌گردد به این که یک
مدیر می‌گوید من اعتبارات دارم و یکی

اگر قرار است شنا، دومیدانی، ژیمناستیک داخل برنامه

شود، بهترین سن آن، سن پیش دبستانی است؛ اما با معلمی که این
صلاحیت را دارد. برای آموزش و پرورش، کانون‌های ورزشی درست
شده است. در تمام مناطق آموزش و پرورش کشور این کانون‌های
ورزشی وجود دارد. لازم نیست هر مرکز پیش دبستانی خود مربی
بگیرد. حتی اگر واقعاً بتواند مربی بگیرد و هزینه‌اش را پرداخت کند،
آیا جای مناسب را از نظر ایمنی دارد؟ من تربیت بدنی خوانده‌ام و در
حقیقت اعتماد نمی‌کنم بچه‌ها را به دست غیرمتخصص بسپارم.

دکتر مفیدی: بالاخره بر اساس این صحبت‌ها آیا بچه‌ها باید به
کلاس‌های ژیمناستیک بروند یا نه؟

دکتر سبزه: جای مشاهده ورزشی در تمام مراکز پیش دبستانی
و مدارس خالی است. ساختار قامتی کودکان ما با هم متفاوت است.
تفاوت‌های فردی دارند. توانایی‌ها و قابلیت‌هایشان متفاوت است.
الان می‌گویند بچه‌ها را ببرم اسکیت یا نه؟ پول زیادی هم داده‌ایم و
اسکیت خریدیم. ولی وقتی من بچه را نگاه می‌کنم می‌بینم زانوهایش
ضربدری است. این بچه اگر برود اسکیت بدتر خواهد شد. بچه‌ها را
به استخر می‌برند و می‌گویند تضمینی می‌خواهیم بچه‌هایمان در
چند جلسه زود شنا یاد بگیرند، اولین کاری هم که مربی می‌کند
اگر وجدان کاری نداشته باشد، شنای قورباغه را آموزش می‌دهد.
درستش این است که با شنای کراال سینه شروع کند. چرا شنای
قورباغه؟ چون زودتر یاد می‌گیرد. همین شنای قورباغه اگر بچه،
زانوی ضربدری داشته باشد برایش مثل سم است.

بحث این جاست که تمام رشته‌های ورزشی مفید هستند. ما
فقط می‌گوییم قبل از سنین بلوغ به هیچ عنوان نباید به رشد
بچه‌ها آسیبی برسد، یعنی تمرینات قدرتی نباید انجام بگیرد.
مثل وزنه‌برداری... ولی چون معمولاً دیده می‌شود که بچه‌های
ژیمناستیک آموزش دیده کوتاه‌قدند، می‌گویند نکند بچه‌ها من هم با
ژیمناستیک قدش کوتاه شود. در صورتی که ما در پاسخ به عنوان
یک متخصص می‌گوییم کسی که می‌خواهد ژیمناست شود نیاز
به اهرم‌های کوتاه بدنی دارد. بسکتبال احتیاج به اهرم‌های بلند
دارد، نیاز به پاها و دست‌های بلند دارد.

امنیت بدنی کودکان

دکتر مفیدی: من به امنیت بدنی کودکان بسیار اهمیت
می‌دهم در حالی که خیلی کم راجع به آن صحبت می‌شود.
می‌خواهم سؤال کنم که شما به واژه امنیت بدن هم معتقدید؟
برای امنیت بدن کودکان پیش از دبستان چه کارهایی باید
صورت بگیرد و نقش مربی و مادر در این گونه مواقع چیست؟
خطرات زیادی پیش روی بچه‌ها هست و برای امنیت بدن بچه‌ها
و دوری از این خطرهای طبیعتاً باید هشدارهای لازم را به والدین و
مربیان بدهیم. نقش والدین و مربیان را چگونه می‌بینید؟

دکتر سلمان: امنیت بدنی همان ایمنی محیط است که
می‌گوییم باعث استعدادیابی است. یعنی مشاوره ورزشی باید به ما

نکات مختلف باید محاسن را هم ببینیم، چون

قابل شست و شو هست و هر قطعه را می شود جدا کرد و شست. این چیز خوبی است. البته مهم این است که باز هم امنیت همین ها هم باید حفظ شود و هر چند وقت تمیز شوند یا اگر قطعه ای پاره شد، آن قسمت از پازل خارج گردد. بنابراین محاسن آن بیشتر از معایبش است. بنده در مورد امنیت بدن از زاویه به اصطلاح پوشش های مناسب بچه ها هم بسیار موافقم. اتفاقاً در شماره بعد مجله، درباره پوشش مناسب بچه ها مطالبی داریم. نگاهم این است که ما هم توجه کنیم برای هر حرکتی چه پوششی لازم است. در زمستان، در تابستان از نظر امنیت سر، چشم و گوش. همه این ها خیلی مهم اند این طور نیست که فقط به حرکات بدن نگاه کنیم. تمام اعضای بدن به امنیتی نیاز دارند که بایستی به آن ها توجه شود و این ها باز هم براساس مشاهده است که ما دریافت می کنیم. بچه های چهار پنج ساله دوست دارند که روی تخت فتری بجهند. آیا این فنر مناسب است؟ آیا ارتفاع چیزی که از روی آن می پرند مناسب است؟ سطحی که روی آن می پرند مناسب است؟ بسیاری از دبیرستان ها را نگاه می کردم، می دیدم مثلاً یک حلقه بسکتبال هست که زیرش آسفالت است. این خطری که به ویژه برای دختران نمی توان جبران کرد. این است که باید پرسیم چه محیطی برای کودکان پدید می آوریم؟ الآن در دنیا کفش ورزش، لباس ورزش و ایمنی ورزش مقوله ای ویژه است که خیلی به آن توجه می کنند. اصلاً خود بچه ها قبل و حین و بعد از ورزش چه کار باید بکنند؟ این ها همه چرخه ای به ما می دهد که ما مسئولانه به مسئله حرکات بچه ها و تمرین های بدنی شان توجه کنیم. من آخرین سؤال را با توجه به وقت می خواهم مطرح کنم. **هوارد گارنر** کسی است که راجع به هوش های چندگانه صحبت می کند، در خصوص هوش حرکتی می گوید که بعضی از افراد حرکات خارق العاده را می توانند انجام دهند. در دنیا هم نمونه هایش هست. در حقیقت به هوش حرکتی معتقد است. در زمینه هوش حرکتی چه تفکری وجود دارد؟ بچه ها در چه سطحی هستند؟ آیا ما برای شناسایی حرکات بدنی و هوش حرکتی شان کوششی کرده ایم یا باید بکنیم؟ آیا والدین آگاهند؟ والدین وقتی بچه را باهوش می دانند که بلد باشد اسمش را بنویسد و کارهایش را خودش بکند. پس هوش حرکتی چیست؟ من معتقد هستم که به این ها توجه نمی کنیم. نظر دوستان چیست؟

نسرین قلمی: این که هوش حرکتی خیلی کم رنگ است و به هوش حرکتی بچه ها عمدتاً کم اشاره می شود شاید به این دلیل است که خیلی در این زمینه اطلاعات نداریم. وقتی من هیچ شناختی از هوش حرکتی و جنبه های مختلف هوش نداشته باشم، در نتیجه نمی توانم در آن قسمت با کودک کار کنم و شناسایی کنم.

دکتر مفیدی: گاهی اوقات هوش حرکتی با بیش فعالی و حتی با فضولی اشتباه گرفته می شود.

نسرین قلمی: بله، حتی ممکن است مارک های مختلفی به بچه ها زده بشود. به نظر من اگر می شد وقتی بچه ها وارد

می گوید

ندارم، اما بیایید

برویم در خانواده. همه ما

برای بچه های مان کفش می خریم، کیف

می خریم، اما چقدر دقت می کنیم که چه کفشی

و چه کیفی می خریم؟ خودمان به عنوان یک مادر آیا

استاندارد یک کفش را می شناسیم؟ استاندارد یک کیف را

می دانیم؟ بچه های ما در دوره های پیش دبستانی بارشان کمتر

است اما وارد دبستان که می شوند می بینید که چه بارهایی را دارند

و کیف ها هم که اکثراً غیر استاندارد است. ما داریم خودمان روی

ستون مهره هایشان فشار وارد می کنیم. ما می بینیم که دختر بچه ها

علاقه دارند با کفش پاشنه بلند راه بروند و با همان کفش پاشنه بلند

هم در کلاس تربیت بدنی شرکت می کند و مربی هم چیزی به آن ها

نمی گوید. با همان می پرند و با همان می جهند و کارهای مختلف را

انجام می دهند. امنیت بدنی این دانش آموز کاملاً در خطر انواع آسیب ها

است.

دکتر مفیدی: من هم هدفم از واژه امنیت بدنی وارد شدن به

این بحث بود.

در رابطه با فوم هم، این چیزی نیست که در جامعه ما شروع شده

باشد. در استانداردهای زمین های بازی و ورزش ها، فوم پیشنهاد شده

و در خیلی از جوامع هم هست. در سالن های ورزشی، در پارک ها و

در مهد های کودک. البته همان طور

که خانم دکتر می گویند بستگی به

این دارد که جنس آن چه باشد.

قرار نیست از جنس ابر باشد یا

کهنه شده باشد. بنابراین یکی

از پوشش های مناسب شناخته

شده از جهت بهداشتی است که

می تواند مورد استفاده قرار گیرد.

از جهتی دیگر مثل یک فرش

یک تکه نیست و مثل یک پازل

است و قطعاتی در رنگ های

مختلف دارد و می تواند جذابیت

داشته باشد. شادی به بچه ها

بدهد و در محیط و زیبایی فضا

سهم داشته باشد، پوشش خوبی

است. بچه ها هم دوست دارند

روی آن غلت بزنند و خودشان

را روی آن پرت کنند. به هر

حال، هر چه هم که باشد، بین

**دکتر افسانه سنه: جای
مشاوره ورزشی در تمام مراکز
پیش دبستانی و مدارس خالی
است**

امنیت بدنی کودکان، بدون غفلت

دکتر مفیدی: در پایان اجازه دهید یک جمع‌بندی داشته باشیم. اولاً از حضور همه شما عزیزان از طرف دفتر و اعضای هیئت تحریریه تشکر می‌کنم که باعث شدید این نشست

شکل بگیرد و همین‌گونه که می‌بینید هدف اساسی آن بحث و بررسی پیرامون وضع موجود و پرسش‌های خانواده و جامعه بود که تا حدود زیادی تحقق پیدا کرد ولی طبیعتاً این تنها نشست نیست و می‌تواند به شکل‌های مختلفی هم ادامه پیدا کند. همه شما منشأ خیر و برکت هستید و با بچه‌ها کار می‌کنید و طبیعتاً تا حدودی آگاهی می‌دهید و بچه‌ها را از خطر دور می‌کنید. از قدیم گفته‌اند عقل سالم در بدن سالم

است. حالا این از نظر فنی و علمی هم ثابت

شده است که اگر ما

بدن را سالم نگاه داریم

فکر سالم، نگاه سالم و

خلاقیت‌های بیشتری

شکوفای خواهد شد. به هر

حال از آنچه که فرد دارد

بهتر می‌توانیم بهره‌برداری

کنیم. مسائلی که مطرح شد،

در ابتدا، بیشتر صحبت از

کمبودها و به‌ویژه کمبودهای

فضایی بود و اصولاً برداشت ما این

است که مراکز پیش از دبستان

هنوز هم ابهاماتی در این دارند که

چه کارهایی باید برای بچه‌ها انجام

دهند. فعالیت‌هایشان ممکن است

اولویت علمی نداشته باشد، یعنی

ندانند از کجا شروع کنند و به کجا

بایستی ختم کنند. مثلاً این که بچه‌ها

را کمتر به محیط باز می‌برند. آیا نباید

توازن و تعادل بین فعالیت‌های بدنی

فضای بیرون و درون مورد توجه

قرار گیرد. همچنین

به مسئله

پیش‌دبستانی می‌شوند، سنجش شوند، خیلی خوب بود. پیش‌دبستان مهم‌تر از پایه اول است و اولین سال ورود بچه‌ها به مدرسه است. مربی بیاورد یک قالب‌هایی را داشته باشد و طبق آن بسنجد و طبق فرمایش خانم دکتر یک کارشناس تربیت‌بدنی و مشاور داشته باشیم که در نهایت اگر مشکلی هست رسیدگی کند

آزاده موسوی: به این نیاز در آموزش و پرورش تازه از پایه سوم بها داده می‌شود. معلم ورزش و مشاور ورزشی در آن پایه شکل می‌گیرد. مسئله دیگری که هست این که بچه‌ها در سنین زیر پیش‌دبستانی با کامپیوتر و این نوع وسایل بازی خیلی آشنا می‌شوند، طوری که بچه‌ها حتی مدل نشستن‌شان، مدل حرکت کردنشان خیلی نامناسب است. دیگر کسی زیاد دنبال این که ورجه ورجه‌ای داشته باشند که وقت زیادی از آن‌ها می‌گیرد نیستند و باعث می‌شود که این هوش‌شان تقویت نشود.

دکتر سنه: چیزی که من می‌خواستم بر آن تأکید کنم این است که حرکت چقدر می‌تواند در آموزش مهم باشد. ما با حرکت دو طرف بدنمان کار می‌کنیم. پس در حقیقت در دو طرف نیمکره مغزمان اثرگذار هستیم. پس بچه را کاملاً برای آموزش آماده کرده‌ایم. بحث هوش حرکتی که مطرح شد، اگر معلم ما معلم باشد، می‌تواند از خود آن حرکت در کشف مفاهیم مربوط به درس علوم و درس ریاضی استفاده کند. الآن مشکلاتی که ما بزرگسالان داریم مربوط به دوره پیش‌دبستانی و هوش حرکتی است.

دکتر مفیدی: بحث این است که اگر تشخیص دهیم که هوش حرکتی چیز خوبی است که هست، طبیعتاً ما باید خودمان هم استعدادیابی کنیم. این همه آدم متخصص در ایران هست، ببینند بنشینند. گاردنر تلنگری زده است ولی بعضی از ایده‌های او را خیلی راحت می‌توان کاربردی کرد. بنابراین می‌شود حول و حوش بعضی از مقوله‌های حرکتی سؤالاتی طرح کنیم و از روی مشاهده معیار تعیین کنیم. مهم این است که کودکان را باید از همین زمان شناخت و به هوش حرکتی او پی برد.

دکتر سلمان: به نظر من در پیش‌دبستانی، بهترین روش یادگیری مطالب آموزشی کودکان از طریق اجرای حرکات بدنی و بازی‌ها و توأم با سرود است. چون بچه‌ها در کنار اجرای این حرکات با سرود، هم بهتر مطالب را یاد می‌گیرند و هم شاد می‌شوند.

مهندس طاهری: غالب مربیان به دلیل غیررسمی بودن دوره و نو به نو عوض شدن آن‌ها، آن تخصص لازم را حتی در کارهای آموزشی که بیشتر تئوریک هست به دست نمی‌آورند. این مصیبت‌هایی است که پیش‌دبستانی دارد. ولی به هر حال باید به این‌ها آگاهی داد و اطلاعات لازم را منتقل کرد. به هر حال فضا و امکانات باید طوری باشد که وقتی به کودک می‌گوییم

درست بایست و یا درست بنشین، بتواند آن‌ها را به درستی انجام دهد.

نسرین قلمی: ما در سه زمینه با مشکل روبه‌رو هستیم: کمبود فضا، نبود برنامه‌ریزی و بهداشت و ایمنی

بهداشت و ایمنی توجه شد که خیلی مهم است و این که گاهی اوقات توقعات و انتظاراتمان از کودکان فراتر از توان آن‌هاست. یعنی گاهی کودکان پیش دبستانی را با کودکان کلاس اول یا سال‌های بالاتر اشتباه می‌گیریم، در حالی که توقعاتمان از بچه‌ها باید با توجه به آمادگی و توان آن‌ها باشد و اشاره شد که وسایل و برنامه‌ها گاهی وقت‌ها جنبه آموزشی محض دارند و کمتر جنبه پرورشی پیدا می‌کنند و در واقع به پرورش بدن کمتر می‌پردازند و نقش پرورش کمتر است. محور دیگر مباحث، شناخت ویژگی‌های کودکان بود و دوستان اعتقاد داشتند که ما باید از عوامل شناخت استفاده کنیم و کودک را بشناسیم پس لازم است ویژگی‌های بچه‌ها را در این سطح خیلی خوب بشناسیم و بعد از شناخت نیازهایشان، مشخصاً برنامه‌ریزی کنیم. همه ابعاد رشد به هم مربوطاند و در واقع اگر به یک بعد نرسیم، می‌تواند روی نظام کلی اثر بگذارد و به عبارت بهتر بعد حرکتی را از سایر ابعاد نباید جدا ببینیم. درباره فضا صحبت شد و این که ارتباط فضا و تجهیزات با خود کودک از چه اهمیتی در برنامه‌ریزی برای کودک برخوردار است و نقش تحقیقات و یافته‌های تحقیقاتی مورد بررسی قرار گرفت و در این رابطه اشاره شد که ما تعدادی الگوی حرکتی داریم که بعضی از خانواده‌ها و مربیان نمی‌شناسند و باید تصحیح حرکات بچه‌ها مورد توجه عمیق‌تر قرار بگیرد. آموزش خانواده و آموزش مربیان نیز باید محور قرار بگیرند و مهم این است که این الگوهای حرکتی را بشناسیم و زمینه مناسبی را برای تصحیح حرکات فراهم آوریم. روی الگوگیری از طریق مشاهده نیز صحبت شد و این که در واقع ما باید به رفتار حرکتی کودکان در فضای باز یا بسته توجه داشته باشیم و به فعالیت‌هایی که انجام می‌دهند توجه کنیم که مبدا چیزی را به گونه‌ای غفلت کنیم که به بچه ضرر بزنند. بحثی را من باز کردم با عنوان امنیت بدنی که مورد تأیید دوستان قرار گرفت. این که ما باید هشدارهای لازم را در این خصوص داشته باشیم و سطح فعالیت‌های آموزشی را به گونه‌ای پیش ببریم که در واقع استانداردها

آزاده موسوی: اطلاعات درباره بچه‌های پیش دبستان بسیار کم است. بیشتر افراد بچه‌های پیش دبستان را با بچه‌های کلاس اول اشتباه می‌گیرند

حتماً رعایت شوند و هشدارهایی به

خانواده‌ها و مربیان بدهیم که خطرات را

کم کنند و امنیت بدنی هم حفظ شود و یک

نگاهی هم من روی هوش حرکتی داشتیم که باز

دوستان استقبال کردند که روی آن کار کنند و این که آیا

اصلاً به آن پرداخته‌ایم؟ و یا اگر هم می‌شناسیم گاه ممکن

است با فضولی‌های بچه‌ها و بیش‌فعالی‌شان اشتباه گرفته شود.

بنابراین یک نگاه این است که این هوش حرکتی باید جا بیفتد.

مربیان و خانواده‌ها باید از آن آگاهی پیدا کنند. حالا این می‌تواند در

قالب کارگاه آموزشی یا سمینارها یا مقاله‌هایی آگاهی‌دهنده باشد که ما

پذیرای آن‌ها هستیم. به همه دوستان هم می‌گویم این فکر را هم تعمیم

دهید که مقاله‌های عزیزان هم در زمینه حرکتی مورد استفاده قرار

می‌گیرد و یک مطلب عمده‌تر این که ما در زمینه ورزش و حرکات باید

مشاورانی داشته باشیم و از نگاه سر خود به حرکات بچه‌ها و تعجیل در

بعضی از فعالیت‌ها جلوگیری کنیم که ممکن است آسیب‌زا باشد. حتماً

باید به مشاور بها دهیم. و از آن‌ها نظرخواهی کنیم. مقصودمان از مشاوره

ورزشی این است که افراد آگاه دست مربیان را بگیرند و خانواده‌ها به

آن‌ها توسل کنند و از آن‌ها اطلاعاتی بگیرند.

آخرین نکته این است که به هر حال آمادگی بچه‌ها در این مقوله

هم حرف اول و اساسی را می‌زند. آگاهی خانواده و مربیان و شادی،

محور اساسی فعالیت‌هاست. ما هر کاری را که شروع می‌کنیم. باید

ببینیم تا چه حد توانسته‌ایم بچه‌ها را شاد نگاهداریم وضعیت انسان

به گونه‌ای است که فرصت بسیاری دارد تا پایان کار ولی در همین

دوره‌ای که شروع کرده و مرحله آغازین است نسبت به خیلی چیزها

ناآگاه است. به هر حال هر قدر ما سنمان بالاتر می‌رود، تجربه بیشتری

پیدا می‌کنیم و الآن بچه‌ها شروع فعالیت‌شان است و نسخه اولیه باید

پیچیده شود. بنابراین شادی محور اساسی است. زور، اجبار و تعجیل

همه سمومی هستند که در تربیت بدنی هم باید از آن‌ها دوری کرد.

در زمینه شناسایی استعدادها بچه‌ها چه از طریق آزمون‌های معتبر

و البته ایرانی و چه از طریق مشاهده که در این سطح بهتر است، باید

استانداردهایی را رعایت کنیم که در کنار خانواده، مربیان و بچه‌ها یک

محیط امن را برای کار و فعالیت بچه‌ها به وجود بیاوریم. هیچ چیزی

قشنگ‌تر از این نیست که بچه‌ها سالم زندگی کنند و ان شاء الله

ما هم بتوانیم مکانی را به وجود آوریم و فرصت‌هایی به بچه‌ها

بدهیم که در کنارشان شاد باشیم که شادی آن‌ها طبیعتاً

شادی ماست. یک بار دیگر از همه عزیزان که با حضور

خودشان این مجلس و نشست را هم خیلی پر بار کردند،

تشکر می‌کنم و امیدوارم که با مجله همکاری داشته

باشید. مقاله‌هایتان و پیشنهادهای ارزنده شما را

در زمینه‌های طرح شده ارائه کنید. به ویژه

امیدوارم در زمینه امنیت بدنی و هوش

حرکتی بتوانیم کارهایی را هم

شروع کنیم.

مقایسه مهارت نوشتاری دانش آموزان پایه اول دبستان با و بدون تجربه پیش از دبستان

تفاوت در کجاست؟

عطیه شهودی مذهبی

کارشناس ارشد آموزش و پرورش پیش از دبستان

چکیده

بر آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان همچون درون دادی حساس هم از نظر رشد کلی یک فرد و هم از نظر تأثیر در پذیرش و نگهداری کودکان در سطوح دبستان، تأکید شده است. تحقیقات انجام شده در سال‌های اخیر، نشان‌دهنده تأثیر

برنامه‌های غنی و برنامه‌ریزی آموزشی مطلوب، برای گروه‌های سنی مختلف کودکان این دوره است. هدف از این پژوهش کاربردی مقایسه مهارت نوشتاری کودکان با و بدون تجربه پیش دبستانی در پایه اول دبستان و ارائه راهکارهای مناسب است. در این پژوهش علمی - مقایسه‌ای، جامعه آماری شامل همه دانش آموزان پایه اول دبستان در شهر تهران است که از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای، ۶۰ دانش آموز کلاس اول دبستان انتخاب شدند که ۳۰ دانش آموز دوره پیش از دبستان (۱۵ دختر و ۱۵ پسر) را گذرانده بودند و ۳۰ دانش آموز دیگر بدون تجربه پیش از دبستان برای مشخص کردن دانش آموزان با و بدون تجربه پیش از دبستان به پرونده تحصیلی آنان مراجعه شد که به تأیید معلمان رسید، همچنین برای آزمون مهارت نوشتاری دانش آموزان از آزمون پیشرفت نوشتن (راغب، ۱۳۸۴) استفاده شد. در این مطالعه، متغیرهایی از جمله مهارت نوشتن در دو بخش املاء و انشاء، تجربه پیش از دبستان و دختر و پسر در هفت فرضیه بررسی شد. در تحلیل داده‌ها، مشاهده شد که در تمامی فرضیه‌های پژوهشی بین دانش آموزان با تجربه پیش از دبستان نسبت به دانش آموزان بدون تجربه پیش از دبستان از نظر مهارت املاء و انشاء تفاوت معناداری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: آموزش پیش از دبستان، مهارت نوشتن و زبان آموزی.

بر طبق نظریه هندرسون (۱۹۹۰)، کودکان در سنین پیش دبستانی در مرحله پیش سوادآموزی هستند. در این مرحله، کودک مفاهیمی چون تمایز بین نوشتار و نقاشی، جهت‌مندی خط (این که خطی مانند فارسی، از راست به چپ پردازش می‌شود و از بالا به پایین است) و پایه‌های آگاهی واجی را می‌آموزد. در همین جا است که اهمیت برنامه‌های مراکز پیش از دبستان آشکار می‌شود، زیرا برای کسب مهارت نوشتن، کودک احتیاج به مواردی، مانند هماهنگی چشم و دست، توانمندی عضلات کوچک دست و انگشتان و رشد توانایی به کارگیری صحیح عضلات ریز دست برای قلم در دست گرفتن، تقویت ادراک دیداری، سمت‌شناسی و شناخت مفاهیم نیاز دارد. کودکی که در معرض آموزش‌های مرتبط با مهارت نوشتن و پیش‌نیازهای آن قرار داشته باشد، با ورود به دوره ابتدایی، فرآیند یادگیری نوشتن را به‌طور مؤثری طی می‌کند و نسبت به سایر دانش آموزانی که چنین تجربه‌ای ندارند، از قابلیت‌های خوبی در نوشتن برخوردارند. اهمیتی که حضور کودک در مرکز پیش از دبستان در این مرحله دارد، انکار ناپذیر است، زیرا این مراکز فرصت‌های متعددی برای فعالیت و کسب مهارت در پیش‌نیازهای نوشتن برای کودکان فراهم می‌کنند. در این مراکز، کودکان با اهمیت نوشتار به عنوان بخشی جدانشدنی از زندگی آشنا می‌شوند و میل و رغبتی در آنان برای کسب چنین مهارتی برانگیخته می‌شود. پژوهش‌های متعددی در زمینه تأثیر آموزش‌های پیش از دبستان انجام گرفته است، که تأثیر آن را بر عملکرد تحصیلی کودکان نیز آشکار ساخته است، که این تأثیر فقط محدود به مهارت نوشتاری نبوده و بر سایر مواد درسی نیز مؤثر بوده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش‌های پیش از دبستان نه تنها بر عملکرد تحصیلی کودکان، بلکه بر تمام جنبه‌های شخصیت کودک تأثیرگذار است و تفاوت بین کودکان برخوردار از این آموزش‌ها با سایر هم‌تایان‌شان که چنین تجربه‌ای نداشته‌اند، ملموس و قابل مشاهده است.

همچنین، نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که مهارت نوشتن در دو زمینه املاء و انشاء بهتر از دانش آموزان بدون تجربه پیش از دبستان است و عامل جنسیت نیز در این تفاوت‌ها مؤثر واقع شده است. بر این اساس، بر نقش تجربه‌های پیش دبستان بر مهارت‌های نوشتاری تأکید می‌شود.

در این پژوهش دکتر فرخنده مفیدی در مقام استاد راهنما و دکتر حمید علیزاده در مقام استاد مشاور حضور داشته‌اند. اصل پژوهش در کتابخانه دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی (ره) موجود است.

الهام وفایی نژاد

کارشناس ارشد و مدرس دانشگاه علمی - کاربردی

چاپ برگ بارنگ انگشتی

روش کار

۱. برگ‌های بزرگ با اشکال مختلف مثل پنجه‌ای چنار، که هنوز تازه هستند، را جمع‌آوری کنید
۲. یکی از برگ‌ها را انتخاب کنید و روی کاغذ روزنامه قرار دهید.
۳. قدری مایع رنگ انگشتی را در ظرفی متناسب بریزید.
۴. انگشتان خود را در رنگ انگشتی فرو کنید و یک طرف برگ را کاملاً از رنگ بپوشانید به‌طوری که تمام سطح یک طرف آن از رنگ پوشیده شود.
۵. از انگشتان برای کشیدن طرح‌های دلخواه پررنگ روی برگ استفاده کنید.
۶. دست‌ها را بشوید و خشک کنید.
۷. یک صفحه از روزنامه چاپی یا کاغذ معمولی را روی برگ قرار دهید و به آرامی آن را روی برگ آغشته به رنگ فشار دهید.
۸. به دقت کاغذ را از روی برگ درخت بیرون بکشید و یا برگ را از کاغذ جدا کنید.
۹. نقش چاپ شده از رنگ انگشتی و برگ درخت به کاغذ منتقل خواهد شد و عمل چاپ صورت می‌گیرد.

وسایل و مواد لازم:

- برگ‌های بزرگ و مختلف از درختان پائیزی
- روزنامه باطله
- رنگ نقاشی انگشتی
- ظروف متناسب کار
- سطل کوچک آب، صابون و حوله
- کاغذ با اندازه بزرگ یا برگه‌های بزرگ روزنامه

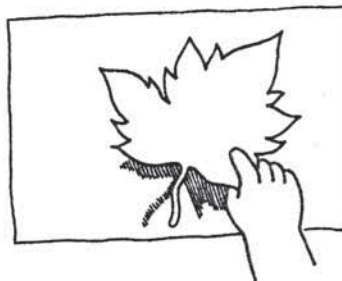
راه‌های دیگر انجام کار

- برگ‌ها را زیر کاغذ قرار دهید و کاغذ را با استفاده از مداد رنگی یا شمعی روی برگ‌ها مالش دهید تا برگ‌های چاپ مالشی را خلق کنید.

نکته‌های قابل توجه

- برای درست کردن مایع رنگ انگشتی می‌توانید یک چهارم لیوان (۶۰ میلی گرم) مایع استارچ (نشاسته) و یک قاشق چای‌خوری (۱۵ میلی گرم) از رنگ مایع یا پودر رنگ را مخلوط کنید و خوب به هم بزنید.
- می‌توانید اندازه‌های مختلف مایع و مواد لازم را آزمایش کنید تا روشنی، تیرگی و غلظت رنگ را تغییر دهید.

۲۵

شماره ۴ دوماه سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

سبد حصیری (حصیربافی)

برای کودکان ۴ سال به بعد

روش انجام کار

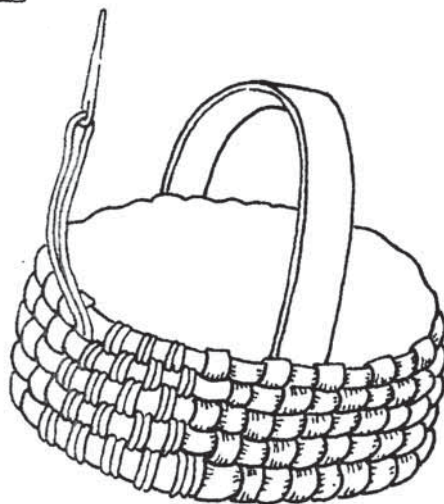
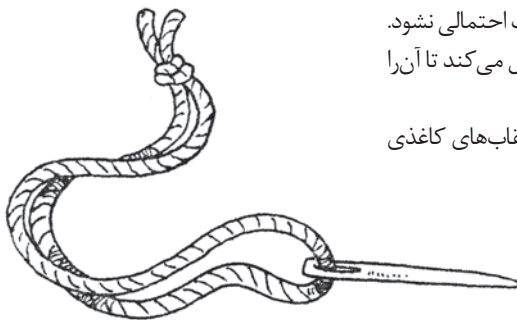
۱. کاموا را در تکه‌ها و اندازه‌های مختلف ببرید.
۲. سوزن را از تکه نسبتاً بلند کاموا رد کنید و به اصطلاح سوزن را کوک کنید.
۳. درز سبد را با استفاده از سوزن و کاموا بخیه بزنید. عمل بخیه زدن را می‌توانید به صورت تصادفی یا براساس طرح دلخواه خود انجام دهید.
۴. رنگ‌های کاموا را برای دوختن و بخیه زدن می‌توانید به سلیقه خود تغییر دهید.

نکته‌های قابل توجه

- به هنگام نخ کردن سوزن‌ها، هنرمندان کوچک ممکن است بخواهند نخ را دولا (دوبل) استفاده کنند که باید به آن‌ها کمک کنید تا انتهای نخ را گره بزنند.
- دقت کنید تا فاصله کار به هنگام نشستن و یا ایستادن هنرمندان کوچک رعایت شود، به‌طوری که کشیدن نخ و سوزن مانع کار کودکان دیگر و یا صدمه و آسیب احتمالی نشود.
- سفتی و استحکام سبد انتخاب شده، کار را برای هنرمندان کوچک تسهیل می‌کند تا آن‌را نگه‌دارند و در عین حال سوزن را درون دوره آن فشار دهند.
- برای انجام دادن این پروژه، چنانچه از سبدهای ارزان برای نگهداری بشقاب‌های کاغذی استفاده کنید، کار کودکان نیز تسهیل خواهد شد.

وسایل و مواد لازم

- قیچی
  - کاموا در رنگ‌های مختلف
  - تعدادی سوزن با نوک گند و پلاستیکی
  - سبدهای آماده کوچک و با بافت شل
- (از فروشگاه‌های سبد حصیربافی می‌توانید تهیه کنید)

۲۶

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۲
تابستان ۱۳۹۱

نقش تربیتی پدر خانواده

عاطفه قاسمی

دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش و پرورش پیش دبستانی

اشاره

خانواده به عنوان اولین و مهم ترین نهاد اجتماعی نقش مهمی در تربیت فرزندان دارد. اعضای خانواده نقش و وظیفه خاصی نسبت به دیگران دارند و چنانچه آن ها نقش خود را به درستی ایفا نکنند، ناسازگاری، اختلال و کارکرد منفی در خانواده به وجود می آید. در راه تربیت، هر یک از والدین نقش های بی شماری برعهده دارند، نقش تربیتی پدر بسیار مهم است. از یک سو، پدر از طریق، انتقال نطفه نقش وراثتی را ایفا می کند و از سوی دیگر، نقش محیطی خود را از طریق تربیت کودکان انجام می دهد.

انگیزه پدری منبع فیزیولوژیک نداشته و کاملاً تابع اصل یادگیری است. نقش پدر در بهبود ارتباطات، ایجاد انگیزه، پیشرفت تحصیلی، اعتماد به نفس و به طور کلی در زمینه های اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، ذهنی و جنسی کودک اهمیت بسیار دارد. به عبارت دیگر، نقش پدر ماهیتاً چند وجهی است. بازی ایزاری است که پدر می تواند با استفاده از آن نقش خود را در این حیطه ها به خوبی ایفا کند.

این مقاله به بررسی اهمیت نقش پدر در تربیت کودک پرداخته است.

کلیدواژه ها: پدر، رشد اجتماعی، عاطفی، ذهنی، اخلاقی، جنسی.

در دوران باستان، پدر با جنگیدن و شکار رفتن، نیازهای امنیتی و حیاتی فرزندان خود را تأمین می کرد. بعدها، نقش او تغییر کرد و به نان آور خانه تبدیل شد. با کار سخت و از خودگذشتگی، برای رفع مایحتاج زندگی و تحصیل فرزندان سعی می کرد تا رفاه و امنیت را تأمین کرد. امروزه، احساس می شود که نقش پدران مجدداً در حال تغییر است. چون از آن ها انتظار می رود، به نوعی دیگر از فرزندان شان حمایت و حفاظت کنند. یعنی آن ها اکنون باید فرزندان شان را از عوامل زیان باری چون اعتیاد، بزه کاری و بی بند و باری جنسی مصون نگه دارند. علم به ما می گوید که امروزه یک پدر نمی تواند از طریق روش های سنتی فرزندان اش را در برابر این خطر ها حفظ کند. (گاتمن، ۱۳۸۹، ص ۱۹۰)

**پدر
مثل پلی است که
جنبه های مختلف**

**زندگی بیرونی را به محیط کودک
پیوند می دهد و تجربه هایی جدید را
به کودک می آموزد و نیز موقعیت هایی
عملی را برای آشنایی کودک با جامعه
مهیامی کند**

حاصل تحقیقات نشان دهنده آن است که کودکانی که پدرانشان با آن‌ها بیشتر بازی کرده‌اند و وقت گذارده‌اند، در ورود به مهد کودک اجتماعی‌تر رفتار می‌کنند. دلیل این رفتار این است که پدر در طی روز در کنار فرزند نیست و وقتی از سر کار برمی‌گردد، کودک غیر از مادر با فرد دیگری روبه‌رو می‌شود (استنفورد، ۱۳۸۷: ۵۹).

تأثیر نفوذ پدر از سنین پایین آغاز می‌شود. نوزاد پدر و مادر خود را به دیگر بزرگسالان ترجیح می‌دهد، که به این مرحله وابستگی می‌گویند. روان‌شناسان معتقدند کودکانی که دوره وابستگی خوبی با پدر دارند، در بزرگسالی در روابط اجتماعی خود شادتر، موفق‌تر و متعادل‌تر هستند (بال‌بی، ۱۹۶۹).

نتایج یکی دیگر از بررسی‌ها نیز نشان داده است، پسرهای پنج‌ماهه‌ای که با پدران خود تعامل و نزدیکی زیادی داشتند، در مواجهه بزرگسالان غریبه راحت‌تر بودند. آن‌ها در مقایسه با اطفالی که کمتر به پدران خود نزدیک بودند، هنگام رویارویی با غریبه‌ها بیشتر غان و غون می‌کردند و راحت‌تر به بغل آن‌ها می‌رفتند. در مطالعه دیگری مشخص شد اطفال یک‌ساله‌ای که تماس بیشتری با پدر خود داشتند، هنگامی که با یک غریبه تنها می‌مانند، کم‌تر از بچه‌های دیگر گریه می‌کردند (گاتمن: ۱۳۸۹، ۱۸۷).

بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که پدرها بیشتر از طریق بازی بر کودکان خود تأثیر می‌گذارند. پدرها نه فقط وقت بیشتری را به بازی و فعالیت‌های سرگرم‌کننده با فرزندان خود می‌گذارند، بلکه بازی‌های آن‌ها، در مقایسه با بازی‌هایی که مادران با فرزندانشان انجام می‌دهند، هیجان‌انگیزتر و مستلزم فعالیت جسمانی بیشتر است. **مایکل یوگمن و تی. بری برازلتون** با مشاهده تعامل میان والدین و نوزادانشان به هنگام بازی دریافتند که پدران با آن‌ها کمتر حرف می‌زدند، ولی تماس جسمی بیشتری با آن‌ها داشتند و بیشتر آن‌ها را لمس می‌کردند. پدرها بیشتر احتمال داشت برای جلب توجه فرزندانشان از صداهای موزون استفاده کنند. همچنین پدران سعی می‌کردند هنگام بازی با کودکان آن‌ها را به هیجان بیاورند و اگر آن‌ها به یک نوع بازی رغبت چندانی نشان نمی‌دادند، نوع بازی را عوض می‌کردند و بازی‌هایی انجام می‌دادند که آن‌ها را به وجد بیاورد. برعکس، مادرها سعی داشتند روند بازی را تا حد ممکن ثابت نگه‌دارند تا فرزندانشان خیلی هیجانی نشوند (گاتمن: ۱۳۸۹، ۱۸۷).

در دوره نوپایی، کودک از پدر یاد می‌گیرد که مشکلات ارتباطی خود را حل کند. هنگامی که پدر با کودک نوپای خود بازی می‌کند، نه تنها او را سرگرم می‌کند بلکه به او می‌آموزد که چگونه با اطرافیان خود رابطه برقرار کند (رادین: ۱۹۹۴، به نقل از لطفی خواجویی).

در این سنین، پدرها با فرزندانشان به بازی‌های پر جنب‌وجوش و اغلب خود ساخته و غیرعادی می‌پردازند، ولی مادرها

تحقیقات انجام گرفته در زمینه رشد کودکان نشان می‌دهد نقش پدر در زندگی کودکان از یک «دستیار مادر» بسیار فراتر است. به‌طوری که رشد سالم کودک در گرو حضور هر دو والد است. همه شواهد حاکی از آن است که کودکان در مراحل رشد خود، از حضور متعادل مرد و زن در زندگی‌شان سود می‌برند و مهارت‌های گوناگونی را که آن دو انجام می‌دهند، به کار می‌گیرند. این تأثیر به این سبب است که نقش پدر و مادر همیشه مثل هم نیست؛ آن‌ها مکمل یکدیگرند و مهارت‌های کاملاً متفاوتی را به کودک می‌بخشند، مثلاً پدرها در برانگیختن کودک بهتر عمل می‌کنند، در حالی که مادرها می‌توانند کودک را راحت‌تر آرام کنند (استنفورد، ۱۳۸۷: ۱۷ و ۵۳). و همچنین مادرها و پدرها هر یک با شیوه مختص خود با کودک ارتباط برقرار می‌کنند. پدرها بیشتر در فعالیت‌های بدنی با کودک شریک می‌شوند، در حالی که مادران بیشتر تمایل دارند به کودک لبخند بزنند و با او صحبت کنند، کودکان هم به این تفاوت‌های رفتاری والدین نیاز دارند (همان: ۲۸).

تحقیقات نشان می‌دهند که خردسالان می‌توانند به‌طور مساوی با مادر و پدرشان رابطه محبت‌آمیزی برقرار کنند. همه آن‌چه به آن نیاز دارند، فراهم شدن فرصت‌هایی برای این کار است. آن‌ها به کسی دل بسته می‌شوند که به نیازهایشان حساس باشد و بتواند موقعیت‌های جالب و محرک‌های بازی گونه برایشان فراهم کند. براساس مطالعات صورت گرفته درباره میزان مهر و محبت و عکس‌العمل‌هایی که پدر و مادر در مقابل کودک نشان می‌دهند، تفاوت بسیار کمی وجود دارد (همان: ۴۵).

آمارها نشان می‌دهند که نبود پدر در کنار پسرها ممکن است به صدمه دیدن، خشونت، عملکرد ضعیف در مدرسه و ورود به گروه‌های بزهکار در نوجوانی منجر شود. احتمال دارد که دخترانی هم که در نبود پدر رشد می‌یابند با عزت‌نفس پایین، برقراری رابطه جنسی زودهنگام و افت تحصیلی مواجه شوند (همان: ۵۵).

نقش پدر در رشد اجتماعی کودک

نحوه ارتباط پدران با کودکان از نحوه ارتباط مادران متفاوت است و بدین معناست که مشارکت پدران در فرزندپروری قابلیت‌های متفاوتی را به‌ویژه در حیطه روابط اجتماعی در کودکان پرورش می‌دهد. پدر مثل پلی است که جنبه‌های مختلف زندگی بیرونی را به محیط کودک پیوند می‌دهد و تجربه‌هایی جدید را به کودک می‌آموزد و نیز موقعیت‌هایی عملی را برای آشنایی کودک با جامعه مهیا می‌کند.

بیشتر به بازی‌های متداول و آرامی مثل دالی موشه، کتاب خواندن، عروسک بازی یا درست کردن پازل مشغول می‌شوند (گاتمن: ۱۳۸۹، ۱۸۷).

مطالعاتی که **راس پارک و کوین مک دونالد** روی بچه‌های سه و چهار ساله انجام داده‌اند ارتباط بین بازی‌های پرتحرک با پدر و نحوه تعامل بچه‌ها با همسالان خود را به خوبی نشان می‌دهند. این محققان با مشاهده کودکان در طی جلسات بیست دقیقه‌ای بازی با پدرانشان دریافتند که کودکانی که بیشتر با پدرانشان بازی‌های پرتحرک انجام می‌دانند، نزد همسالان خود بیشترین محبوبیت را داشتند. اما در این تحقیق، نتیجه مهم و جالب دیگری به دست آمد: فقط بچه‌هایی نزد همسالانشان محبوبیت داشتند که پدرانشان با آن‌ها بازی‌های پرتحرک، اما آزاد و غیر تحکم‌آمیز انجام می‌دادند. بچه‌هایی که پدرانشان با آن‌ها بازی‌های پرتحرک اما تحکم‌آمیز و توأم با امر و نهی انجام می‌دادند، کمترین محبوبیت را نزد همسالان خود داشتند (همان: ۱۸۷).

تحقیقات دیگر نیز نتایج مشابهی

به دست داده‌اند.

محققان

در یافتند بچه‌هایی بیشترین مهارت‌های اجتماعی را کسب می‌کنند که پدرانشان حین بازی، تعاملات مثبتی با آن‌ها داشته باشند و به آن‌ها اجازه دهند درباره چگونگی بازی نظر بدهند (همان).

در دوران پیش دبستانی، کودک مهارت‌هایی را می‌آموزد که بیشتر شبیه رفتار بزرگسالان است. به نظر می‌رسد که پدران در این حیطه معلمان اصلی کودک به شمار می‌روند، به طوری که یکی از کارشناسان بیان می‌کند کیفیت تعامل پدر با فرزند در طول این دوره عامل اساسی برای تشخیص این مسئله است که آیا کودک در آینده اعتماد به نفس و انگیزه لازم برای مواجهه با موقعیت‌های دشوار را همراه با رفتار مثبت دارد؟ (بیلر: ۱۹۹۳، به نقل از لطفی خواجویی).

دلیل این که پدر چنین نقش مهمی را ایفا می‌کند، این است که همیشه پدران تمایل دارند فرزندانشان را به کسب تجربیات جدید سوق دهند. پدران با این رفتار خود نه تنها باعث می‌شوند که کودک کارهای جدید یاد بگیرد، بلکه به او می‌آموزند که مسئولیت اعمال خود را بپذیرد.

کودکان، پدرانی که ارتباط خوب و نزدیکی با خانواده خود دارند؛

معمولاً بر این عقیده‌اند که موقعیت یا شکست نتیجه تلاش

خود آن‌هاست و عوامل بیرونی نقشی ندارند. این

کودکان مسئولیت اعمال خود را می‌پذیرند

و دیگران را به علت ناکامی در رسیدن

به هدف

(ولینگ، ۱۹۹۲ به نقل از لطفی خواجویی)

وقتی پدر با کودک تعامل عاطفی داشته باشد، عواطف فرزندان خود را بهتر می‌شناسد از این رو می‌تواند از ایجاد احساسات منفی در کودک جلوگیری کند. چنین کودکانی در تست‌های هوش عاطفی نمرات بالاتری می‌گیرند (گاتمن: ۱۹۹۶، به نقل از لطفی خواجویی). تحقیقات هم‌چنین نشان می‌دهند تأثیر و نفوذ پدر ماهیتی ماندگار دارد. برای مثال، نتایج مطالعه‌ای طولی که از دهه ۱۹۵۰ شروع شد، نشان می‌دهد بچه‌هایی که پدرانشان در پنج سالگی در زندگی آن‌ها حضور و در مراقبت از آن‌ها مشارکت داشتند، در مقایسه با بچه‌هایی که در این سن از حضور پدر محروم بودند، در دوران بزرگسالی افرادی دلسوزتر و مهربان‌تر بودند (گاتمن: ۱۳۸۹، ۱۸۳).

نقش پدر در رشد ذهنی کودک

رشد ذهنی چگونگی مشکل‌گشایی و برخورد فرد را با یک موقعیت نشان می‌دهد.

مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهند فرزندان پدرانی که به تحصیل اهمیت می‌دهند، رشد ذهنی بهتری داشته و در مدرسه بهتر عمل می‌کنند. یکی از محققان گزارش کرده است که بین سطح توانایی خواندن کودک و زمانی که پدر کودک در خانه صرف خواندن می‌کند، ارتباط وجود دارد. بنابراین پدران می‌توانند تأثیر مهمی در عملکرد دختران و پسرانشان در امر تحصیل داشته باشند. به‌طور کلی هرچه پدر ارتباط بیشتری با فرزندان داشته باشد و به مراقبت و تحصیل فرزندان اهمیت دهد، رشد ذهنی کودک بیشتر خواهد بود (بیلر و تراتر، ۱۹۹۴). یکی از دلایل این امر این است که وقتی پدر به رشد ذهنی فرزند خود اهمیت می‌دهد حمایت مالی بیشتری در این زمینه می‌کند و این حمایت مالی به دسترسی بهتر به منابع آموزشی و فرصت‌های یادگیری منجر می‌شود (لطفی خواجویی، ۱۳۸۳).

و هرچه کودک بزرگ‌تر می‌شود، بیشتر تمایل دارد با پدر بازی کند؛ چون موقعیتی که پدر به وجود می‌آورد پیش‌بینی نشدنی، تحریک‌کننده و جالب توجه است. ایجاد چنین موقعیت‌هایی برای رشد ذهنی کودک لازم است و آثار درازمدتی بر رشد ذهنی کودک خواهد گذاشت. فرزندان پدرانی که بیشتر با آن‌ها بازی می‌کنند، در تست‌های مهارت‌های تفکر و پیشرفت ذهنی نمرات بالاتری می‌گیرند (آماتو: ۱۹۹۴، به نقل از لطفی خواجویی).

آماتو در تحقیقات خود نشان داده است که به‌طور کلی نقش پدر در سلامت روانی کودک مهم‌تر از نقش مادر است. احساس نزدیک بودن به پدر در پسر و دختر هر دو کمک بی‌نظیری به رشد ذهنی کودک و بهداشت روانی عمومی کودک می‌کند. هرچه پدر به کودک نزدیک‌تر باشد، کودک شادتر و راضی‌تر است و فشار روانی کمتری را تحمل می‌کند (کول: ۱۹۹۳، به نقل از لطفی خواجویی).

کول و مک فرسون (۱۹۹۳) در تحقیقی که درخصوص ۱۰۷

یا اشتباهات خود سرزنش نمی‌کنند (رادین: ۱۹۸۲، به نقل از لطفی خواجویی).

در سال‌های اول مدرسه، برقراری روابط اجتماعی برای کودک مشکل است؛ اما پدران می‌توانند در سازگاری با موقعیت جدید کمک کنند. فرزندان پدران حامی معمولاً مشکلات کمتری در مدرسه دارند؛ از جمله کمتر غیبت می‌کنند و نمرات بهتری می‌گیرند.

نقش پدر در رشد عاطفی کودک

بازی پدر با کودک به رشد عاطفی کودک کمک می‌کند. به‌طوری که کودک یاد می‌گیرد چگونه احساسات خود و احساسات ابراز شده توسط دیگران را بشناسد و دلیل به‌وجود آمدن عواطف و احساسات متفاوت را بفهمد، چنین ارتباطی به کودک می‌آموزد که چگونه احساسات و رفتارهای خود را مدیریت کند.

بسیاری از روان‌شناسان اعتقاد دارند بازی‌های پر جنب‌وجوش و هیجانی پدرها امکانی مناسب را برای آموزش هیجانات و عواطف به کودکان فراهم می‌آورد. تصور کنید پدر ادای «خرس ترسناکی» را درمی‌آورد و بچه نوپای شاد خود را داخل حیاط دنبال می‌کند، یا بچه را بلند می‌کند و همچون «هوپیما» در بالای سر خود می‌چرخاند، چنین بازی‌هایی به کودک امکان می‌دهد که دلهره و هیجان ناشی از ترس (خفیف) را تجربه کند و در عین حال سرگرم و برانگیخته شود. بچه یاد می‌گیرد که برای کسب تجربه مثبت، به علائم پدر توجه کند و به آن‌ها واکنش نشان دهد. برای مثال، او می‌فهمد که جیغ کشیدن و نخودی خندیدن باعث خنده پدر و ادامه یافتن بازی می‌شود. او همچنین می‌فهمد که چه علائمی از جانب پدر به معنی پایان بازی است (بسیار خوب، برای امروز دیگه کافیه) و یاد می‌گیرد که به‌طور برانگیختگی خود را فرو بنشاند و دوباره آرام بگیرد (گاتمن: ۱۳۸۹، ص ۱۸۷ و ۱۸۸).

این‌گونه مهارت‌ها زمانی به مدد او می‌آیند که بچه به خود جرأت می‌دهد و وارد دنیای گسترده هم‌بازی‌هایش می‌شود. کودک از طریق بازی‌های پرهیاهو با پدر یاد می‌گیرد. پیام‌ها و علائم دیگران را درک کند و به احساسات آن‌ها پی ببرد. او می‌داند چگونه به بازی‌های هیجان‌آور بپردازد و طوری به دیگران واکنش نشان دهد که نه خیلی کسل‌کننده باشد و نه خارج از کنترل. او می‌داند که هیجانات خود را در چه سطحی نگه دارد تا به بازی‌اش لطمه نخورد (همان: ۱۸۸).

تأثیر پدر در رشد عاطفی کودک به بازی کردن محدود نمی‌شود، بلکه از طریق آموزش مستقیم و ارتباط روزمره نیز به‌وجود می‌آید. تحقیقات نشان داده است که وقتی پدر با محبت و پشتیبان کودک باشد، کودک روابط بهتری با خواهر و برادر خود خواهد داشت

کودکان پدرانی که ارتباط خوب و نزدیکی با خانواده خود دارند؛ معمولاً بر این عقیده‌اند که موقعیت یا شکست نتیجه تلاش خود آن‌هاست و عوامل بیرونی نقشی ندارند

می‌گذارد.

حتی در بعضی از موارد

مثل روابط با همسالان، پیشرفت

تحصیلی و رشد جنسی تأثیر پدر بیش از مادر است.

بازی پدر با کودک چه از نظر جسمی و چه از نظر واژه‌های روانی

آثار مفید و ماندگاری می‌گذارد. در حین بازی، پدر کمک می‌کند که

کودک واژه‌های زیادتری یاد بگیرد و معلومات بیشتری کسب کند و

چگونگی معاشرت و حس همکاری و حس رقابت را بیاموزد و قوانین

و لزوم رعایت آن‌ها را بشناسد.

کودک به پدری نیاز دارد که نقش خود را بپذیرد. مردانگی

را نمی‌توان در کلاس آموخت. مردانگی در زندگی از پدری کسب

می‌شود که همچون یک نمونه و سرمشق در اختیار کودک قرار دارد.

بچه‌ها واقعاً به پدران‌شان نیاز دارند؛ «البته نه هر پدری!». زندگی

بچه‌هایی که پدران‌شان به عواطف آن‌ها توجه دارند و به آن‌ها احترام

می‌گذارند و در مواقع ناراحتی می‌توانند آن‌ها را آرام کنند، کیفیت

بهتری دارد. به همین منوال، پدرانی که فرزندانشان را به هر نحو آزار

می‌دهند و مدام در حال ایراد گرفتن، تحقیر و رفتار عاطفی سرد و

بی‌توجه‌اند، فرزندانشان خود را به شدت در معرض آسیب‌های روحی قرار

می‌دهند.

کودکانی که بدون پدر بزرگ می‌شوند، بیش از دیگران در معرض

خطر از دست دادن سلامت روانی، ضعف درسی و ناسازگاری با جامعه

می‌شوند و فرصت کمتری برای رشد اجتماعی دارند.

منابع

۱. استنفورد، پیتر. پدر شدن، ترجمه فاطمه صهبا، تهران، پیدایش،

۱۳۸۷.

۲. قائمی، علی. نقش پدر در تربیت، امیری، ۱۳۶۷.

۳. لطفی خواجویی، مرجان. «نقش پدر در رشد کودک در جوامع

غربی»، اولین همایش منطقه‌ای نقش تربیتی پدر در خانواده دانشگاه

آزاد اسلامی. ۱۳۸۳.

۴. گاتمن، جان. پرورش هوش هیجانی در کودکان، ترجمه حمیدرضا

بلوچ، تهران، رشد، ۱۳۸۹.

۵. گروه مؤلفان. روان‌شناسی رشد، تهران، سمت، ۱۳۸۵.

۶. مهرجو، پروانه. «نقش پدر در تربیت کودک»، ماه‌نامه کودک (ص

۱۴ و ۱۵)، شماره ۶۹، ۱۳۸۹.

۷. میلز، آدلفر. روان‌شناسی کودکان محروم از پدر، مترجم خسرو

باقری، منادی تربیت، ۱۳۷۹.

۸. نجاتی، حسین. نقش تربیتی پدر در خانواده، چاپار فرزنانگان، ۱۳۷۱.

نوجوان و والدین آن‌ها انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که تضاد با پدر مهم‌ترین عامل افسردگی نوجوانان است. هرچه رابطه پدر و نوجوان هماهنگ‌تر باشد، نوجوان کمتر علائم افسردگی نشان می‌دهد در نتیجه ذهنی پویا خواهد داشت (باررا، ۱۹۹۲، به نقل از لطفی خواجویی).

همچنین در تحقیقی دیگر روان‌شناسان به این نتیجه رسیدند که تا ۲ سالگی ارتباط بین پدر و فرزند با مهارت‌های ذهنی و کنجکاوی کودک همبستگی مثبت وجود دارد (کاستنز، ۱۹۹۰، به نقل از لطفی خواجویی).

نقش پدر در رشد اخلاقی کودک

رشد اخلاقی نیز یکی دیگر از حیطه‌هایی است که تأثیر پدر در آن به‌وضوح مشاهده می‌شود. عقاید و رفتارهای پدر و میزان ارتباط او با کودک تأثیر بسیار زیادی بر این حیطه دارد.

ابتدایی‌ترین نوع ارتباط پدر در این خصوص ارائه راهنمایی مستقیم به فرزندان است. وقتی پدر کودکان را در طرح‌ها، فعالیت‌ها و علائق خود شرکت دهد، کودکان رفتار بهتری خواهند داشت. وقتی پدر بر این نکته معتقد باشد که رفتار انسان بر احساسات دیگران اثر می‌گذارد، فرزندش احساس خودپسندی کمتری می‌کند.

وجود پدر به‌تنهایی به پسران کمک می‌کند، صبورتر باشند و برای آنچه می‌خواهند صبر کنند. پدر همچنین با ارائه الگو برای فرزندان بر رشد اخلاقی آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

در یکی از تحقیقات انجام‌شده پسرانی که تمایل داشتند شبیه پدر خود باشند و او را تحسین می‌کردند؛ در تست‌های قضاوت اخلاقی فردی، ارزش‌های اخلاقی و پیروی از قوانین، نمرات بالاتری می‌گیرند. و پسرانی که تمایل نداشتند شبیه پدران خود باشند و سرزنش می‌شدند؛ مشکلاتی درباره مهار احساسات داشته و رفتار تهاجمی بروز می‌دادند (هافمن، ۱۹۷۵، به نقل از لطفی خواجویی).

در تحقیقی که توسط بیکن، چاید و باری در سال ۱۹۶۳ انجام شد، آمار دزدی و جنایات فردی در فرهنگ‌هایی بیشتر است که در آن‌ها تعامل پدر با پسر کمتر است (گریف، ۱۹۷۶، به نقل از لطفی خواجویی).

تأثیر خاص پدر در رشد اخلاقی کودکان مدرسه‌ای تا بزرگسالی ادامه می‌یابد، بزرگسالانی که با پدران‌شان در کودکی تعامل بیشتری داشته‌اند، صبورتر هستند، دیگران را بهتر درک می‌کنند و مسئولیت‌پذیرترند (مک کلاند، ۱۹۹۳، به نقل از لطفی خواجویی).

با توجه به نتایج تحقیقاتی که از نظر گذشت می‌توان گفت، پدر بر رشد کودک در همهٔ سنین، از نوزادی تا بزرگسالی، تأثیر

بهبشت از آن معلمان پیش دبستانی است

خاطرات یک مربی مرد در دوره پیش از دبستان

دبستان شهید مدرس حاجی کلا - محمودآباد مازندران
محمد باقر نوریان لایبی

اشاره

بیان خاطره‌ها و یادها همیشه نگاهی مهربان به کارهای مربیان سخت‌کوش و دلسوز است. در این جا نیز یک مربی مرد تجربه خود را مطرح کرده است. البته ناگفته نماند چگونگی روش در این جا مد نظر نیست، بلکه تلاش برای درک کودکان مهم‌تر است؛ با هم می‌خوانیم.

کردم

نتوانستم، اما یکی از دانش‌آموزانم با در آوردن یک موز از داخل کیفش و چسباندن آن با دستش به تخته کلاس، نزدیک‌ترین روش همه فهم و مجسم حرف «ر» را به من آموخت... یا یادم نمی‌رود در یکی از روزهای تدریس درباره مصوت «او» به بچه‌ها گفتم «او» مثل چی؟ همه شاگردان چیزهایی مختلف گفتند و البته درست! در این میان یکی از بچه‌ها در پاسخ به درخواست من گفته بود «شغال»! اما این را که شغال چه ارتباطی با صدای (او) داشت، تا چند سال متوجه نشده بودم که این یکی از دانش‌آموزانم گفته بود! تا این که روزی همراه خانواده برای استراحت به منطقه‌ای خوش آب و هوا و ییلاقی رفته بودم... شب هنگام صدای آوووی زوزه شغال تداعی گر آن روزی بود که شاگردم در مصوت «او» صدایی که از شغال را در ذهنش داشت، به من گفت و من چه ساده کلمه او را اشتباه خواندم!...! روزی دیگر که خانواده‌ای از دانش‌آموزانم به دنبال راهنمای دارویی یکی از شربت‌هایش می‌گشت و می‌گفت که حتماً در کیف پسرش قرار دارد. وقتی به اتفاق این مادر کیف شاگرد را باز کردیم، متوجه شدیم که دور تمام نشانه‌هایی که تا به امروز آموزش دیده است با مداد قرمز خط کشیده و راهنمای دارو را به عنوان تکلیف به کلاس درس آورده! و این راهنما تا به امروز مثل خاطره‌ای ماندگار در دفتر یادگاری من از آن روزها ثبت و ضبط شده است. آری، کار با شاگردان سرشار است از درس‌ها نکته‌های آموزنده و تجربه‌ساز، آن هم شاگردان ۶ ساله پیش دبستانی. و امروز بسیار خوشحالم که در همان سال‌های نه‌چندان دور این عبارتهای محکم و به یاد ماندنی را در وصف شاگردانم نوشته بودم که «من خدمتگزار بیست دانش‌آموزی هستم که وجود یکایک آن فرشتگان سرشار از عشق، معصومیت، هوش، زندگی و لطافت بوده و خواهد بود!

مطالبی که برایتان می‌نویسم متعلق به زمان‌هایی است که در پیش دبستانی به عنوان مربی، مشغول به تدریس بودم. سال‌هایی سخت و طاقت‌فرسا، آن هم برای یک مرد! شاید تعداد مربیان مردی که با شاگردان پیش دبستانی کار کرده‌اند، به تعداد انگشتان یک دست نرسد! بالاخره حقوق کم، توقع زیاد والدین و مدیر و بی‌توجهی مسئولان اداری آن هم به کسانی که سخت‌ترین کار دنیا را دارند! در واقع قبل از معلمان پایه اول که کار آن‌ها جزو سخت‌ترین‌هاست، مربیان پیش دبستانی هم در واقع در اولویت قرار دارند. و بی‌شک اگر قرار باشد در میان پنج پایه ابتدایی، بهشت را مختص معلمان اول بدانند، سهم مربیان پیش دبستانی در این کارزار هم چیزی کمتر از آن‌ها نبوده و نخواهد بود. همیشه کار معلمان آمادگی و پایه را با کار هنرمندان تئاتر در برابر هنرمندان تلویزیون یا سینما مقایسه کرده‌ام. یادش به خیر، چه روزهای شیرینی که در کنار شاگردانم در پیش دبستانی به درس‌ها و تجربه‌های ارزشمندی رسیدیم و اکنون که به عنوان معلم پایه به خدمتگزاری مشغول هستم، از این تجربه‌ها به عنوان سندهای ارزشمند و گران‌قیمتی استفاده می‌کنم! یادم نمی‌رود روزی که قرار بود حرف (ر) را درس بدهم و به دنبال روشی و معرفی شئی بودم تا درس را بهتر تفهیم کنم. هر چه فکر

کودک افسرده

افسردگی عبارت است از مجموعه‌ای از افکار و احساسات نامطلوب درونی و علائم

جسمانی.

عوامل مؤثر در پیدایش اضطراب و افسردگی عبارتند از:

۱. محیط زیست

۲. خودخوری

۳. نواقص جسمانی

۴. عجز و ناتوانی

۵. کمبود عاطفی

۶. نومی‌دی و محرومیت

ابتدا تصور می‌شد که افسردگی مخصوص سنین بلوغ است، ولی تحقیقات بعدی خلاف آن را اثبات کرده است. به‌طوری که نتایج تحقیقات نشان داده‌اند که تجربیات سال‌های نخست زندگی، نقش مهمی را در تکامل شخصیت ایفا می‌کند. اگر نیازمندی‌های جسمی و روحی کودکان رفع نشود و احساسات، آرزوها، ذوق و علائق‌شان مورد توجه اطرافیان مخصوصاً والدین، مربیان و معلمان قرار نگیرد و تحت تأثیر احساسات و عواطف منفی قرار می‌گیرند و همیشه پریشان، حواس و بی‌دقت، کم‌فعالیت، بی‌نشاط، افسرده و مضطرب هستند.

کودک افسرده و نشانه‌های آن

- کودک عبوس و غمگین و نگران است.
- ناگهان خود را از دیگران دور می‌کند.
- به راحتی نمی‌تواند منظورش را بیان کند.
- با بزرگ‌ترها کم‌تر ارتباط برقرار می‌کند.
- زود ناامید و مأیوس می‌شود.

نحوه عملکرد و روش کار مربیان

۱. کارهای مناسب کودک باید مورد تشویق و تحسین قرار گیرد.
  ۲. از جر و بحث با کودک خودداری شود.
  ۳. کودک در نمایشنامه‌ها، خواندن گروهی (شعر و سرود) و... شرکت داده شود.
  ۴. باید با کودک با دوستی و محبت رفتار شود.
  ۵. در صورت وجود ناراحتی، کودک را نزد روانپزشک فرستاد.
- به یاد داشتن این نکات ضروری است:
- اتفاقات ناگوار روی کودک تأثیر منفی می‌گذارد.
  - بعضی از کودکان ذاتاً از دیگر کودکان ساکت‌ترند.
  - برای کودک ناراحت، مشکلات به مراتب بیش‌تر و شدیدتری به‌وجود می‌آید.

کلاس فرشتگان

مرتضی طاهری

ضلع هشتم تعلیم و تربیت

کلیدواژه‌ها: فضای آموزشی، چیدمان

اشاره

در شماره پیش مجله، طرحی با عنوان «آبخوری فرشتگان» در مراکز پیش دبستانی به بهانه تأثیر فضای آموزشی بر تربیت کودکان، ارائه شد و اینک طرحی دیگر با عنوان کلاس فرشتگان، امید که مورد نقد مربیان و صاحب‌نظران واقع شود.

همان‌طور که در موضوع آبخوری ادعا شد، در این طرح نیز می‌توان گفت اهدافی، چون تقویت ارتباطات صحیح و اجتماعی بین کودکان - میان مربی و شاگردان، عدالت آموزشی، احترام میان کودکان و بزرگترها نشاط و انگیزه در یادگیری، ارتباط با طبیعت و... تحقق پذیرند.

معمولاً در کلاس‌های موجود، چیدمان میز و نیمکت و قرار گرفتن کودکان و دانش‌آموزان به صورت ردیف به ردیف و پشت سر هم و در کودکان‌ها نیز با میزهای کوچک و کوتاه‌تر و صندلی‌های متناسب، به همین صورت و یا در تمام سطح و فضای کلاس می‌باشد. این گونه استقرار، موجب بی‌توجهی کودکان به هم‌وارتباط ضعیف آن‌ها با یکدیگر و با مربی و معلمشان خواهد بود. در حالی که اگر کلاس‌ها به صورت مدور یا بیضوی چیده شوند و کودکان در اطراف کلاس استقرار یابند، همه موانع بالا برطرف می‌شود.

از سوی دیگر احداث

فضای گرد و بیضوی از نظر فنی مشکل و از جهت حیف و میل مصالح نیز قابل توجه‌اند. برای رفع اشکال فوق، می‌توان هر گوشه (کنج) کلاس را با پارتیشن‌های جنس چوب یا دیوار گچ و آجری به ابعاد ۲×۲ متر پوشاند، به طوری که کلاس ۴ گوش (به شرط داشتن ابعاد مناسب مثلاً ۷×۷ متر) تبدیل به

فضایی ۸ ضلعی شده و در هر ضلع یک میز کوچک برای ۲ کودک (مطلوب آن ۲ و مجموع کلاس ۱۶ کودک و در صورت عدم امکان ۳ کودک پشت هر میز قرار گیرند.

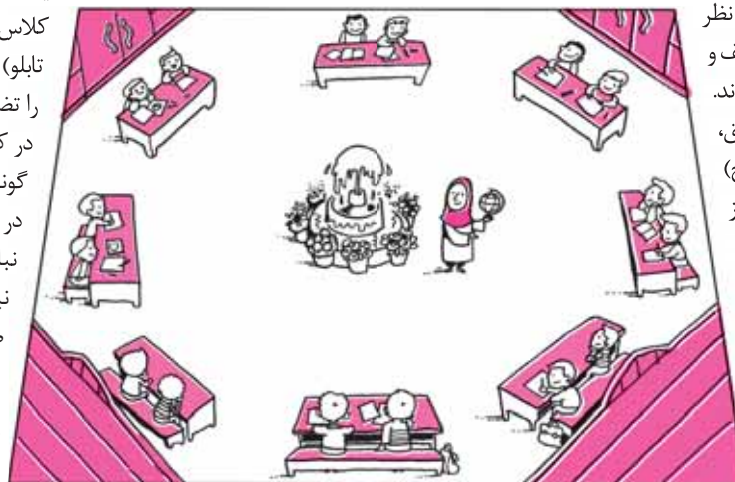
بچه‌ها با هدایت و راهنمایی مربی هر هفته در جهت عقربه ساعت جای خود را عوض می‌کنند و حتی هم نیمکتی‌هایشان هم تغییر می‌یابند تا دوستی همه با یکدیگر در طی سال تحصیلی مقدور شود. در وسط کلاس نیز آب‌نمایی کوچک یا گلدان‌های باطراوت گل‌های اتاقی تزئین شود و در صورتی که از نظر اجرایی و فنی مقدور باشد، آب‌نما به فواره هم مجهز شود!

کودکان به نوبت مسئولیت آب‌دهی گلدان‌ها یا باغچه کوچک را در هر روز بر عهده گیرند و مربی نیز غالباً در کنار گل‌های وسط کلاس مستقر می‌شود.

به این صورت نگاه مربی به کودکان متعادل و منطقی خواهد بود و هیچ کودکی بر دیگری برتری نمی‌یابد و همه خود را مفید، مؤثر و در ارتباط با یکدیگر می‌یابند. در پشت پارتیشن‌ها هم کتاب و دفتر و لباس و وسایل کار کلاس اعم از نقاشی، خمیربازی و... جای می‌گیرند. استمرار این الگو در پایه‌های تحصیلی بعدی (با افزایش میز و

نیمکت‌ها و حذف یک ضلع

کلاس برای استقرار تخته و تابلو) می‌تواند تحقق اهداف را تضمین کند. بدیهی است در کلاس‌هایی که به علل گوناگون نصب پارتیشن در گوشه‌های آن مقدور نباشد، چیدمان میز و نیمکت‌ها فقط در سه ضلع کلاس صورت گرفته و یک ضلع نیز برای استقرار معلم و مربی و تابلو اختصاص می‌یابد.

اشاره

چه زمانی قصه بگوییم؟

از دیگر مواردی که در این کارگاه مورد توجه قرار گرفت، وقت و زمان مناسب برای قصه‌گویی بود. وی گفت: «هر وقت، هر جا، در هر شرایطی و به هر مناسبتی می‌توان قصه گفت. فقط باید به این نکته توجه کنیم که کدام قصه در کدام موقعیت مناسب است. کودک در تمام اوقات روز و در تمام موقعیت‌ها، آماده شنیدن قصه دلنشین است.»

چه قصه‌ای بگوییم؟

رحماندوست در بخش دیگری از این کارگاه، بر لذت‌بخش بودن قصه تأکید کرد. او گفت: «همان‌طور که بازی برای کودک لذت‌بخش است، شنیدن (و خواندن) قصه نیز باید برای او لذت‌بخش باشد. داستان‌های خیالی، از جمله داستان‌های لذت‌بخش هستند. با داستان‌های خیالی، می‌توانیم خیال کودک را تسخیر کنیم؛ او را به دنیای دیگری ببریم و به او کمک کنیم تا تصویرسازی کند.» وی با اشاره به مرز ظریف موجود بین تخیل که روشی خلاقیت‌محور است و خیال‌پردازی که ممکن است به توهم و اندیشه‌های درهم‌برهم کودکانه مبدل شود، گفت: «برای توسعه خیال توأم با خلاقیت، می‌توانیم از روش «قصه‌گویی خلاق» استفاده کنیم. در این روش کودک را به مشارکت می‌طلبیم؛ بدین معنا که قصه را تا میانه می‌گوییم، سپس از او می‌خواهیم آن را ادامه دهد. با این روش ممکن است کودک علاوه بر آن‌چه مدنظر قصه‌گوست، چندین پایان دیگر برای قصه خلق کند. در این روش، کودک خود به مرز آفرینندگی و خودشکوفایی می‌رسد.»

چندی پیش جشنواره کشوری الگوهای مناسب یاددهی-یادگیری مربیان برگزیده پیش‌دبستان، به همت دفتر آموزش پیش‌دبستانی وزارت آموزش و پرورش و گروهی از دوستداران کودک و مربیان پیش‌دبستانی در اردوگاه شهید باهنر تهران برگزار شد. در حاشیه این جشنواره پنج کارگاه آموزشی برای شرکت‌کنندگان ترتیب داده شد که کارگاه قصه و شعر یکی از آن‌ها بود. از مباحث طرح شده در این کارگاه آموزشی که مدرس آن **مصطفی رحماندوست**، شاعر و قصه‌نویس کودک و نوجوان بود. گزارش کوتاهی تهیه شده است که در ادامه می‌آید.

توانایی بیان، عامل نخست

مصطفی رحماندوست بحث خود را در این کارگاه آموزشی با تأکید بر نخستین عامل مؤثر در قصه‌گویی آغاز کرد. وی گفت: «اصل و اساس قصه‌گویی توانایی بیان است. قصه‌گو باید بتواند شنونده خود را جذب کند. این یک اصل مهم در مخاطب‌شناسی است. هم‌چنین قصه‌گو، لحن، نوع قصه و چند عامل دیگر نیز در زیبایی قصه تأثیر می‌گذارند.»

چه کسی قصه می‌گوید؟

در ادامه، رحماندوست با اشاره به بهترین قصه‌گوها گفت: «قصه دلنشین در هر شرایطی شنونده را جذب می‌کند. در واقع همه می‌توانند قصه بگویند. اما بهترین قصه‌گو برای کودک مادر است. زیرا اوست که نه ماه پیش و بیش از دیگران، با کودک حرف می‌زند. اوست که کودک را بهتر از دیگران می‌شناسد و با علایق او آشنایی دارد.»

۳۴
رشد آموزش پیش‌دبستانی
دوره سوم، شماره ۲
تابستان ۱۳۹۱

می‌خواهید قصه بگویید؟ این گونه...

۳۵

شماره ۴
دوره سوم
تابستان ۱۳۹۱

ویژگی‌های مربی قصه‌گویی

نخستین سردبیر مجله رشد دانش آموز و مدیر مسئول مجلات رشد در سال‌های آغازین پیروزی انقلاب اسلامی، در ادامه این کارگاه به ویژگی‌ها و شرایط مربیان قصه‌گویی توجه کرد و گفت: «مربی قصه‌گویی همیشه باید خوش لباس باشد. پوشش او باید به گونه‌ای باشد تا کودک را جذب کند. زبان مربی، باید به زبان مادر شباهت داشته باشد. همچنین نباید او لهجه‌ای متفاوت از زبان مادری داشته باشد. همچنین، مربی نباید لکنت داشته باشد. با وجود این، اگر مربی‌ای بتواند رابطه خوبی با کودک برقرار کند و شرایطی برقرار باشد که کودک دوستش داشته باشد، به قصه گوش خواهد داد و هیچ یک از ایرادات، از جمله ایرادهای لهجه‌ای او را نخواهد دید. پس باید مربی روشی را برگزیند که کودک از همان ابتدا به سمتش بیاید.»

قطع قصه

رحماندوست در این کارگاه هم‌چنین به موانع ارتباط در قصه‌گویی اشاره کرد و گفت: «کودک در شنیدن قصه دو نوع قطع (interrupt) دارد: ۱. کودک وسط قصه، صحبت معلم را قطع می‌کند. ۲. به‌طور کل در جریان قصه قرار ندارد. باید گفت در هر دوی این موارد کودک تقصیری ندارد و تقصیر از قصه‌گوست که نتوانسته است او را آن‌طور که باید و شاید جذب کند.»

ایشان با اشاره به عنصر تکرار قصه برای کودکان گفت: «در مورد دوباره‌گویی یک قصه تردید نکنید. کودک حتی اگر بارها قصه‌ای را بشنود، احساس ملال نمی‌کند. او در بازشنوایی دنیای جدیدی را کشف می‌کند. چون حداقل یک روز بزرگتر شده و درک بیشتری نسبت به داستان پیدا کرده است. او هم‌چنین از پیش‌بینی داستان لذت می‌برد.»

در این کارگاه آموزشی که یک ساعت و نیم طول کشید، مدرس محترم در محیطی تعاملی، درک مربیان برگزیده پیش‌دبستان را نسبت به قصه‌گویی و روش‌های آن ارتقا بخشید. از نکات قابل توجه، هم‌چنین روش به‌کار گرفته شده توسط مدرس کارگاه بود که عملاً در طول زمان اجرا، حرف‌هایش را به شکل قصه‌گویی به مخاطبان عرضه می‌کرد.

قصه مناسب برای سن مناسب

شاعر و قصه‌گوی شناخته شده کودک و نوجوان، افزود: «رعایت شرایط سنی در قصه‌هایی که برای بچه‌ها انتخاب می‌کنیم، ضروری است. باید داستانی بگوییم که مناسب سن کودک باشد که این امر فقط به معنای مناسب به لحاظ رده سنی است و بس.»

چگونه قصه بگوییم؟

مدرس این کارگاه، درباره چگونگی قصه گفتن گفت: «باید هنگام قصه‌گویی، حالات قصه را نشان دهیم. این کار را می‌توان با تغییر تن صدا، حالات صورت و... انجام داد. هر یک از ما، علاوه بر صدای خودمان، می‌توانیم چهار صدای دیگر را هم ایجاد کنیم: مرد، زن، لهجه‌دار و صدای لرزان. به‌طور مثال، لازم نیست صدای ما حتماً صدای گرگ باشد، همین که با صدای اصلی خودمان (راوی) تفاوت داشته باشد، کودک را جذب می‌کند.»

قصه‌گوی کودکان افزود: «یکی از روش‌های رایج قصه‌گویی، خواندن از روی کتاب است. کودکان تصاویر کتاب را دنبال می‌کنند و در دفعات بعدی می‌توانند داستان را بازسازی کنند.»

وی با اشاره به استفاده از کاربرد قصه در توسعه تصویرسازی ذهنی کودکان گفت: «در قصه‌گویی، می‌توانیم تصور کودک را قوی کنیم. به‌طور مثال، از او می‌خواهیم چشمانش را ببندد و جنگلی را تصور کند. سپس ماجرای داستان را پیش می‌بریم. حتی می‌توان از کودک خواست تا اتمام قصه چشمانش را بسته نگاه دارد. البته در چنین حالتی، باید به شکل‌های گوناگون از فعال بودن کودک و این که او در فرآیند شنیدن قصه حضور فعال دارد، اطمینان حاصل کرد.»

وی افزود: «از میمیک چهره خودمان هم می‌توانیم برای نشان دادن حالات شخصیت‌های داستان استفاده کنیم.»

راه و رسم قصه‌گویی از زبان مصطفی رحماندوست، نویسنده و شاعر کودکان و نوجوانان

عکس و گزارش: نگار مجدفر

پیش از دبستان در آذربایجان شرقی

گزارش کمیته تدوین فعالیت‌های یاددهی-یادگیری دوره پیش از دبستان استان آذربایجان شرقی

در سال‌های پیش از دبستان، کودکان در بهترین موقعیت برای یادگیری به سر می‌برند. چنانکه این یادگیری اصولی و بر مبنای موازین روان‌شناختی و در برگیرنده رشد همه‌جانبه کودک باشد، پیشرفت مؤثر کودک و تکامل مهارت‌هایی چون خواندن و نوشتن، درک مفاهیم ریاضی، رشد خلاقیت، پرورش باورهای دینی و مذهبی و... وی را مشاهده خواهیم کرد و کودک برای دوره‌های بعدی تحصیلی آماده خواهد شد. در کشور ما در خصوص اهمیت دوران کودکی و ظرافت‌های تربیت آن بحث‌ها و دیدگاه‌هایی از سوی دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت مطرح بوده است، اما برنامه‌ریزی پایدار و هدفمندی برای این دوره صورت نپذیرفته بود. لذا برای تحقق و پیشبرد این امر مهم و با عنایت به سیاست اتخاذ شده در «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» مبنی بر تولید مواد آموزشی به صورت غیر متمرکز، بخشی از امور برنامه‌ریزی که همانا تولید فعالیت‌های یادگیری است، به استان‌ها واگذار شد؛ استان آذربایجان شرقی نیز به پیروی از آن، اقدام به تشکیل کمیته تدوین محتوای دوره پیش دبستانی کرد.

کمیته تولید فعالیت‌های یاددهی-یادگیری دوره پیش از دبستان استان آذربایجان شرقی به منظور تحقق اهداف ذیل تشکیل شد:

۱. ایجاد زمینه‌ای برای توسعه فرهنگ برنامه‌ریزی و تولید فعالیت‌های یادگیری در استان؛
۲. بومی کردن فعالیت‌های یاددهی-یادگیری براساس چارچوب برنامه‌های درسی؛
۳. استفاده بهینه از توانایی، استعداد، تخصص و تجربیات مربیان و کارشناسان استان؛
۴. تغییر نقش مراکز پیش دبستانی از مجری بودن صرف به سمت انتخاب‌گری و تولید؛
۵. بهره‌گیری از تمام مربیان و دست‌اندرکاران فعال مراکز پیش دبستانی در سطح استان.

اهم تولیدات کمیته تولید فعالیت‌های یاددهی-یادگیری دوره پیش از دبستان استان آذربایجان شرقی:

۱. تهیه و تدوین ۵ جلد کتاب کار ویژه کودکان پیش دبستانی با نام‌های: کودک و علوم تجربی، کودک و ریاضیات، کودک و تعلیمات دینی، کودک و علوم اجتماعی و کودک و بهداشت و ایمنی؛
۲. تهیه راهنمای تدریس کتب پنج‌گانه دوره پیش دبستانی؛
۳. تهیه کتاب ویژه آموزش کلاس‌های یک‌ماهه آمادگی به نام «یک ماه با کودکان»؛
۴. تهیه و تدوین ۳ جلد کتاب کار ویژه کودکان پیش دبستانی (در اندازه A۴)؛
۵. تهیه راهنمای ۳ جلد کتاب برای مربیان تحت عنوان راهنمای کار کتب پیش دبستانی ویژه مربیان کودک؛
۶. تهیه ۲۴ برگ لوحه آموزشی برای نوآموزان پیش دبستانی در ابعاد ۱۹/۵×۲۱/۵ سانتی‌متر براساس کتاب‌های کار کودک؛
۷. تهیه ۱۶ برگ لوحه آموزشی برای نوآموزان پیش دبستانی در ابعاد ۲۰/۵×۳۰ سانتی‌متر جهت تثبیت یادگیری کتب یاد شده؛
۸. تهیه و تدوین ۱۲ جلد کتاب راهنمای کار مربیان پیش دبستانی به تفکیک واحد کارهای آموزشگاه، خیابان، خانه و خانواده، آب، مادر، کتاب، جانوران، گیاهان، ایران، انسان، میوه‌ها و آب‌نبات؛
۹. راه‌اندازی اولین سایت پیش دبستانی در استان آذربایجان شرقی؛
۱۰. تهیه دفتر ثبت فعالیت‌های یاددهی-یادگیری دوره پیش از دبستان برای مربیان؛

۱۱. طراحی نگاره‌های آموزشی ۴۷ تایی ویژه مربیان در ابعاد ۵۰×۷۰ سانتی‌متر چاپ شده بر روی بئر دوردوزی شده همراه با حلقه‌های فلزی برای نصب بر روی دیوار

در کیف‌های مخصوص؛

۱۲. طراحی نگاره‌های آموزشی ۴۷ تایی ویژه نواآموزان چاپ شده بر روی صفحات A۴ (۲۹/۵×۲۱ سانتی‌متر) بصورت مجموعه‌ی صحافی شده و صفحات پرفراژ خورده؛
۱۳. تهیه جدول‌هایی مربوط به میزان عملکرد نواآموزان در «انس با قرآن کریم» و فعالیت‌های دهگانه (نقاشی، کاردستی، شعر، قصه، بازی، نمایش خلاق، آزمایش، مشاهده، گردش علمی، بحث و گفت‌وگو)؛

۱۴. تهیه کتاب راهنمای کار مربیان پیش‌دبستانی با عنوان واحد یادگیری «نعمت‌های خدا و قدردانی از آن‌ها»؛

۱۵. مشارکت در تدوین کتاب ملی کودک و مربی با عنوان «نعمت‌های خدا» با همکاری دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی و استان‌های خراسان رضوی، مرکزی، مازنداران، قم و قزوین.

تهیه بسته آموزشی «انس با قرآن کریم» دوره پیش‌دبستانی شامل:

۱۶. کتاب راهنمای مربی واحد یادگیری «انس با قرآن کریم پیش‌دبستانی»؛

۱۷. کتاب کار کودک (جلد اول) شامل واحدهای یادگیری: شروع کارها با نام خدا، سلام دادن، دوستی و برادری، آشتی و دوستی و نیکی به والدین؛

۱۸. کتاب کار کودک (جلد دوم) شامل واحدهای یادگیری: نعمت باران، اسراف نکردن، کارهای خوب و نیک، مسخره نکردن، اهمیت نماز؛

۱۹. لوحه‌های آموزشی «انس با قرآن کریم» به تعداد ۱۰ برگ در ابعاد ۶۰×۹۰ سانتی‌متر چاپ شده بر روی بستر دوروزی شده همراه با حلقه‌های فلزی برای نصب بر روی دیوار (به تعداد واحدهای یادگیری) در کیف‌های مخصوص؛
۲۰. پازل‌های آموزشی «انس با قرآن کریم» ویژه نواآموزان به تعداد واحدهای یادگیری در ابعاد ۲۹/۵×۲۱ سانتی‌متر چاپ شده بر روی فوم‌های رنگی با رویه سلفون با قطعات برش خورده در جعبه‌های مخصوص؛

۲۱. هشت مجموعه کارت قصه‌گویی دو رویه «انس با قرآن کریم» در ابعاد ۲۴×۳۴ سانتی‌متر با رویه سلفون به تفکیک قصه‌ها، در کیف‌های پلاستیکی دکمه‌دار.

تهیه و تدوین محتوای آموزشی برای «کودکان ۴ سال تمام» دوره پیش‌دبستانی، شامل:

۲۲. راهنمای کتاب‌های کار کودکان ۴ سال تمام (جلد اول) ویژه مربیان؛

۲۳. راهنمای کتاب‌های کار کودکان ۴ سال تمام (جلد دوم) ویژه مربیان؛

۲۴. دفتر ثبت فعالیت‌های یاددهی - یادگیری دوره پیش‌دبستانی ویژه مربیان؛

۲۵. کتاب کار کودک: (جلد اول) شامل واحدهای یادگیری: آموزشگاه - قرآن - خیابان - خانه

و خانواده؛

۲۶. کتاب کار کودک: (جلد دوم) شامل واحدهای یادگیری: نماز - آب - انسان - ایران

۲۷. کتاب کار کودک: (جلد سوم) شامل واحدهای یادگیری: جانوران - گیاهان - مادر - میوه‌ها؛

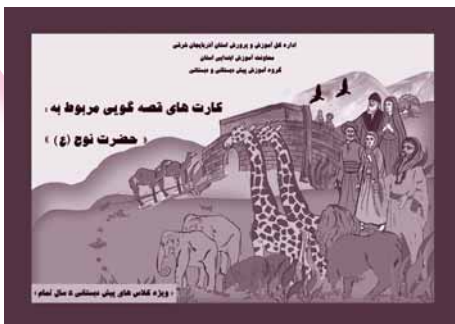
۲۸. کتاب کار کودک: (جلد چهارم) شامل واحدهای یادگیری: کتاب - آب‌نبات - شهر ما،

استان ما - غذا

۲۹. پازل‌های آموزشی ویژه نواآموزان به تعداد واحدهای یادگیری در ابعاد ۲۹/۵×۲۱ سانتی‌متر

چاپ شده بر روی فوم‌های رنگی با رویه سلفون با قطعات برش خورده در جعبه‌های مخصوص؛

۳۰. هشت مجموعه کارت قصه‌گویی دو رویه «واحدهای یادگیری» در ابعاد ۲۴×۳۴ سانتی‌متر با رویه سلفون به تفکیک قصه‌ها، در کیف‌های پلاستیکی دکمه‌دار.

معیارهای انتخاب موضوع در تهیه محتوای آموزشی برای کودکان

مونا بافته

کارشناس ارشد آموزش زبان و عضو کمیته زبان آموزی مناطق دو زبانه

شناختی

از کودکان،
چگونگی تفکر
آن‌ها، دنیای درویشان،
عواطف، نیازها، خواسته‌ها و
علاقه و ایده‌های آن‌ها داشت.

اصلاً مخاطب یک برنامه آموزشی مهمترین
عامل در تهیه محتوا است، انتخاب موضوع نیز که
سرفصل اصلی محتواست مخاطب، کودک پیش دبستانی،
حرف اول را در محتوا می‌زند و از آنجا که پای برنامه آموزشی به
میان می‌آید، مؤلف باید آشنایی مفصل و دقیقی از کودکان و عوامل
مربوط به آن‌ها داشته باشد. معیارهای مهم انتخاب موضوع در محتوای
آموزشی برای کودکان شامل موارد زیر است:

سطح شناختی کودک

در انتخاب موضوع، یکی از مسائل اصلی سطح دانش شناختی
کودک است. موضوع انتخابی باید مناسب هم سطح با میزان دانش و
فهم کودک باشد. مثلاً اگر موضوعی که برای آموزش زبان یک کودک
استفاده می‌شود، خیلی بالاتر از سطح دانش و فهم وی باشد؛ فقط
او را سردرگم می‌کند. به طوری که کودک نتواند در سازمان شناختی
خود جای دهد. درست است که در هر نظام یاددهی - یادگیری ارائه
اطلاعات جدید به مخاطب جزء مهمی از آن است، اما توجه به دو نکته
لازم است:

۱. میزان اطلاعات جدید چقدر باید باشد؟
  ۲. از اطلاعات موجود در ذهن مخاطب (کودک) به چه صورت
برای یادگیری اطلاعات جدید می‌توان استفاده کرد؟
- کراشن، از پژوهشگران آموزش زبان و یادگیری زبان اول، در
«الگوی مانتور» خود پنج اصل را بیان می‌کند که در یکی از اصل‌های

دوران کودکی

از مهمترین دوران شکل
گیری دانش، تفکر و جهان
بینی فرد در بزرگسالی است.
بزرگسالانی که اطلاعات اصلی و لازم
برای زندگی و کسب موفقیت را در کودکی
کسب کرده باشد بهتر می‌تواند در زندگی خود
موفق شود و از آن لذت ببرد. تا افرادی که در کودکی
در معرض اطلاعاتی قرار نگرفته‌اند که زیر بنای تفکرات و
تجربیات آن‌هاست.

این گفته نشانگر اهمیت آموزش فرد در دوران کودکی است.
اگر قرار است به کودکی آموزش داده شود، بهتر است افرادی که مسئول
آموزش وی هستند، در انتخاب و طبقه‌بندی اطلاعات و نحوه دادن آن‌ها
به کودکان دقت کنند. به بیان ساده‌تر، موضوع‌هایی که کودکان باید
آن‌ها را در کودکی یاد بگیرند، لازم است توسط مربیان و تهیه کنندگان
محتوای آموزش با دقت بیشتر و با در نظر گرفتن معیارهای مناسب
انتخاب شود، اطلاعات در نظر گرفته شده باید به صورت معقول و با توجه
به نیاز و ویژگی‌های کودک و همچنین اهمیت آن موضوع در زندگی او و
موارد دیگر طبقه‌بندی شوند. این مقاله با هدف ارائه مهم‌ترین معیارهای
انتخاب موضوع در تهیه محتوا برای کودکان پیش دبستانی تدوین شده
است.

کلیدواژه‌ها: محتوای آموزشی، برنامه آموزشی

مربیان بزرگی همچون فروبل و مونتسوری معتقدند که برنامه‌های
آموزشی خردسالان باید از خود کودک نشأت بگیرد (اسپادگ، ۱۳۶۶، ۷۰).
در این برنامه‌های آموزشی، مربی یک راهنماست که به تعیین نیازها و
علاقه‌های شخصی کودک و همچنین ارزیابی از فعالیت‌های آن‌ها
می‌پردازد. بر این اساس می‌توان گفت آموزشی می‌تواند موفق باشد که
اصول و محتوای آن متناسب با مخاطبان آن طراحی شده باشد. پس باید

یادگیری افزایش می‌دهد و این خود باعث پیشرفت سریع کودک، همکاری متقابل با دیگر کودکان و فعال شدن جو آموزشی می‌شود. اما تشخیص علاقه کودکان غیر از غور و تفکر در خود آن‌ها از چه راه‌های دیگری امکان‌پذیر است؟

۳. والدین

والدین از مهمترین منابع در انتخاب موضوع برای تهیه محتوای آموزشی کودکان هستند. چرا که کودکان بیشتر زمان خود را در خانه و با خانواده خود سپری می‌کنند. بنابراین اعضای خانواده شناخت بیشتری نسبت به کودک خود دارند. از بین اعضای خانواده مادر به دلیل رابطه مستقیم و پیاپی خود با کودک شناخت بسیار بیشتری از نیازها، علایق، توانایی‌ها و ضعف کودک دارد. بنابراین، می‌توان از مادران خواست تا موضوعات مورد علاقه فرزندان خود را معرفی کنند یا مؤلفان موضوع‌های انتخابی خود را در اختیار والدین بگذارند تا آن‌ها بر مبنای علایق و نیاز کودکانشان الویت‌بندی کنند. تا مؤلفان محتوای خود را بر مبنای آن موضوعات تهیه کنند

آن با نام «فرضیه درون‌داد» توضیح می‌دهد که فرآیند فراگیری (در این فرضیه فراگیری زبان در معنای خاص، اما می‌توان آن را به یادگیری علوم دیگر نیز تسری داد) را می‌توان به صورت فرمول $1+1$ نشان داد. منظور از 1 همان سطح زبانی (دانش) فرد که از قبل در درون فرد وجود دارد و 1 استعاره‌ای از میزان دانش جدیدی است که قرار است به فرد عرضه شود (لایت بن و اسپادا: ۲۰۰۶، ص ۳۷). همان‌طور که ذکر شد این فرضیه در حوزه فراگیری زبان بیان شده، اما قابل تعمیم به یادگیری در تمام علوم است. محتوای جدید باید اندکی سخت‌تر و جدیدتر از اطلاعات موجود در کودک باشد تا کودک بتواند با برقراری ارتباط بین دانش پیشین موجود در ذهن خود این اطلاعات را یاد بگیرد. بنابراین، بهترین شرایط برای انتخاب موضوع آن است که با بررسی درباره مخاطب یا مخاطبان خود میزان متوسط اطلاعات شناختی (دانش پیشین) آن‌ها را ارزیابی و براساس آن موضوعاتی را انتخاب کرد. برای مثال، موضوع غریب و ناآشنایی مانند استعمار، موضوعی نیست که مناسب با فهم و شناخت یک کودک شش ساله باشد، تجربه نشان می‌دهد که این‌گونه موارد باعث سردرگمی و گیجی کودک و از بین رفتن انگیزه و علاقه وی می‌شود.

۲. علاقه مخاطب

بهترین شیوه در امر آموزش و انتخاب موضوع توجه به علاقه مخاطبان است. کودکان در هنگام برخورد با موضوعاتی که خیلی به آن‌ها علاقه دارند، فعال‌تر، بشاش‌تر و خلاق‌تر عمل می‌کنند، اما واکنش‌هایی همچون سکوت، بی‌توجهی، خستگی و ... از جمله رفتارهایی هستند که آن‌ها در مواجهه با موضوعات نالخواه خود نشان می‌دهند. موضوعات مورد علاقه کودک میزان مشارکت وی را در فرآیند

۴. مربیان

مربیان به دلیل آشنایی با دنیای کودکان خواسته‌ها، نیازها، دغدغه‌ها و علایق کودکان را می‌شناسند، آن‌ها به راحتی می‌توانند موضوع‌های مورد علاقه و نیاز کودکان را شناسایی کنند. پس می‌توان گفت که مربیان از منابع بسیار مهم در انتخاب موضوع هستند.

۵. سن مخاطب

بدیهی و مسلم است، که موضوع‌هایی از یک گروه سنی به گروه سنی دیگر متفاوت است. موضوعاتی که برای یک نوجوان مناسب است، با سن و موقعیت یک کودک ۶ ساله سازگاری ندارد. چرا که دنیای ذهنی آن دو با یکدیگر متفاوت است. آنچه که فکر کودک را به خود مشغول می‌کند، بیشتر معطوف به کشف دنیای اطرافش می‌شود او دوست دارد پیرامون خود را بکاود و پیچیدگی‌های پیرامون خود را رمزگشایی کند. بنابراین، باید موضوعاتی که حکم یک کلید و راه‌گشا در این کشفیات هستند، در اختیار آن‌ها قرار گیرد از طرف دیگر نیازها و موقعیت‌های یک کودک با گروه‌های سنی دیگر متفاوت است. موقعیت‌ها و محیط‌هایی که یک کودک در آن حضور می‌یابد، بسیار با موقعیت‌های سنین دیگر متفاوت است. اگر قرار است به کودکی آموزش داده شود، باید موضوعاتی برای وی در نظر گرفته شود که اطلاعات خام و داده‌های اولیه مورد نیاز وی را در هنگام مواجهه وی با آن محیط در اختیارش قرار دهد. برای مثال، موضوعی مثل مرگ و آداب مربوط به آن مثل تسلیت گفتن مناسب سن یک کودک ۶ ساله نیست، چرا که وی هنوز از نظر شناختی با این موضوع آگاه نشده است و همچنین قرار نیست در این سن در موقعیت‌هایی قرار بگیرد که مجبور به صحبت کردن درباره مرگ یا تسلیت گفتن باشد.

۶. وضعیت محیطی مخاطب

کودکان موجودات حساس و اثرپذیری هستند که به راحتی با

الف) وضعیت اقلیمی

یکی از اصول مهم در انتخاب موضوع انتخاب موضوعات آشنا و موضوعاتی است که از پیش در پیکره علمی و مجموعه اطلاعات مخاطب وجود دارد، و یکی از شرط‌های آشنا بودن یک موضوع برای مخاطب برخورد با آن موضوع در محیط زندگی خود است. استفاده از موضوعاتی که مخاطب در طول زندگی خود به هیچ وجه در معرض آن قرار نگرفته است، کارآمد نخواهد بود. این مسئله در خصوص اوضاع و عناصر جغرافیایی نیز صدق می‌کند. ما می‌دانیم که هر جای این زمین وضعیت جغرافیایی ویژه خود را دارد و به تبع آن عناصر و عوامل طبیعی نیز از منطقه‌ای به منطقه دیگر متفاوت است. فرض کنید که موضوع واحد یادگیری شما در ارتباط با آب و هواست؛ معمولاً پدیده طبیعی همانند برف در مناطق جنوبی ایران تاکنون اتفاق نیفتاده است. انتخاب چنین موضوعی باعث سردرگمی کودک می‌شود، چرا که او تصویری ذهنی از برف در ذهن خود ندارد تا بتواند اطلاعات جدید شما را با آن مرتبط کند و آن‌ها را یاد بگیرد. یا در منطقه شمال غرب ایران پدیده‌ای مانند کویر مفهوم ندارد، همچنین در مناطق کویری چیزی با نام شالیزار معنای خاصی برای کودکان آن منطقه ندارد، چرا که این منطقه از نظر جغرافیایی و اقلیمی در شرایطی نیست که مکانی با نام شالیزار در آن به وجود آید. اگر شما چنین موضوعاتی را انتخاب کنید و بخواهید با کودک درباره آن‌ها صحبت کنید، وی نمی‌تواند با موضوع ارتباط برقرار کند. چه اصراری است که عوامل و عناصر طبیعی ناآشنا را موضوع بحث و نظر انتخاب کنیم

احترام عموم مردم قرار گیرد، ناگزیر است که عمده‌ترین مسائل فرهنگی و اجتماعی محیط زندگی خود را بیاموزد، بنابراین وظیفه مربی و مؤلف و والدین است که از کودکی کم و به صورت غیر مستقیم هنجارها و باید ها و نبایدهای جامعه خود را به فرزندانشان بیاموزند چرا که ناآگاهی از موارد فرهنگی در بزرگسالی برای افراد سبب ایجاد مشکل و گاهی طرد شدن او از جامعه خود می‌شود. بنابراین مؤلفان می‌توانند در قالب داستان، بازی، نمایش خلاق یا هر فعالیت مناسب دیگر این گونه موارد فرهنگی را به کودکان بیاموزند و آن‌ها را کم‌کم برای ورود به جامعه بزرگتر با روابط پیچیده‌تر آماده سازند.

۵. اهداف برنامه آموزشی

مسلم هر دوره آموزشی زیر نظر یک برنامه آموزشی مدون است که این برنامه آموزشی برای خود اهداف ویژه‌ای دارد. این اهداف مربیان و مؤلفان را ملزم می‌کند تا محتوا و روش‌های خود را به گونه‌ای طراحی کنند تا در انتهای دوره، مخاطبان آن‌ها هر چه بیشتر به اهداف تعیین شده در برنامه آموزشی نزدیک شوند. در دوره پیش‌دبستان، پرورش مهارت‌های جسمی و ذهنی، صفات اخلاقی، ذوق هنری و زیباشناسی، مهارت‌های زبان فارسی و موارد دیگر از جمله اهداف برنامه است. بنابراین، هنگام انتخاب موضوع باید موضوعاتی که کودکان را هر چه راحت‌تر و بیشتر به این اهداف نزدیک می‌کند، در نظر گرفته شود و آموزش داده شود.

منابع

۱. اسپادگ، برنارد. آموزش در دوران کودکی. ترجمه محمدحسین نظری‌نژاد. مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی ۱۳۶۶.
۲. صادقیان، نبی‌الله و شعبانی، اسدالله. فعالیت یاددهی - یادگیری. تهران. توکا. ۱۳۸۵.
۳. عصاره، فریده و بافته، مونا، اصول و روش‌های زبان‌آموزی، انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.
4. Spade.n & m.ligbtown.p. how language are learned. Third edition. . Oxford university press.2006

در حالی که کودک نمی‌تواند اوضاع جغرافیایی آن را در اطراف خود به صورت عینی رؤیت کند.

سعی شود موضوعاتی انتخاب شود که در محیط زندگی کودکان وجود دارد و بچه‌ها از قبل دانشی از آن داشته باشند. البته این گفته به این معنا نیست که کودکان اصلاً نباید این موارد را بیاموزند، بلکه باید به ترتیب اولویت، اهمیت و همچنین وجود مصداق در محیط به طبقه‌بندی آن‌ها بپردازید و کودکان را در معرض آن قرار دهند. علت تأکید بر موارد طبیعی و آشنا این است که آشنا بودن موضوع برای مخاطبی همچون کودک از اصول مهم انتخاب موضوع است. اما مربیان و مؤلفان کم‌کم با گذشت زمان و شکل‌گیری اطلاعات اولیه و آشنا در ذهن کودک می‌توانند موضوعات ناآشنا - مثل شالیزار برای کودکان کویر، برف برای کودکان جنوب و .... - را از طریق استفاده از اطلاعات موجود در ذهن آنان به او آموزش دهند.

ب) ویژگی‌ها و وضعیت فرهنگی - اجتماعی

یکی دیگر از ملاک‌ها در انتخاب موضوع نیازهای محیط زندگی و اجتماعی است که کودک در آن زندگی می‌کند. ما می‌دانیم که شیوه زندگی در کشور ممکن است از یک روستا به روستای دیگر متفاوت باشد. همچنین در محیط‌های بزرگتر همچون شهرها و شهرستان‌ها نیز سبک‌های زندگی متنوع‌تر

است و از یک شهر به شهر دیگر تغییر می‌کند. برای اینکه یک فرد مورد قبول و پذیرش و

سپیده مزدگان
 کارشناس ارشد آموزش و پرورش پیش از دبستان

پیشم‌انداز

بازنگری سینمای کودک در روند تعلیم و تربیت

اشاره

امروزه، سینمای کودک بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی کودک به شمار می‌رود که مورد توجه والدین و بیشتر خود کودکان است. در این مقاله، سعی شده است که پاره‌ای از مسائل مربوط به سینمای کودک بررسی شود.

کلیدواژه‌ها: سینمای کودک، ژانرهای سینمای کودک.

فیلم کودک فیلمی است که موضوع، تم، ساختار و طراحی آن ویژه کودکان است و با مجموعه ویژگی‌های تحول و رشد آنان تناسب دارد. سینمای کودک می‌بایست به تهیه فیلم‌هایی با موضوع‌هایی از قبیل شادی، هیجان، حرکت و تلاش، سازندگی، نوع دوستی، محبت، ایثار و آشنایی با نشانه‌های خلقت و مضامین جالب‌انگیز برای کودک عجین باشد. در واقع، سینمای کودک شاخه‌ای از هنر است که در تربیت انسان نقشی مهم را ایفا می‌کند.

اگر به راستی باور کرده‌ایم که کار برای کودکان باید با وسواس بیشتری همراه باشد، باید فیلم‌سازان تلاش کنند تا در طرح و ارائه هر موضوع ساده‌ای در جهت ایجاد ارتباط با کودکان، اولیا و مربیان از دقت‌نظرها و دوراندیشی‌های لازم غافل نمانند و با در نظر گرفتن ویژگی‌های رفتاری گروه‌های مختلف سنی کودکان فیلم‌سازی را آغاز کنند.

با توجه به اینکه علوم تربیتی در ایران از دیدگاه تعلیم و تربیت اسلامی مورد بررسی قرار می‌گیرد و به صورت طبیعی اسلام در تمام امور از جمله فرهنگ، ادب و هنر ریشه دارد، بنابراین صفات مثبتی شامل شجاعت، راستگویی، عدالت و... می‌توانند موضوعاتی برای ساخت فیلم کودک قرار گیرد. (قاسم‌زادگان، ۱۳۸۵)

در ادامه، به عمده‌ترین ویژگی‌های یک فیلم مناسب کودکان با توجه به مطالب ذکر شده، اشاره می‌شود.

- وفاداری به اصول کلی روان‌شناسی کودک در طرح مسائل رفتاری کودکان،
- پرهیز از به کارگیری زبان استعاری و پر رمز و راز،
- سادگی بیان و پرهیز از نمایش صحنه‌های بسیار نمادین،
- تأکید بر تخیل سازنده و مثبت به گونه‌ای که نشانگر برآورده شدن آرزوهای قلبی کودکان باشد،
- رعایت زمان مناسب فیلم‌ها با توجه به میزان قدرت تمرکز کودکان،
- به کارگیری جاذبه‌های تصویری، دیداری و شنیداری مناسب،
- ارتقاء ذهنی و افزایش کارایی فکر و روح در چرخه زندگی،
- اشاعه و ترویج فرهنگ مطلوب،
- نقش تربیتی و پرورش در رفتار و کنش‌های شخصیتی (حاجی‌مشهدی، ۱۳۸۱)

با توجه به اینکه علوم تربیتی

در ایران از دیدگاه تعلیم و تربیت اسلامی

مورد بررسی قرار می‌گیرد و به صورت طبیعی اسلام در تمام امور از جمله فرهنگ، ادب و هنر ریشه دارد، بنابراین صفات مثبتی شامل شجاعت، راستگویی، عدالت و... می‌توانند موضوعاتی برای ساخت فیلم کودک قرار گیرد

چیدمان اتاق کودک

تمرکزی ویژه بر محل زندگی کودک

محبوبه فیض نژاد

کارشناس ارشد پیش دبستان

کلیدواژه‌ها: فضا، چیدمان، رنگ، طرح.

فضاهای اختصاصی هر یک از افراد خانواده باید متناسب با سن و سال، چگونگی فعالیت‌ها و روحیهٔ افراد آراسته شود تا علاوه بر کارآمد بودن، نیاز فطری شخص را به آرامش و زیبایی نیز برآورده سازد. در زمینهٔ مناسب‌سازی اتاق کودک باید توجه داشت که اتاق مذکور تنها محل استراحت صرف نیست، بلکه لازم است نیازهای رفتاری، روانی و اجتماعی کودک را نیز پاسخگو باشد. اتاق کودک بر خلاف اتاق والدین محل بازی، انجام دادن تکالیف درسی و به‌طور کلی محل زندگی اوست. معمولاً مساحت کمتری نسبت به اتاق والدین دارد. کوچک بودن اتاق همراه با خرده‌ریزهای فراوان و تمایل فطری بچه‌ها به شادی، تمهیدات ویژه‌ای را برای ساماندهی فضای اتاق آن‌ها می‌طلبد. در زمینهٔ چیدمان اتاق کودک باید به سه عامل اصلی توجه کرد که عبارتند از:

۱. **سن کودک:** چیدمان اتاق کودک اعم از این که مربوط به اتاق نوزاد، قبل از مدرسه یا در سنین مدرسه باشد، متفاوت خواهد بود.
۲. **جنسیت کودک:** طبیعی است که در چیدمان اتاق کودک جنسیت عامل بسیار مهمی است؛ زیرا در رنگ، نوع ساخت وسایل تزئینی، کمد، تخت‌خواب و... تأثیرگذار می‌باشد. گفتنی است که چنانچه اتاق به صورت مشترک توسط هر دو جنس (دختر و پسر) استفاده می‌شود، باید چیدمانی کاملاً متفاوت داشته باشیم.
۳. **علائق کودک:** برای مناسب‌سازی چیدمان اتاق کودک باید علایق و نکات مورد توجه آن‌ها را نیز مد نظر قرار داد و به آن‌ها احترام گذاشت و از نظرات‌شان استفاده کرد.

برای استفادهٔ بهتر از فضای اتاق و جلب نظر کودکان با توجه به موارد فوق می‌توان از توصیه‌های ذیل بهره گرفت:

- از میان شکل، جنس و رنگ، کودکان بیش از همه به رنگ توجه دارند و فضاهای رنگی برای‌شان جذابتر است.

بسیاری از والدین رنگ‌های گرم و ملایمی مانند: صورتی، بنفش و یاسی را برای دختران و رنگ‌های آبی و سبز را برای پسران می‌پسندند.

ژانرهای
عمدهٔ سینمای
کودک عبارتند از

فانتزی: خیالی یا فانتزی

در مقابل واژهٔ واقع‌نمایی تعریف می‌شود. در واقع‌نمایی، رویدادها در محدوده و یا منطبق با امکانات طبیعی اتفاق می‌افتد، در حالی که در ژانر فانتزی رویدادها خارج از محدودهٔ طبیعی گسترش می‌یابد.

موزیکال: حاوی آهنگ و ترکیبی از الگوهای داستانی، تیپ‌های شخصیتی و ساختارهای اجتماعی است.

جنگی: کودکان در آن نقش قهرمان دارند و کودکان

را با جنگ و اوضاع تاریخی آن آشنا می‌کند.

ورزشی: در این فیلم‌ها غالباً نقش قهرمان را کودک بر

عهده می‌گیرد و در برخی از آن‌ها از قهرمانان اصلی ورزشی استفاده می‌شود. (بیل‌بان انیمیشن، ۷۰-۶۹)

با افزایش سن و توسعهٔ مهارت‌های شناختی - عاطفی انتخاب ژانرها نیز متحول می‌شود.

همان‌طور که پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «به کودکان اکرام و بزرگی کنید و به آن‌ها شخصیت بدهید و در برخورد با آن‌ها بهترین روش‌ها را استفاده کنید»، فیلم‌سازان نیز باید با توجه به حدیث، تعلیم و تربیت اسلامی و ویژگی‌های کودکان اقدام به فیلم‌سازی کنند و برای انتخاب موضوعاتشان از افرادی ذی‌صلاح در زمینهٔ آموزش و پرورش کمک بگیرند. زیرا کودکان با قهرمانان همزادپنداری می‌کنند و اگر موضوعات فیلم مغایر با اهداف تعلیم و تربیت باشد، مسلماً تأثیرات جبران‌ناپذیری بر کودکان خواهد گذاشت.

منابع

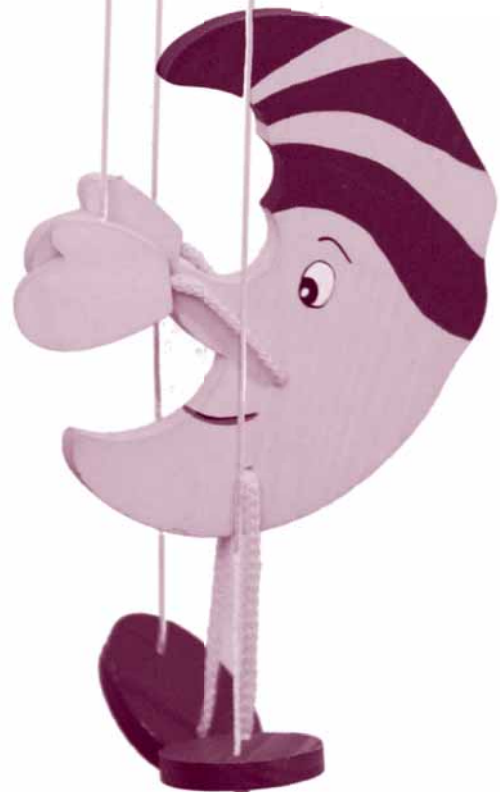
۱. جایگاه علوم تربیتی در سینمای کودک و نوجوان، قاسم‌زادگان، حمید، «نشریه روشنان»، دفتر ۳، ۱۳۸۵.
۲. ژانرهای سینمای کودک، «نشریه بیل‌بان انیمیشن»، ۶۹-۷۰.
۳. ویژگی‌های کلی سینمای کودک، حاجی‌مهدی، عزیزا... «نشریه هنر دینی»، شماره ۱۳ و ۱۴، ۱۳۸۱.

از
میان شکل،
جنس و رنگ،
کودکان بیش از همه به رنگ
توجه دارند و فضاهای رنگی
برایشان جذابتر است

۴۴
رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

- در انتخاب طرح معمولاً کودکان طرح‌های مشخص و بزرگ رنگی یا زمینه‌های رنگی قوی را بیش از طرح‌های ریز و نامفهوم برای اتاق خود می‌پسندند.
- از آنجا که به طور معمول طول و اندازه لباس کودکان کمتر است، می‌توان با توجه به سن و جنس فرزندان تقسیمات بیشتری را در ارتفاع کمدهای دیواری انجام داد و از آن‌ها به صورت قفسه یا کشو برای قرار دادن خرده‌ریزهای آنان استفاده کرد.
- هنگام انتخاب تخت بهتر است تخت‌هایی انتخاب شوند که دارای کشوه‌های تحتانی باشند.
- برای کودکانی که بیش از سه سال دارند، می‌توان از تخت‌هایی با پایه‌های بلند استفاده کرد، این تخت‌خواب‌ها، به‌ویژه در اتاق‌های کوچک‌تر، فضای بهینه و مناسبی را ایجاد می‌کنند.
- از نوعی پارچه طرح‌دار برای پرده، روتختی و... استفاده کنید. همان طرح پارچه برای آباژور اتاق کودک و قاب عکس هم می‌تواند استفاده شود.
- در صورتی که یک اتاق به دو فرزند اختصاص دارد، بهتر است فضای اتاق به‌نحوی تقسیم شود که هر یک از فرزندان بخشی را متعلق به خود بدانند. این کار با استفاده از یک جدا کننده مشبک چوبی به ارتفاع حداقل یک‌ونیم متر، قفسه‌های قابل انعطاف اسباب‌بازی‌ها یا کتاب‌خانه‌های دوسویه امکان‌پذیر است.
- در صورتی که نقش یا تصویر خاصی در وسایل اتاق کودکان وجود دارد، آن نقش یا تصویر فانتزی را در سایر قسمت‌های اتاق نظیر کمد، دراور و روبالشتی نیز استفاده کنید.
- به‌جای پرده می‌توانید از حصیرهای ریزبافت آفتابگیر استفاده کنید و سطح آن را نیز با سایر قسمت‌های اتاق نقاشی و هماهنگ کنید.
- از یک کلاه حصیری به صورت وارونه می‌توان به عنوان لوستر فانتزی برای اتاق بچه‌ها استفاده کرد. (البته نحوه نقاشی روی آن برعهده شماست.)
- رنگ کردن کارتون‌های مقوایی و پوشاندن آن‌ها با کاغذ کادو و نایلون‌های فانتزی محل مناسبی برای خرده‌ریزهای کودکان فراهم می‌کند.
- قرار دادن نقشه جهان یا نقشه کشور یا تصاویر حیوانات مختلف روی دیوار علاوه بر حالت تزئینی، جنبه آموزشی نیز برای کودکان دارد.
- به‌جای قفسه‌های چوبی می‌توانید از قفسه‌های فلزی پیش‌ساخته رنگی استفاده کنید که متغیر نیز هستند.
- کودکان علاقه زیادی به آویز دارند، می‌توانید با توجه به طرح اتاق از آویزهای مناسب استفاده کنید.
- تاپ‌های کودک هم روش مناسبی در تخلیه انرژی آن‌هاست. می‌توانید از نوعی که به چارچوب وصل می‌شود یا از نوع سقفی یا ساده آن استفاده کنید.

منابع

1. www.tebyan.net
2. www.hamshahronline.ir
3. www.noormags.com

اشاره

تا بستان ،
فصل شور
و حضور
کودکان در
بیرون از
خانه و یا در
کنار والدین
است و از آنجا
که نقش پدران
و مادران در این
ماه‌های گرم از سال
پررنگ تر شده و بار آن‌ها را
سنگین تر می‌کند، لازم دانستیم
در ادامه مباحثی که در گذشته با این
عزیزان داشته‌ایم، نکات دیگری را نیز یادآور
شویم.

دوست‌داشتنی‌ها!

مر تضي طاهري

۴۵

زندگیمون پیش‌دستانی
دوره سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

کوتاهی، طرفین دعوا، به جای استمرار و لشکرکشی و... با هم آشتی کرده و دوباره بازی می‌کنند! از این روی صبوری و در عین حال مداخله هدایت‌گرانه ناظران در این صحنه‌ها، هم آرامش آنان را در پی خواهد داشت و هم عبرت بزرگ‌ترها را، که با هر حرف و رفتاری بر نیاشوبند و کینه‌ای به درازای عمر کوتاه انسان با خود به دیار باقی نبرند! و البته بدیهی است که پیامبر مکرم از همین پاکدلی‌های کودکانه خشنودند و نه از نزاع آنان!

خصلت سوم، اوج سادگی، بی‌تکلفی و استفاده از وسایل در دسترس برای ابراز شور و نشاط بازی و سرگرمی را در کودکان نشان می‌دهد و گویی آنان خود به‌خوبی می‌دانند که جسم انسان از خاک برآمده و بر خاک خواهد شد! و چه خوب در ضرب‌المثل‌های عامیانه نیز آمده که خاکی بودن را نشانه تواضع گرفته‌اند.

خصلت چهارم، ساختن و آباد کردن و دل‌نستن به آن را به خوبی در گل بازی و خانه‌سازی با آن و پس از قصه‌ای بی‌غصه خراب کردن ساخته‌ها را به دست کودکان بسیار دیده‌ایم. و چگونه می‌توان از این درس نیز عبرت نیاموخت؟!

خصلت پنجم: اوج توکل، نداشتن نگرانی از آینده و غنیمت دانستن حال را در بندگان معصوم خدا نشان می‌دهد و به راستی اگر ما بزرگ‌ترها نیز این گونه بودیم آیا دیگر چیزی از نگرانی و فشارهای روانی ناشی از اندوه و اضطراب از آینده، در ما وجود داشت؟

پیامبر بزرگوار اسلام در بیانی، می‌فرمایند: من کودکان را به خاطر این پنج خصلت دوست می‌دارم (نقل به مضمون):

۱. بسیار می‌گریند
  ۲. نزاعشان با یکدیگر بدون کینه‌ورزی است
  ۳. با خاک، بازی می‌کنند
  ۴. می‌سازند و آن گاه آن را برهم می‌زنند (خراب می‌کنند)
  ۵. چیزی را برای فردایشان برنمی‌دارند (ذخیره نمی‌کنند)
- این بیان ساده و در عین حال عمیق ضمن آنکه برخی از ویژگی‌های خوب و دوست‌داشتنی کودکان را نشان می‌دهد، به اولیا و مربیان نیز دو نکته مهم را یادآوری می‌کند: اول آن که با دانستن و تعمق در این خصایل، روابطشان را با کودکان تنظیم کنند و دیگر آن که خودشان هم درس‌های لازم را از این ظرایف بگیرند.
- در خصوص خصلت نخست می‌توان گفت که گریستن نشانه رقت قلب و مظهر لطافت و عاطفه انسانی است و چون کودکان به ملکوت نزدیک‌تر هستند (به تعبیر حضرت امام، به ملکوت جدیدالعهدند) و از ناپاکی‌ها و رذایل به دور، از این روی قلبشان، نورانی و چشمه اشکشان، جاری است، هم‌چنان که خشکی چشم، در صورتی که علل فیزیولوژیک و جسمانی در کار نباشد، بعضاً نشانه سخت‌دلی است.
- با این توضیح، جا دارد که ما نیز گریه کودکان را از منظر یاد شده دوست بداریم و البته، ضمن بررسی علل آن (به مثابه تا نگرید طفل، کی نوشد لبن!) برآشفته و دلتنگ نشویم، و خود نیز برای وصول به این مرتبه عالی بکوشیم که مولود رقت قلب و طهارت و بندگی است.
- و اما خصلت دوم: دعا‌های کودکانه بدون کینه‌ورزی!
- اولیاء محترم و مربیان گرامی خود بارها شاهد کشمکش‌های کودکانه بین فرزندان یا هم‌کلاسی‌ها بوده و دیده‌اند که پس از مدت

گزارشی از چهل و یکمین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد

جایگاه کودکان و مسائل کودک و خانواده در فیلم‌های اکران شده

- فیلم‌های تطبیقی و از کشورهای موفق در عرصه فیلم‌سازی کودکان به اکران در نیامده است که جا دارد در فیلم‌های دیگر کشورها چنانچه به موارد برجسته‌ای پرداخته می‌شود، برای اطلاع‌رسانی و دانش‌افزایی مربیان، خانواده و علاقه‌مندان به کودکان از آن‌ها بهره گرفته شود.

- به نظر می‌رسد برای تهیه فیلم‌نامه و سناریو در بخش کودکان استفاده از آراء صاحب‌نظران و متخصصان ضرورت دارد که در این باره حتی هیچ نظرخواهی ابتدایی نیز صورت نمی‌گیرد. این سؤال مطرح است که تا چه حد از متخصصان، مربیان، خانواده‌ها و خود کودکان نظرخواهی می‌شود و تا چه حد واقعیت‌نیازها و مسائل کودکان در این فیلم‌ها جایگاه خود را یافته است.

در این کوتاه سخن، بر آن شدیم تا دیدگاه‌هایی جدید را مطرح کنیم، از این رو در نامه‌ای به مدیر کل دفتر تکنولوژی و کمک آموزشی، جناب آقای **محمد ناصری**، توجه به جایگاه کودکان پیش از دبستان را در فیلم‌نامه‌های جشنواره‌های آتی را مطرح کردیم و نیز مقرر است تعدادی از فیلم‌های برگزیده را بازبینی کنیم و به نقد و بررسی آن‌ها بپردازیم که در این صورت، مباحث در این فصل‌نامه به چاپ خواهد رسید.

امید است تأملی بیشتر و نگاهی عمیق‌تر به کودکان از رهگذر این گونه فیلم‌ها در جامعه صورت گیرد و در این زمینه نیز تحول گسترده‌ای صورت پذیرد. **دوستدار کودکان**

جشنواره «بین‌المللی فیلم رشد» از ۱۵ - ۵ آبان ۱۳۹۰ در تهران برگزار شد و فیلم‌های برتر در سینماهای منتخب به نمایش درآمد.

بر آن شدیم تا فیلم‌شناخت چاپ شده را بررسی کنیم و با توجه به خلاصه این فیلم‌ها، به موضوعات و اولویت‌های کارگردان‌ها و نویسندگان فیلم‌نامه‌های بیفکنیم. ۱۵۳ فیلم در بخش اصلی و نیز خارج از فیلم بررسی شده که اندیشه‌ای را رقم می‌زند و می‌تواند در خصوص فیلم‌های آموزشی، تخیلی، خانوادگی و به‌ویژه مسائل کودکان پیش از دبستان و مراکز آمادگی مهدهای کودک و کودکان تأمل تازه‌ای را ایجاد کند.

- بیشتر فیلم‌ها در مناطق شمال کشور ساخته شده‌اند که جا دارد به مراکز محروم، حاشیه‌ها، شهرهای بزرگ و نیز استان‌های دیگر نیز در مکان‌یابی تهیه فیلم‌ها توجه عمیق‌تری بشود.

- فیلم‌نامه‌ها معمولاً از دید بزرگ‌ترها هستند و کمتر به دیدگاه‌های کودکان توجه شده بود.

- در خصوص دوره پیش از دبستان و دغدغه‌ها، مشکلات، انتظارات جامعه، خانواده، اضطراب‌ها، نقاط قوت و تخیلات کودکان هیچ نگاه اندیشمندانه‌ای صورت نگرفته بود.

- جایگاه فیلم‌ها از سطح دبستان مطرح شده است و به کودکان زیر ۶ سال هیچ توجهی نشده است.

۴۷
ششمین پیش‌دستی
دوره سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد کودک (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)

رشد نوآموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره دبستان)

رشد دانش‌آموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره دبستان)

رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)

رشد جوان (برای دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

♦ رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد آموزش راهنمایی تحصیلی ♦ رشد تکنولوژی
آموزشی ♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد مدیریت مدرسه ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

♦ رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی) ♦
رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه) ♦ رشد آموزش
قرآن ♦ رشد آموزش معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی ♦ رشد آموزش
هنر ♦ رشد مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت بدنی ♦ رشد آموزش علوم اجتماعی
رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا ♦ رشد آموزش زبان ♦ رشد آموزش ریاضی
♦ رشد آموزش فیزیک ♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد
آموزش زمین‌شناسی ♦ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای ♦ رشد آموزش پیش‌دستانی

مجله‌های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

♦ تلفن و نمابر: ۸۸۳۰۱۴۷۸ - ۲۱

دکتر مریم گودرزی

آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون‌پذیری به کودکان (راهنمای عملی)

تألیف: دکتر مسعود جان‌بزرگی، ناهید نوری و مژگان آگاه‌هریس
ناشر: ارجمند، ۱۳۸۹

این کتاب در سه بخش کلی و نه فصل تنظیم شده است و در پیوست منابع فارسی و انگلیسی نیز دارد.

بخش اول، که فصل اول و دوم را دربرمی‌گیرد، مشتمل بر مباحث آموزش اخلاق به کودکان و فرزندپروری است.

از آن‌جا که اخلاق از پیچیده‌ترین مؤلفه‌های رفتاری انسان است، والدین، مربیان و اولیای جامعه آرزو دارند که افرادی بااخلاق تربیت کنند و به نظر می‌رسد وجود اخلاق، احساس امنیت و اعتمادبه‌نفس را ارتقاء می‌دهد. به همین جهت تدارک الگویی عملی برای آموزش اخلاق در این بخش محور قرار گرفته است.

در **بخش دوم**، که از فصل سوم تا هفتم کتاب را شامل شده است، درخصوص روش‌های عملی آموزش اخلاق هم‌چون، آموزش خودمهارگری، همدلی، قانون، صلح و حرمت به خود یا اعتمادبه‌نفس به کودکان بحث می‌شود. در این‌جا نیز علاوه بر دادن تعریف برای هر یک از مقوله‌های فوق، به آموزش مربیان و آماده‌سازی آن‌ها در هر مورد و ارائه نمونه‌های رفتار درست و نادرست پرداخته شده است.

بخش سوم، که فصول هشتم و نهم کتاب را دربرمی‌گیرد، به بررسی بازی‌درمانی گروهی برای تقویت رفتار اجتماعی در کودکان می‌پردازد. همچنین این بخش برنامه آموزش مهارت‌های اجتماعی و برنامه واحدهای مهارتی را برای معلمان و مربیان تشریح کرده است. کار با گروه‌های کودک و والدین محور اساسی موردنظر نویسندگان در این قسمت است که به‌صورت فعالیت‌های هفتگی مطرح شده است.

یکی از قسمت‌های کیفی کتاب نیز پیوست‌های کتاب است که در قالب جدول و جلسات آموزشی آمده است. پیوست‌های ۱ الی ۱۸ به مطالبی همچون آموزش قانون و احترام به آن، ارزشیابی همدلی، ارزشیابی اهداف، خودمهارگری، آزمون اضطراب کودکان، مهارت‌های

۴۸

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره سوم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۱

برگ اشتراک مجله های رشد

شرایط:

۱. پرداخت مبلغ ۷۰/۰۰۰ ریال به ازای یک دوره یک ساله مجله درخواستی، به صورت علی الحساب به حساب شماره ۳۹۶۶۲۰۰ بانک تجارت شعبه سه راه آزمایش (سرخه حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک با پست سفارشی. (کپی فیش را نزد خود نگه دارید.)

نام مجله های درخواستی:

.....
.....
.....
.....
.....

نام و نام خانوادگی:

.....

تاریخ تولد:

.....

میزان تحصیلات:

.....

تلفن:

.....

نشانی کامل پستی:

.....

استان: ..... شهرستان: .....

.....

.....

.....

.....

◆ در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده اید، شماره اشتراک خود را بنویسید:

کد اشتراک: .....

امضا:

۱۵۸۷۵/۶۵۶۷

● صندوق پستی مرکز بررسی آثار:

۱۶۵۹۵/۱۱۱

● صندوق پستی امور مشترکین:

www.roshdmag.ir

● نشانی اینترنتی:

۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶ - ۷۷۳۳۵۱۱۰

● امور مشترکین:

۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

● پیام گیر مجله های رشد:

یادآوری:

- ◆ هزینه برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، برعهده مشترک است.
- ◆ مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک خواهد بود.

اجتماعی، حل اختلاف یا تعارض (صلح)، برنامه آموزش عملی مهارت های فرزندپروری به مربیان در کلاس های آموزش خانواده و سرانجام چک لیست های ویژگی های کودکان پرداخته است. ضمناً بسیاری از فرم ها هم برای کودک و هم برای والدین و مربی تنظیم شده است. مطالعه این کتاب را به مربیان، معلمان، دانشجویان، محققان و علاقه مندان به کار با کودک در زمینه آموزش های اخلاقی و قانون پذیری به کودکان توصیه می کنیم.

برنامه ریزی درسی دوره پیش از دبستان، با رویکرد اسلامی

نویسنده: دکتر حسن ملکی

ناشر: انتشارات مدرسه (۳۲۴-۸۸۸۰۰-۰۲۱)

سال انتشار: ۱۳۹۰

اخیراً کتاب برنامه ریزی درسی دوره پیش از دبستان به قلم آقای دکتر حسن ملکی را انتشارات مدرسه منتشر کرده است. صرف نظر از ارزشمندی این اثر و زحمات نویسنده محترم و محتوای آن، نکات زیر تأمل برانگیز و نیازمند بررسی بیشتر مؤلف محترم به منظور بهره گیری هرچه بیشتر از این کتاب است:

۱. استفاده از منابع گوناگون و مرتبط با موضوع (از جمله راهنمای برنامه پیش دبستانی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش) از نکات مثبت کتاب است، البته ارجاع به منابع در هر اثری به دقت بیشتری نیازمند است و ناقص به نظر می رسد (مثل طرح های صفحات ۷۳ و ۷۵).

۲. رویکرد فطرت گرایی توحیدی در این دوره نسبتاً خوب تبیین شده است و از آن به مثابه مبانی اعتقادی برنامه درسی پیش دبستانی یاد شده است که البته با برخی از مبانی روان شناختی برنامه (مثل رشد اخلاقی) هم پوشانی دارد و لذا اطلاق رویکرد اسلامی

صرف به عنوان برنامه ریزی مزبور از جامعیت برخوردار نیست

۳. مدل برنامه ریزی درسی در این دوره با آنچه که در حال حاضر در کارگروه های تولید محتوای استان ها به کار گرفته می شود، متفاوت است. گفتنی است هم اکنون مدل تلفیقی با تشکیل شبکه مفهومی، مبنای کار تولیدگران است که بر نیازسنجی و انتخاب موضوعات مبتلا به، از طریق اولیاء، مربیان، کودکان و دیگران مبتنی است.

۴. به نظر می رسد که به منظور بهره برداری بهتر دست اندرکاران و مربیان پیش دبستان، تبیین دقیق تر موضوعات و درج نمونه های عملی در کتاب ضروری باشد.

توفیق بیشتر مؤلف محترم را از مربی حقیقی بشر، خداوند رحمان، خواستاریم.

مرتضی حسن زاده

